

Utbildningsutskottets betänkande

1988/89:UbU7

Skolans utveckling och styrning

1988/89
UbU7

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1988/89:4 om skolans utveckling och styrning jämte motioner.

Sammanfattning

Inhämtandet av kunskaper och färdigheter skall vara en huvuduppgift för arbetet i skolan. Detta får dock inte innebära att annan personlighetsutvecklande verksamhet skjuts i bakgrunden.

Styrningen av skolverksamheten skall i större utsträckning än hittills ske genom ökad precisering av mål, riktlinjer och innehåll för undervisningen. På det lokala planet bör detta leda till ett vidgat ansvarstagande i strävan att förverkliga skolans mål m.m. Denna strävan måste följas av en bättre utvärdering av skolverksamheten.

Varje kommun skall minst vart tredje år utarbeta en plan för skolväsendet i kommunen.

Skolöverstyrelsens uppgifter skall gälla frågor som avser hela skolväsendet eller som i övrigt förutsätter en nationell överblick eller sådan kompetens som inte kan finnas på regional nivå.

Begreppet tillsyn är för närvarande ett mycket vitt begrepp när det gäller skolväsendet. Tillsyn skall hädanefter avse kontroll av att verksamheten i skolväsendet bedrivs i enlighet med fastställda mål, riktlinjer och regler. Tillsynen innefattar också att avvikelser i dessa avseenden påtalas och att föreskrivna möjligheter till sanktioner aktualiseras. Länskolnämnderna bör som en del av sin tillsyn kunna påtala missförhållanden också i sådana avseenden där kommunerna har att finansiera insatser. Länskolnämndernas roll skall vidare vara rådgivning, planering och samordning mellan kommuner.

Varje kommun får ansvaret att genom sin skolstyrelse tillsätta rektorer, studierektorer och lektorer.

Elevernas och föräldrarnas inflytande och medansvar skall stärkas. Skolans uppgift är viktig när det gäller att aktivt påverka eleverna till att omfatta en samhällssyn, som bygger på demokratiska värderingar samt medborgerliga rättigheter och skyldigheter.

Frågor om valfrihet på skolområdet tas upp. För grundskolans del anses det angeläget att dels öka möjligheterna för en skola att välja en viss inriktning för delar av undervisningens innehåll – profilering inom ett eller flera ämnen –, dels öka valfriheten när det gäller arbetssättet – profilering i form av en särskild pedagogisk grundsyn i det samlade lärararbetet. Försöksverksamhet med timplanjämkningar skall startas.

Organiserandet av de specialpedagogiska insatserna i grundskolan skall bygga på att alla lärare i sin allmänna lärarkompetens har grundläggande kunskaper i specialpedagogik. För att kunna ge adekvat stöd åt elever med särskilda svårigheter skall skolan ha tillgång till speciallärare, dvs. lärare med en fördjupad specialpedagogisk utbildning. En ny specialpedagogisk påbyggnadsutbildning skall omfatta 40 eller 60 poäng beroende på vilken skolform m.m. som utbildningen är avsedd för. En ytterligare specialisering skall omfatta 20 eller 40 poäng.

Läroboken skall i fortsättningen ha en stark ställning inom ramen för ett vitt läromedelsbegrepp. Det är viktigt att alla elever får arbeta aktivt med sina skolböcker. Länskolnämnderna bör därför i sin nya tillsynsroll ha att beakta att eleverna måste ha tillgång till goda läromedel. Detta bör gälla grundskolans samtliga tre stadier.

Statens institut för läromedel skall kvalitetsgranska läroböcker.

Till betänkandet har fogats 40 reservationer.

Propositionen

Regeringen har i proposition 1988/89:4 föreslagit

1. att riksdagen godkänner de principer för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet som har förordats i propositionen under punkterna 2.3 och 2.4,

2. att riksdagen godkänner vad som har föreslagits i propositionen under punkten 2.5 om kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande,

3. att riksdagen godkänner inriktningen av de åtgärder som har föreslagits i propositionen under punkten 2.6 för en effektivisering av skolledningsfunktionen,

4. att riksdagen godkänner den förändrade inriktning av skolöverstyrelsens och länskolnämndernas roller och uppgifter som har förordats i propositionen under punkten 2.7,

5. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 2.8 om tillsättning av tjänster som rektor, studierektor och lektor och om överklagande av tillsättningsbeslut,

6. att riksdagen godkänner de riktlinjer för utvecklandet av en mer flexibel personalpolitik som har förordats i propositionen under punkten 2.8,

7. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 2.9 om förstärkning av inflytande och medansvar för elever och deras föräldrar samt för vuxenstuderande,

8. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 2.10 om informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverksamheten,

9. att riksdagen godkänner vad som har anförts i propositionen under punkten 3.1.2 om möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt,

10. att riksdagen godkänner vad som har anförts i propositionen under

punkten 3.1.3 om elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet,

11. att riksdagen godkänner vad som har anförts i propositionen under punkten 3.4 om lokalt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium fr.o.m. läsåret 1989/90,

12. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 4.2.2 om principerna för inriktningen av specialundervisningen,

13. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 4.2.3 om att organiserandet av de specialpedagogiska insatserna i grundskolan skall bygga på att alla lärare i sin allmänna lärarkompetens har grundläggande kunskaper i specialpedagogik och att skolan skall ha tillgång till lärare med en fördjupad specialpedagogisk påbyggnadsutbildning – speciallärare,

14. att riksdagen godkänner vad som i propositionen har förordats under punkten 4.2.4 om att ansvaret för planering, fördelning och uppföljning av de specialpedagogiska insatserna skall vara en väsentlig del av arbetsenhetens uppgifter och att ett utvecklingsarbete inleds i ett antal kommuner avseende specialpedagogiska insatser,

15. att riksdagen bemyndigar regeringen att den 1 juli 1990 inrätta en påbyggnadslinje, specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, om 40–60 poäng med möjlighet till ytterligare specialisering eller fördjupning om 20–40 poäng,

16. att riksdagen bemyndigar regeringen att avveckla nuvarande speciallärarlinje fr.o.m. budgetåret 1990/91,

17. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 4.3.4 avseende begränsning av antagningen till utbildningen inför läsåret 1989/90,

18. att riksdagen godkänner vad som har förordats i propositionen under punkten 4.3.3 om att de studerande under utbildningstiden bör ha rätt till utbildningsarvode,

19. att riksdagen godkänner vad som har föreslagits i propositionen under punkten 5.3 om en gåvoläromedelsbestämmelse.

Vidare har regeringen berett riksdagen tillfälle

1. att ta del av vad som i övrigt har anförts i propositionen om ansvarsfördelningen och styrningen på skolområdet,

2. att ta del av vad som har anförts i propositionen dels under punkten 3.2 om det fortsatta arbetet med kultur i skolan, dels under punkten 3.3 om en bättre samverkan mellan barnomsorg och skola,

3. att ta del av vad som har anförts i propositionen i övrigt om läromedel.

Regeringens förslag om förordnandetid för ledamöter och suppleanter i länskolnämnd har utskottet behandlat i betänkandet 1988/89:UbU4. Regeringens förslag om betygsättning i engelska resp. matematik behandlar utskottet i ett senare sammanhang.

Motioner med anledning av proposition 1988/89:4

1988/89:Ub2 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen sägs om lönedifferentiering,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som sägs i motionen om att elevföreträdare i skolans skyddskommitté skall ha förslagsrätt och rätt att anteckna avvikande mening,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om rätt till extra undervisning som ersättning för förlorade lektioner,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om klassrådets centrala roll för en utveckling av elevdemokratin,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen sägs om elevrepresentanter i gymnasieskolans skolkonferens,

6. att riksdagen avslår regeringens förslag om profilering med hjälp av timplanejämkningar,

7. att riksdagen avslår regeringens förslag om elevers och föräldrars val av skola inom det kommunala skolväsendet,

8. att riksdagen begär att regeringen skall tillföra skolöverstyrelsen ett anslag om 100 000 kr. för att föra ut exempel på och ge viss handledning inom pedagogiskt utvecklingsarbete,

9. att riksdagen hos regeringen begär att särskilda projektanslag tas in i budgeten för 1989/90 för att ge ökad kunskap om skolan i enlighet med vad som sägs i motionen,

10. att riksdagen beslutar att uppdelningen i allmän och särskild kurs i engelska och matematik avskaffas i enlighet med vad som framförs i motionen,

11. att riksdagen avslår regeringens förslag om begränsning av intagningen till speciallärarutbildningen inför läsåret 1989/90,

12. att riksdagen hos regeringen begär att särskilda medel skall tas upp i budgeten för 1989/90 för förberedelser inför starten av den nya speciallärarutbildningen,

13. att riksdagen hos regeringen begär att ett särskilt statsbidrag skall tas in i budgeten för 1989/90 för att stimulera kommunerna att förbättra läromedelsstandarden i enlighet med vad som sägs i motionen.

1988/89:Ub3 av Stina Gustavsson (c) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen skall tillkalla en utredning om de handikappades läromedelsituation.

1988/89:Ub4 av Carl Bildt m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att kunskapsmålet skall överordnas andra mål i skolarbetet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ämnenas bibehållande på högstadiet,

3. att riksdagen hos regeringen begär en översyn och precisering av grundskolans läroplan,
4. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till elevbaserat statsbidragssystem,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en tidigare skolstart,
8. att riksdagen hos regeringen begär att ett utvecklingsarbete snarast igångsätts rörande en tidigareläggning av skolstarten,
9. att riksdagen beslutar att anta de riktlinjer för elevers och föräldrars rätt att välja skola som anges i motionen,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade valmöjligheter på högstadiet,
12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en ny organisation för utvärdering av skolan,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en decentralisering av ansvar till skolor och lärare,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för styrning av skolan,
15. att riksdagen avslår regeringens förslag om upprättande av skolplaner,
16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utökning av de anställda vid skolöverstyrelsen,
17. att riksdagen avslår regeringens förslag om lokal tillsättning av rektorer och studierektorer,
18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om lektorernas betydelse för upprätthållande av kvaliteten i undervisningen,
19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrarnas möjligheter till medinflytande på gymnasiet,
20. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om särskilda medel för utveckling av högstadiet,
21. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om valfrihet i omsorgen av skolbarn,
22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en arbetsgrupp med uppgift att verka för en integration av skolbarnsomsorgen,
24. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny utbildning om 60 poäng för lärare med inriktning på elever med tal- och språksvårigheter,
25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens förslag om inrättande av stipendier för läromedelsförfattare,
26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av läromedel i skolarbetet.

1988/89:Ub5 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen med avslag på propositionens förslag vad gäller hur inflytandet för elever och föräldrar skall organiseras som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolråd,

2. att riksdagen med avslag på propositionens förslag vad gäller hur elevskyddsarbetet skall organiseras som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om arbetsmiljön i skolan,

3. att riksdagen avslår propositionens förslag vad gäller att reglera lärarnas arbetstider,

4. att riksdagen med avslag på propositionens förslag vad gäller elevers och föräldrars möjlighet att välja skola som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt att välja skola inom det offentliga skolväsendet och mellan detta och enskilda skolor,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett elevanknutet statsbidragssystem,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolstart från sex år,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en friare användning av förstärkningsresurser för att finansiera mindre klasser.

1988/89:Ub6 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om högstadieskolor med profil.

1988/89:Ub7 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner vad som i motionen förordas om åtgärder för att hjälpa elever med språkliga störningar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att grupperingen av den specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen utökas med en femte grupp benämnd "Elever med tal- och språksvårigheter",

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en särskild utbildning om 60 poäng av lärare för elever med tal- och språksvårigheter (tal- och språkpedagogutbildning) skall inrättas den 1 juli 1990,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om den specialpedagogiska utbildningen och dimensioneringen av densamma.

1988/89:Ub8 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om delegationsrätt m.m. inom kommunallagens tillämpningsområde.

1988/89:Ub9 av Larz Johansson m.fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en prioritering av utbildningsområdet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna,

3. att riksdagen beslutar att av regeringen begära ett förslag om nytt statsbidragssystem, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionen anförts i denna fråga samt att förslaget skall redovisas i den kommande budgetpropositionen.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett program för utbildningsinsatser riktade till de förtroendevalda,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om årliga verksamhetsplaner för skolan,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om länskolnämndernas sammansättning,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om länskolnämndernas ställning som självständigt förtroendemannastyrt organ,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en bibehållen statlig reglering av skolans tjänster,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om elevernas förslagsrätt i skolans skyddskommittéer,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om formerna för att utse representation i skolkonferensen,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om användning av förstärkningsresursen för att bilda klasser,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om läromedel i skolan.

1988/89:Ub10 av Eva Goës m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om styrelse för skolenhet, sammansättning av denna samt befogenheter för en sådan,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att statsbidrag på grundskolenivå skall utgå per elev vare sig det gäller grundskola eller fristående skola, som godkänts av länskolnämnd för skolpliktens fullgörande.

Motioner från allmänna motionstiden 1988

1987/88:Ub211 av Charlotte Branting och Barbro Sandberg (fp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bred försöksverksamhet med utökat praktiskt tillval,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utformningen av detta tillval, så att såväl praktiska moment som basfärdigheter tränas.

1987/88:Ub219 av Ulla Tillander och Karin Israelsson (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående beslut om sänkt skolpliktsålder.

1987/88:Ub230 av Alf Svensson (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av små skolor,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om maximalt 25 elever per klass i grundskolan,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer till kommunerna angående pedagogisk kvalitet och standard på läroböcker,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett forsknings- och utbildningsprojekt som prövar möjligheten till en radikal förändring av skolan som arbetsplats enligt motionens intentioner.

1987/88:Ub241 av Karl-Göran Biörsmark (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen och länskolnämnderna får i uppdrag att omvandla viss del av nämndernas resurser för pedagogisk expertis till en ämnesinspektion med rådgivande och kontrollerande uppgifter, under ett uppbyggnadsskede i första hand för undervisningen i avslutningsklasserna på de treåriga linjerna av gymnasieskolan.

1987/88:Ub246 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolplikt från sex års ålder,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att baskunskaper i föregående moment skall vara inhämtade innan ny årskurs påbörjas,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående införandet av en grundskoleexamen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökade möjligheter för skolor inom det allmänna skolväsendet att skapa en särskild ämnesprofil,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om föräldrars och elevers utökade rätt att välja skola inom det allmänna skolsystemet,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett elevanknutet statsbidragssystem för grundskolan,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nya bestämmelser för tillvalen på högstadiet så att också ett ordinarie ämne på timplanen kan läsas som fördjupningskurs inom ramen för tillvalstiden,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av allmän och särskild kurs,

14. att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen får i uppdrag att utfärda föreskrifter om att ett individuellt studieprogram varje år bör fastställas för varje elev som har förändringar i timplanen,

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skolans möjlighet att för elever med speciella behov kunna prioritera undervisningen i svenska och matematik,

16. att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen får i uppdrag att utarbeta förslag till hur timplanens ämnen skall kunna delas upp i grundkurs och fördjupningskurs,

23. att riksdagen beslutar om att en försöksverksamhet med lokala ledningsorgan skall inledas,

25. att riksdagen beslutar om sådan ändring i skollagen att elevernas rätt till sina lektioner slås fast,

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behov av bättre läroböcker,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen av ett aktivt arbetsgivarstöd,

37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av karriärmöjligheter för lärare som ej önskar lämna det pedagogiska arbetet.

1987/88:Ub255 av Ingrid Sundberg (m) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av skolgången för de barn som börjat skolan det år de fyllt sex år,

2. att riksdagen hos regeringen begär en försöksverksamhet med tidig skolstart enligt vad i motionen anförts,

3. att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av försöksverksamheten med flytande övergång mellan förskola och lågstadium.

1987/88:Ub267 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunala utvecklingsplaner.

1987/88:Ub268 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas i syfte att begränsa arbetsmiljörisker för landets skolelever.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:So236.

1987/88:Ub272 av Ylva Annerstedt m.fl. (fp) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen beslutar om att en försöksverksamhet med lokala ledningsorgan skall inledas,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om information till hemmen.

1987/88:Ub280 av Kjell-Arne Welin och Siw Persson (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddslagstiftning för elever i grundskolan.

1987/88:Ub312 av Björn Samuelson och Bo Hammar (vpk) vari yrkas att riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att undersöka läromedlens kunskapsförmedling om tredje världen.

1987/88:Ub314 av Margareta Mörck (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillsyn av skolbiblioteken.

1987/88:Ub316 av Göthe Knutson (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att en parlamentarisk utredning tillsätts med uppdrag att se över läroboksutbudet och sätta upp kriterier

som överensstämmer med statsrådet Göranssons önskan och syftar till att ge skolorna enbart goda (hederliga) och kunskapsrika böcker.

1988/89:UbU7

1987/88:Ub328 av Lars Leijonborg m.fl. (fp, s, m, c, vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att ett samlat åtgärdsprogram för elever med allvarliga läs- och skrivsvårigheter (dyslexi) utarbetas skyndsamt.

1987/88:Ub347 av Ann-Cathrine Haglund och Elisabeth Fleetwood (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att försöksverksamhet med utökat timtal för språkkintresserade elever i grundskolan i såväl engelska som B-språk bör genomföras.

1987/88:Ub369 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till demokratisering av skolan i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om att elevernas rätt till skyddsarbete regleras i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Ub371 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ordet mål i ökad utsträckning bör ersättas av ordet riktlinje i läroplansspråket.

1987/88:Ub372 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolöverstyrelsen bör få i uppdrag att göra en undersökning av tillägnelsemöjligheternas olika gränser för barn i skolpliktig ålder,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för kunskapsprecisering och individualisering,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skolöverstyrelsen och länskolnämnderna bör få i uppdrag att vidta åtgärder för att öka antalet klassanordningar med årskurslös undervisning i grundskolan,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett uppdrag till statens arbetsgivarverk vad gäller en rambetonad reglering av vissa arbetsorganisatoriska frågor på skolområdet.

1987/88:Ub373 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att skolöverstyrelsen och länskolnämnderna får i uppdrag att göra en granskning av tidsanvändningen inom grundskolan i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Ub374 av Rune Rydén m.fl. (m, fp, c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om precisering av bestämmelser om läromedel.

1987/88:Ub375 av Rune Rydén m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stimulans och uppskattning av skickliga lärare inom skolväsendet vilka fullgör särskilt svåra arbetsuppgifter.

1987/88:Ub400 av Jan Sandberg m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1988/89:UbU7

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att införa och utveckla ett utbildningssystem där eleverna själva kan välja utbildningsplats, -inriktning samt ämnen.

Motiveringen återfinns i motion 1987/88:A268.

1987/88:Ub505 av Maja Bäckström och Hans Pettersson i Helsingborg (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär åtgärder hos berörda myndigheter så att stanningsproblemen tas upp i grundutbildningen och fortbildningen för logoped, talpedagoger och speciallärare.

1987/88:Ub801 av Olof Johansson m.fl. (c) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kommunala verksamhetsplaner för skolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett bibehållande av den statliga regleringen av tjänster för skolans personal,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om statens ansvar för en likvärdig utbildningsstandard i hela landet,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samma delningstal, 25 elever, i grundskolans samtliga stadier,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om högst 25 elever i varje klass,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en förbättrad elevdemokrati,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tillgång till egna läroböcker i skolan.

1987/88:Ub806 av Carl Bildt m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kunskapsmålet och den enskildes kunskapsutveckling skall ges prioritet framför andra uppgifter i skolarbetet,

2. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av grundskolans läroplan i enlighet med vad som i motionen anförts,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att i läroplanen markera de enskilda ämnenas ställning så att varje ämne har en egen kursplan,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till tidigare skolstart i enlighet med vad som i motionen anförts,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med en tidigare skolstart,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ökade valmöjligheter i högstadiet i enlighet med vad som anförts i motionen,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för skolans fostrande uppgift,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av skollagen att elev och föräldrar ges en reell möjlighet att välja skola inom det offentliga skolväsendet,

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till nya statsbidragsbestämmelser utifrån principen att statsbidraget skall beräknas per elev och följa elevens val av antingen en fristående skola eller en skola inom det offentliga skolväsendet.

20. att riksdagen hos regeringen begär utredning om utvärdering av skolan i enlighet med vad som i motionen anförts.

1987/88:Ub816 av Birgitta Rydle m.fl. (m) vari – såvitt nu är i fråga – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ett nytt elevbaserat statsbidragssystem för grundskolan.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om riktlinjer för den fortsatta grundskolans styr- och anslagssystem.

Utskottet

1. Utgångspunkter

Utbildningen är en viktig faktor i samhällsutvecklingen. Ökad kunskap bereder väg för nya synsätt och problemlösningar. En hög utbildningsnivå inom ungdomsskolan gör det möjligt för fler att bidra till samhällets utveckling. Därför är det viktigt att alla som lämnar skolan har goda kunskaper och en positiv inställning till framtida vidare utbildning. Föredragande statsrådets inledande resonemang i proposition 1988/89:4 om kunskapers betydelse i dagens samhälle innebär att stora krav ställs på skolan. Om det skall bli möjligt för skolan att motsvara dessa ökande krav på förnyelse och utveckling, är det enligt statsrådet nödvändigt att finna ett bättre system för styrning av skolväsendet än det som vi har i dag.

På skolområdet finns en stark tradition av central styrning. Skolväsendets organisation är – och har i ännu högre grad varit – starkt styrd av riksdag och regering. En sådan styrning har varit både naturlig och nödvändig under den reformering och omstrukturering av skolan som präglade en stor del av efterkrigstiden. Under de senaste åren har emellertid detaljregleringen minskat i allt större utsträckning. År 1976 fattade riksdagen beslut om riktlinjer för reformering av skolans inre arbete (UbU 1975/76:30, rskr. 1975/76:367). Riksdagsbeslutet år 1978 om nytt statsbidragssystem för grundskolan och år 1979 om ny läroplan för grundskolan innebar en förenkling och decentralisering av beslutanderätten i fråga om grundskolans organisation och resurser (UbU 1977/78:21, rskr. 1977/78:260; UbU 1978/79:45, rskr. 1978/79:422).

I 1986 års budgetproposition (prop. 1985/86:100, bil. 10) anmälde föredragande statsrådet sin avsikt att ta initiativ till en samlad beredning av frågor om skolans styrning. Som en förberedelse för denna beredning utarbetade tre sakkunniga ett beredningsunderlag som publicerades vintern 1987 under titeln Ansvarsfördelning och styrning på skolområdet (Ds U 1987:1). I april 1987 tillsattes en parlamentarisk kommitté för att genomföra den aviserade beredningen. Kommittén, som arbetat under namnet styrningsberedningen, har lämnat sina överväganden och förslag i

betänkandet (SOU 1988:20) En förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet. Förevarande proposition utgår i vissa delar från dessa förslag. I andra delar utgår propositionen från bl.a. rapporten Specialpedagogik i skola och lärarutbildning (Ds U 1986:13) samt Läromedelsöversynens rapporter (Ds U 1988:22, 23 och 24).

Regeringen har den 2 juni år 1988 utfärdat en grundskoleförordning (1988:655). Den innebär en förenkling av regelsystemet för grundskolan.

Regeringen har vidare den 1 december 1988 fattat beslut om ett nytt meritvärderingssystem för tillsättning av lärartjänster. Enligt riksdagens beslut år 1985 skall tjänstetillsättningen ske på grundval främst av skickligheten för läraruppgifterna (jfr UbU 1985/86:5 s. 6, rskr. 1985/86:50; 1988/89:UbU5 s. 24, rskr. 1988/89:41).

Den nya utbildningen av lärare för grundskolan, som startat innevarande läsår, är en annan viktig förutsättning för att skolans inre arbete skall kunna förnyas. Av den utbildningsplan för grundskolläraryrket som universitets- och högskoleämnet (UHÄ) fastställde den 31 maj 1988 framgår att de blivande lärarna skall få en sådan utbildning att de skall kunna dels ge särskilt stöd åt elever med svårigheter, dels stimulera elever med särskilda förutsättningar. Det ställs således höga krav på lärarutbildningen. Vidare påbörjas fr.o.m. läsåret 1989/90 ett program för fortbildning av yrkesverksamma lärare (jfr UbU 1987/88:12 s. 10–13, rskr. 1987/88:203).

2. Ansvarsfördelning och styrning på skolområdet (prop. s. 9–15)

Enligt föredragande statsrådet måste styrningen av skolverksamheten i större utsträckning än hittills ske genom ökad precisering av mål, riktlinjer och innehåll för undervisningen. På det lokala planet bör detta leda till ett vidgat ansvarstagande i strävan att förverkliga skolans mål m.m. Denna strävan måste följas av en bättre utvärdering av skolverksamheten.

Principen om en över landet likvärdig utbildning innebär enligt propositionen inte att skolväsendet i alla avseenden måste vara enhetligt i bemärkelsen likadant överallt och för alla elever. För att kunna erbjuda en likvärdig utbildning måste skolan anpassas efter enskilda elevers varierande förutsättningar, behov och intressen och efter lokala förutsättningar.

Enligt propositionen får kommunerna ett ökat ansvar för att organisera och genomföra verksamheten i grundskolan liksom för att undervisningen bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer m.m. som riksdag och regering fastställt. I viktiga avseenden har kommunerna redan ett ansvar som helt faller inom den kommunala kompetensen, t.ex. när det gäller skollokaler, läromedel och skolmåltider. När kommunernas ansvar nu skall vidgas till frågor som har samband med den direkta undervisningen blir enligt propositionen behovet stort av att staten som en del av sitt övergripande ansvar för skolan följer upp, utvärderar och utövar tillsyn särskilt för att utvärdera om skolverksamheten i dess helhet bedrivs på ett sätt som motsvarar det ökade ansvaret.

Skolans personal har enligt propositionen till uppgift att ansvara för den dagliga verksamheten inom de ramar som dragits upp av riksdag och rege-

ring resp. kommunen. Den har således ett genomförandeansvar i förhållande till politiskt valda organ. Såväl mål som ramar och riktlinjer i övrigt måste utformas så att de lämnar personalen ett betydande utrymme för egna bedömningar och eget ansvarstagande.

I ett antal motionsyrkanden hävdas att inriktningen av skolans arbete bör definieras och preciseras på ett konkretare sätt än i gällande läroplan för att man skall kunna nå en bättre måluppfyllelse.

Enligt motion 1988/89:Ub4 (m) skall kunskapsmålet vara det överordnade målet. Riksdagen bör därför hos regeringen begära en översyn av läroplanen för grundskolan i syfte att få en ökad precisering av mål för och inriktning av arbetet i skolan. Undervisningen i skolan bör vara koncentrerad på det centrala i de olika ämnena, och annat stoff bör i största möjliga utsträckning föras bort. Skolans huvuduppgift bör således göras tydlig och likaledes vara möjlig att genomföra (yrkandena 1, 3 och 14). Motsvarande krav framförs i motion 1987/88:Ub806 (m) yrkandena 1 och 2. Enligt motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 2 delvis och 1987/88:Ub806 yrkande 4 delvis bör varje ämne på timplanen ha en egen kursplan. I sistnämnda motions yrkande 13 begärs också riktlinjer för skolans fostrande uppgift. Enligt motionerna behövs mer av föräldrasamtal samt undervisning i etik i skolan. Skolan bör vidare förmedla ett förhållningssätt som bygger på respekt för vårt samhälles etiska värderingar.

I motion 1987/88:Ub372 (m,fp,c) yrkandena 1 och 2 anförs att den enskilde läraren vid individualiseringen av undervisningen hittills har haft för liten hjälp av gällande läroplaner. En precisering av sådant kunskapsstoff som är en förutsättning för att man skall kunna förstå och tillägna sig ytterligare kunskaper är, enligt motionärerna, nödvändig. De hänvisar till uppbyggnaden av 1955 års undervisningsplan för folkskolan som de i nyssnämnt hänseende anser vara föredömlig. Här preciseras ämnesomfånget på ett sådant sätt att det är möjligt att utröna var gränsen går för en elevs inlärningsförmåga. Ett sådant konstaterande är enligt motionärerna en humanitär åtgärd. Skolpliktens förlängning till nio år har nämligen lett till att alltför många upplever sig misslyckas alltför ofta inför krav som de inte klarar av. I skolans arbete behövs grundkurser, tilläggskurser och repetitionskurser.

Liknande tankegångar finns i motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkandena 2 och 16. Motionärerna anser att ingen i grundskolan bör påbörja nya moment i en ny årskurs, om han eller hon inte dessförinnan skaffat sig erforderliga kunskaper i tidigare moment. Det bör finnas grundkurser, fördjupningskurser m.m. i timplanens ämnen. I samma motions yrkande 4 föreslås att det skall utarbetas förslag till en grundskoleexamen, innebärande godkända grundkunskaper i bl.a. svenska och matematik. Den som före skolpliktens utgång haft svårigheter att skaffa sig dessa kunskaper bör före 18 års ålder ha rätt till kompletterande undervisning i grundskolan eller kommunal vuxenutbildning.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

Utskottet har uppfattningen att inhämtandet av kunskaper och färdigheter alltjämt skall vara en huvuduppgift för arbetet i skolan. Detta får dock

inte innebära att annan personlighetsutvecklande verksamhet skjuts i bakgrunden. Av skollagens inledande paragraf framgår att utbildningens allmänna mål är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras färdigheter och i samarbete med hemmen främja deras utveckling till harmoniska människor och till dugliga och ansvarskännande samhällsmedlemmar. Läroplan för grundskolan behandlar utförligt skolans fostrande uppgift och även dess undervisning om den kristna etiken (Lgr 80, s. 16–19, s. 127–128).

I det moderna samhället framstår kunskapernas betydelse för vars och ens personliga utveckling och möjligheter att själv påverka sin situation allt tydligare. Dåliga kunskaper och bristande självförtroende när det gäller att bedriva studier och att kunna tillgodogöra sig nya kunskaper är ett besvärande handikapp i dagens samhälle. Skolplikten omfattar i princip nio år. Alla elever har behov av och rätt till goda kunskaper. Elever som har eller riskerar att få svårigheter i skolan kan ofta identifieras mycket tidigt. Det är därför nödvändigt att läraren fortlöpande följer elevernas kunskaps- och färdighetsutveckling (jfr UbU 1984/85:16 s. 9). För att en elev i sin studiegång skall förstå undervisningen i ett visst moment, måste han eller hon ha inhämtat grundläggande färdigheter i det föregående momentet. En likvärdig utbildning innebär att varje enskild elevs undervisningssituation anpassas efter elevens varierande förutsättningar, behov och intressen.

Regeringen har – mot bakgrund av vad som anfördes i 1985 års budgetproposition om nödvändigheten av att varje skola, lärare och arbetsenhet närmare preciserar de grundläggande basfärdigheter och de baskunskaper i de centrala skolämnena som varje elev måste ha tillägnat sig på resp. stadium – uppdragit åt skolöverstyrelsen (SÖ) att utarbeta underlag för sådana preciseringar. I uppdraget skall också ingå att utarbeta modeller för hur en utvärdering skall göras. I matematik, svenska och engelska finns numera obligatoriska standardprov. Utskottet utgår därför från att SÖ beträffande dessa ämnen bör kunna fullgöra sitt uppdrag relativt snart. Standardprovets resultat bör kunna vara till hjälp genom att de anger vad som bör fordras för en medelgod prestation.

Som utskottet konstaterade våren 1987 (UbU 1986/87:12 s. 27–28) kan SÖ:s arbete med att precisera grundläggande kunskaper och färdigheter i centrala ämnen ses som ett led i utvecklingen av de nuvarande kursplanerna till att bli ett bättre planeringsunderlag för arbetet i skolan än vad de för närvarande är. Kursplanerna bör vara så preciserade att de blir styrande för bl.a. läroböckernas utformning. Annars överlämnas till läromedelsförlag och läromedelsgranskare att ta ansvar för vad som skall vara baskunskaper och basfärdigheter i de olika ämnena (jfr s. 52 i det följande).

Utskottet har vidare erfarit att SÖ hos regeringen har aktualiserat frågan om att i Lgr 80 arbeta in alla de sakliga förändringar av läroplanen som gjorts genom politiska beslut sedan år 1980.

Utskottet tar i detta sammanhang upp även motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 13 vari hävdas att det lokala inflytande, som anses så angeläget, inte kommer att få något större genomslag, om inte ansvaret förs ned till den enskilda skolan. Ett sådant i verklig mening lokalt inflytande skulle enligt motionärerna kunna få som resultat att skolpersonal, föräldrar och elever – utan nuvarande föreskrifter i läroplanen m.m. om att verksam-

heten skall organiseras på visst sätt eller bedrivs med viss metod – gemensamt söker finna de praktiska lösningar som leder till att målen faktiskt nås.

Utskottet vill peka på att uppgiften att välja undervisningsmetod och att prioritera vid urval av stoff inom läroplanerna är av praktiska skäl förbehållen lärarna och eleverna. Skolstyrelsen skall inte direkt gripa in i metodiska eller pedagogiska frågor av professionell karaktär, även om den noga bör följa och låta utvärdera undervisningens resultat och vid behov kräva förändringar och förbättringar. Utskottet erinrar för övrigt om vad utbildningsutskottet år 1983 anförde om skolans styrning i kommunerna och det pedagogiska arbetet vid en skolenhet (UbU 1983/84:3).

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub4 yrkandena 1, 2 delvis, 3, 13 och 14, 1987/88:Ub246 yrkandena 2, 4 och 16, 1987/88:Ub372 yrkandena 1 och 2 samt 1987/88:Ub806 yrkandena 1, 2, 4 delvis och 13 samt godkänner de i propositionen förordade *principerna för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet*. Yrkande 4 i motion 1987/88:Ub801 (c) om en likvärdig utbildningsstandard i riket – väckt under den allmänna motionstiden 1988 – är i stort tillgodosett genom regeringens förslag i denna proposition, varför yrkandet bör avslås.

Föredragande statsrådet anför i anslutning till detta avsnitt om förändrad ansvarsfördelning och styrning att det är viktigt att bl.a. de förtroendevalda i kommunerna genom information och utbildning blir medvetna om vilka krav som kommer att ställas på dem med anledning av den förändrade ansvarsfördelningen på skolområdet.

I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkande 4 begärs att regeringen skall återkomma till riksdagen med ett *program för utbildningsinsatser riktade till förtroendevalda* inom en kommun.

Utskottet inser värdet i att förtroendevalda får en relevant information och utbildning om skolans mål m.m. men finner att kommunerna i det här fallet, liksom när det gäller övrig förtroendemannautbildning, själva bör stå för denna i vad gäller såväl uppläggning som finansiering. Motionsyrkandet avstyrks.

Utskottet tar i samband med behandlingen av avsnittet ansvarsfördelning och styrning upp en terminologisk fråga.

I motion 1987/88:Ub371 (m,fp,c) anføres att ordet "mål" i läroplanssammanhang kan ha en olycklig psykologisk verkan. Det uppfattas som beskrivning av ett tillstånd som kan uppnås om bara läraren arbetar metodiskt riktigt. Ordet mål bör i sådana sammanhang ersättas av "riktlinje" eller "inriktning" och i övrigt reserveras för uppnåbara situationer. Att alltför ofta tala om skolans mål utan att klart och entydigt kunna definiera vad man menar skapar enligt motionärerna stress, olust och till slut resignation hos lärarna.

Utskottet utgår från att den aktualiserade frågan blir föremål för prövning vid kommande läroplansändringar. Härmed avstyrks yrkandet.

Skolstyrelsen kommer, enligt propositionen, att närmast under fullmäktige ha ett ökat ansvar för att undervisningen bedrivs i enlighet med de mål och riktlinjer som riksdag och regering fastställt. Skolstyrelsen har att se till att de yttre villkoren för verksamhetens bedrivande blir så ändamålsenliga och gynnsamma som möjligt. Skolstyrelsen skall också se till att samverkan kommer till stånd med andra kommunala verksamheter.

Föredragande statsrådet anser att detta skolstyrelsens ökade ansvar för skolverksamheten bör formuleras klarare i skolförfattningarna än vad som nu är fallet. Han avser senare att lägga fram förslag härom.

En god hjälp i skolstyrelsernas arbete är enligt föredragande statsrådets mening kommunala skolplaner. Genom lägesbeskrivningar av skolväsendet i kommunen och dess olika delar bör framgå vilka åtgärder och satsningar som erfordras för att de nationellt givna målen m.m. för skolverksamheten skall kunna förverkligas. De kan ange riktlinjer och rekommendationer för resursfördelningen liksom för verksamheten inom skolenheter och rektorsområden.

Föredragande statsrådet föreslår att varje kommun minst vart tredje år skall upprätta och anta en plan för sitt skolväsen. Planen kan bygga på lokala arbetsplaner upprättade vid skolenheter och i rektorsområden. Den bör vara styrande för verksamheten och utformas så att den även kan tjäna som grund för uppföljning och utvärdering. För att skolfrågorna skall kunna ses i ett samlat kommunalt planeringsperspektiv och för att stimulera en bredare politisk diskussion om skolan bör planen slutligt antas av kommunfullmäktige. Statsrådet avser att senare återkomma med förslag till lag om ändring i skollagen i vad gäller kommunfullmäktiges antagande av planen.

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner vad som förordats om kommunala skolplaner m.m.

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 15 yrkas avslag på regeringens förslag om upprättande av skolplaner. Motionärerna menar att det finns en betydande risk att den föreskrivna skolplanen sväller ut till ett omfattande dokument som binder resurser vid byråkrati i stället för att användas till undervisning. Dessutom utarbetar kommunerna i anslutning till budgetarbetet planer som fyller behoven av planering. I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkande 5 hävdas däremot att en sådan plan är så viktig att den bör upprättas och antas årligen.

Utskottet ansluter sig till regeringens principförslag om kommunala skolplaner minst vart tredje år och avstyrker de båda motionsyrkandena. Kommun som så önskar kan självfallet få anta skolplaner under mellanliggande år. Utskottet avstyrker likaledes motionerna 1987/88:Ub267 (vpk) yrkande 6 och 1987/88:Ub801 (c) yrkande 2, vilka väcktes under allmänna motionstiden år 1988 och vilka syftar till att regeringen skall lägga fram förslag om kommunala skolplaner. Önskemålet har tillgodosetts genom förslaget i propositionen.

Sedan redovisningsåret 1986/87 finns ett schabloniserat statsbidrag till skolledning i grundskolan (prop. 1984/85:100, UbU 1984/85:16 s. 7, rskr. 1984/85:234; prop. 1985/86:100, UbU 1985/86:14 s. 15, rskr. 1985/86:203). Statsbidrag lämnas till kommun i form av skolledningsresurser. Regeringen bestämmer för varje redovisningsår skolledningsresursens storlek. Skolledningsresurserna utgörs dels av en bas, dels av tillskott till basen. Tillskottet beräknas på grundskolans poängtal för det närmast föregående redovisningsåret.

Av den totala skolledningsresursen skall minst 60 % användas till tjänster som rektor/studierektor samt minst 15 % till lärare som fullgör specialfunktioner. Den s.k. restresursen får kommunen – efter eget gottfinnande – använda till ytterligare tjänster, uppdragstillägg till tillsynslärare samt nedläggningar för dels lärare som fullgör specialfunktioner (jfr prop. 1986/87:100 bil. 10, s. 97), dels tillsynslärare.

I propositionen understryks upprepade gånger att skolledarnas främsta uppgift är att leda och utveckla den pedagogiska verksamheten. Av propositionen framgår emellertid att skolledarna – främst rektorerna – bl.a. genom medbestämmandelagstiftningen och den fortgående decentraliseringen fått så många nya eller utökade arbetsuppgifter av organisatorisk, ekonomisk och administrativ natur att tiden inte räcker för fullgörandet av det pedagogiska ledningsansvaret på ett önskvärt sätt. Därtill har också den alltmer framträdande tendensen att göra rektorsområdena större bidragit. Härigenom har avståndet mellan å ena sidan rektor och å den andra eleverna och lärarna blivit alltför stort. Rektorerna har i många fall blivit ett slags mini-skolchefer, och den nära kontakt som rektor bör ha med elever och lärare har försvårats.

Skolledningsfunktionen måste enligt föredragande statsrådet i en rad avseenden få en annan inriktning, om den skall kunna bli ett effektivt skolpolitiskt styrinstrument. Skolledaren måste ha reella möjligheter att påverka lärarnas och den övriga skolpersonalens arbete inte minst genom lektionsbesök och genom samtal. Liksom ledare i andra slag av organisationer måste skolledaren stödja, stimulera, engagera, entusiasmera och ibland också korrigera sina medarbetare så att de alla strävar efter att utveckla verksamheten efter fastställda riktlinjer och mål. Till ansvaret hör även att stödja lärare som önskar bedriva förändrings- och utvecklingsarbete liksom att hjälpa lärare som har svårigheter i yrkesutövningen.

Föredragande statsrådet anser att en avsevärd *effektivisering av skolledningsfunktionen* bör kunna ske om den samlade resursen för skolledning – inkluderande resurser för rektor, studierektor, tillsynslärare och till en del för s.k. specialfunktionär – används så, att det för varje skolenhet eller skolanläggning – såvida den inte är mycket liten – kan finnas en platschef.

Utskottet delar uppfattningen att det är angeläget att rektorsområdena ges en sådan storlek att skolledaren skall ha möjlighet att leda personalen på sätt som redovisas i propositionen. Egen kontakt med undervisningsuppgifter är väsentligt för en skolledare när han eller hon skall medverka till förbättringar av det inre arbetet i skolan och skapa ett positivt utvecklings-

klimat. I likhet med statsrådet anser utskottet att det finns anledning att vara positiv till försök med en förbättrad skolledningsorganisation. Det är viktigt att platschefen får en tydlig ledarroll och att han eller hon får de befogenheter som behövs för att handla på eget ansvar och för att kunna bli den aktiva drivkraften i skolans inre arbete. Med det anförda förslår utskottet att riksdagen godkänner vad som föreslagits i propositionen för en effektivisering av skolledningsfunktionen.

Under den allmänna motionstiden år 1988 väcktes motion 1987/88:Ub230 (c) yrkande 9 om *ett forsknings- och utbildningsprojekt* som prövar möjligheten till en radikal förändring av skolan som arbetsplats. Motionären vill få prövat om varje elev – vid sidan av sitt deltagande i undervisningen – skulle kunna få ett eget ansvar för ett praktiskt arbete i skolan som är så beskaffat att fullgörandet av uppgiften kan vara till gagn för den samlade skolverksamheten.

Utskottet erinrar om att eleverna enligt läroplanen som ett led i deras demokratiska fostran skall kunna t.ex. ta ansvar för yngre kamrater. De skall vidare kunna aktivt medverka vid utformandet av skolans arbetsmiljö, hjälpa till med dagliga göromål, medverka i lokalvård, i biblioteksarbete, kopierings-/tryckeriarbete, i skolmåltidsverksamhet och vid utformningen av skolgården och närmiljön m.m.

Med hänvisning till vad som redovisats om olika möjligheter för elever till ett ansvar för praktiska uppgifter inom skolan föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub230 yrkande 9.

5. En förändrad roll för skolöverstyrelsen och länskolnämnderna (prop. s. 25–31)

Det svenska samhällssystemet förutsätter centrala ämbetsverk. Skolöverstyrelsen behövs som sakkunnigt beredningsorgan för skolfrågor och som en myndighet, som kan ta till vara skolväsendets intressen gentemot andra samhällssektorer.

Vad gäller *skolöverstyrelsens och länskolnämndernas roller och uppgifter* anför i propositionen följande.

Det är en viktig uppgift för SÖ och – efter beslut av regeringen i enskilda fall – för länskolnämnderna att förse regeringen med *underlag för långsiktiga ställningstaganden*. När det gäller ansvarsfördelningen mellan SÖ och länskolnämnderna bör SÖ:s uppgifter, heter det i propositionen, i princip vara sådana som avser hela skolväsendet eller som i övrigt förutsätter en nationell överblick eller sådan kompetens som inte kan finnas på regional nivå. För nämndernas del är det naturligt att de fullgör sådana uppgifter som förutsätter en direkt kontakt och ett direkt samspel med samt en god kunskap om skolväsendet i de enskilda kommunerna.

Varken SÖ eller länskolnämnderna har att göra egna fristående tolkningar eller värderingar av centrala politiska beslut eller att självständigt driva en viss politik. Enligt propositionen bör det i enlighet härmed inte vara myndigheternas uppgift att komplettera de politiska besluten annat än efter bemyndigande av regeringen för enskilda frågor eller typer av frågor.

De ändrade rollerna för SÖ och länskolnämnderna innebär enligt propositionen att deras förvaltningsuppgifter minskar.

Inom SÖ pågår för närvarande ett arbete med att utveckla innehåll i och former för *en nationell utvärdering* av skola och vuxenutbildning. SÖ bör enligt propositionen ha ett självständigt huvudansvar för att en sådan utvärdering kontinuerligt bedrivs. SÖ bör i enlighet med riksdagens principbeslut härom vart tredje år tillstålla regeringen en samlad, värderande information om tillståndet och utvecklingen inom skolväsendet.

För att en sådan samlad information skall bli så heltäckande som möjligt är det väsentligt, framhålls i propositionen, att den kan grundas på direkta iakttagelser av tillståndet i olika avseenden. De iakttagelser länskolnämnderna gör vid sin tillsyn och genom uppföljning utgör därvid en viktig del av underlaget. Regeringen och riksdagen bör, liksom SÖ, kunna ange olika områden eller förhållanden, vilka nämnderna särskilt bör uppmärksamma.

Beträffande utvärdering i övrigt inom skolväsendet hänvisar utskottet till vad som anförs senare under avsnittet 9. En bättre utvärdering.

SÖ:s *stöd till utvecklingsarbetet* inom skolväsendet bör enligt propositionen för det första omfatta saklig information i olika former för att ge skolstyrelser, skolchefer, skollärdare och lärare samt annan skolpersonal underlag för utveckling av skolväsendet. Stödet bör för det andra innebära att SÖ, med utgångspunkt i aktuella problem ute i skolorna, utarbetar kommentarmaterial i anslutning till Lgr 80. Detta bör utges, förnyas och aktualiseras fortlöpande med successivt inarbetande av erfarenheter och forskningsresultat. I kommentarmaterialet skall behandlas alternativa metoder att arbeta i den riktning som målen för skolan anger.

SÖ bör därjämte främja utvecklingen inom skolväsendet genom att svara för eller hålla samman centralt initierad utvecklings- och försöksverksamhet enligt regeringens beslut. SÖ har den 20 oktober 1988 fått regeringens uppdrag att överväga och föreslå en lämplig avvägning mellan anslag för drift av skolväsendet och medel för forskning och utvecklingsarbete för detta.

Begreppet tillsyn är för närvarande ett mycket vitt begrepp när det gäller skolväsendet. Föredragande statsrådet finner det väsentligt att man skiljer mellan å ena sidan kontroll och å andra sidan stöd i syfte att främja skolutvecklingen. *Tillsyn* bör hädanefter avse *kontroll* av att verksamheten i skolväsendet bedrivs i enlighet med fastställda mål, riktlinjer och regler. Tillsynen innefattar också att avvikelser i dessa avseenden påtalas och/eller att föreskrivna möjligheter till sanktioner aktualiseras. Länskolnämnderna bör som en del av sin tillsyn kunna påtala missförhållanden också i sådana avseenden där kommunerna har att finansiera insatser, t.ex. i fråga om skolbibliotek, läromedel, skollokalerna, fysisk arbetsmiljö i övrigt, skolmåltider och elevvård.

Enligt föredragande statsrådet kommer vissa arbetsuppgifter som i dag åvilar SÖ och länskolnämnderna att genom förslagen i propositionen kunna reduceras eller avvecklas. Därigenom bör det vara möjligt att förstärka den ämnesinriktade kompetensen vid SÖ och länskolnämnderna.

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 16 anförs att den särskilda ämneskompetensen inom SÖ inte bör förstärkas genom en utökning av antalet fast

anställda inom verket utan genom nyttjande av tillfälliga experter. Enligt motion 1987/88:Ub241 (fp) bör viss del av länskolnämndernas resurser för pedagogisk expertis omvandlas till en ämnesinspektion med rådgivande och kontrollerande uppgifter, under ett uppbyggnadsskede i första hand för undervisningen i avslutningsklasserna på de treåriga linjerna.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande.

Det är angeläget att innehållet i undervisningen utvecklas och att formerna för dess förmedling förbättras. Utskottet delar uppfattningen att det behövs ämnessakkunniga personer inom SÖ som tillsammans med arbetsgrupper av lärare, lärarutbildare och forskare kan överblicka det utvecklingsarbete som pågår i olika ämnen. En förstärkning av ämneskompetensen vid SÖ kan ske på olika sätt och behöver inte betyda en utökning av antalet tjänster. Det kan i stället t.ex. vara fråga om att friställa resurser genom att inte återbesätta tjänster vilket ger ett ökat ekonomiskt utrymme för expertanställning med förordnande för viss tid. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub4 yrkande 16 och godkänner vad som i propositionen förordats om förändrad inriktning av SÖ:s roll och uppgifter.

När det gäller länskolnämndernas tillsyn kan det finnas goda skäl för en förstärkning med ämnessakkunniga specialister. Enligt vad utskottet erfarit har vissa länskolnämnder under den senaste treårsperioden byggt upp en informell samarbetsorganisation när det gäller ämnesexperter för att inom ett större regionalt verksamhetsområde kunna anordna särskilda inspektioner. Som framgår av propositionen skall frågor av detta slag bli föremål för ytterligare överväganden. Utskottet, som anser att den motionsledes aktualiserade frågan är värd att pröva i det sammanhanget, föreslår med hänvisning till det anförda att riksdagen godkänner vad som i propositionen förordats om en förändrad inriktning av länskolnämndernas roll och uppgifter och avslår motion 1987/88:Ub241.

Föredragande statsrådet anmäler att han i ett senare sammanhang avser att ta upp frågan om den framtida sammansättningen av *länskolnämnderna*.

I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkandena 6 och 7 begärs att riksdagen nu uttalar att den förändring av länskolnämndernas sammansättning som skall komma till stånd inriktas på bl.a. att nämnden skall ha elva ledamöter som väljs av landstingen och de kommuner som fullgör landstingsuppgifter. Vidare önskar motionärerna ett riksdagsuttalande om att länskolnämnderna även vid en länsförvaltningsreform skall vara kvar som självständiga förtroendemannaorgan.

Utskottet, som i senare sammanhang kommer att få ta ställning till förslag som rör länskolnämnderna i dessa hänseenden, föreslår att riksdagen vid sin behandling av proposition 1988/89:4 avslår motion 1988/89:Ub9 yrkandena 6 och 7.

När det gäller frågan om mandatperiodens längd för ledamöter och suppleanter i länskolnämnd med förordnande fr.o.m. den 1 januari 1989, hänvisar utskottet till vad utskottet anfört i ärendet i betänkande 1988/89:UbU4 om vissa skolfrågor (rskr. 1988/89:22).

Utskottet tar i detta sammanhang upp två andra frågor.

Enligt motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 25 bör man i särskild ordning värna om *elevernas rätt till sina lektioner* på skolschemat. I motion 1987/88:Ub373 (m.fp.c) erinras om att staten för varje skoldag i grundskolan betalar närmare 100 milj.kr. och kommunerna ungefär lika mycket. En mängd olika aktiviteter avbryter undervisningen i dagens skola. Det finns därför anledning att närmare undersöka i vilken utsträckning undervisning faller bort och av vilka skäl. Motionärerna anser att eleverna bör ha rätt till viss minsta undervisningstid i de olika ämnena och årskurserna. Länsskolnämnderna bör få i uppdrag att göra en granskning av bortfallet av undervisningstid. Om granskningens resultat motiverar det, bör regeringen vidta åtgärder för att eleverna skall få den undervisning i olika ämnen som de har rätt till.

1988/89:UbU7

Utskottet vill erinra om att SÖ och länsskolnämnderna granskar vissa ämnen och vissa delar av skolans verksamhet inom ramen för SÖ:s nationella utvärdering. Ett område som därvid är föremål för granskning är tidsanvändningen i såväl grundskolan som gymnasieskolan. Den första delrapporten, Tidsanvändningen i gymnasieskolan läsåret 1987/88 (R88:42), har nyligen avlämnats. Om den samlade granskningen ger anledning härtill, förutsätter utskottet att åtgärder kommer att vidtas så att elevernas rätt till undervisning säkerställs. Med hänvisning till det anförda avstyrks motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 25 och 1987/88:Ub373.

Enligt motion 1987/88:Ub372 (m.fp.c) yrkande 3 är det angeläget att SÖ och länsskolnämnden stimulerar kommunerna till att satsa på ett ökat antal *klassanordningar med årskurslös undervisning* på alla stadier. Genom att årskursindelningen är slopad bör i dessa klasser den grundläggande kunskapsstillväxten för vissa elever kunna få ta den tid som behövs. Vidare kan därmed enligt motionärerna en ökad individualisering och självverksamhet sättas i system redan från början. Kontrollen av att eleven kan vad han eller hon behöver för att kunna gå vidare i studierna måste i en årskurslös klass göras mer effektiv än eljest. Lärartätheten vid årskurslös undervisning bör vara så stor som resurserna tillåter.

Utskottet erinrar om att SÖ har utgivit ett kommentarmaterial Åldersintegrerad undervisning på låg- och mellanstadiet (1985:15). Det ankommer på kommunerna att göra de klassanordningar som befinns lämpliga. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:372 yrkande 3.

6. En mer flexibel personalpolitik (prop. s. 32–35)

I den modell för styrning och utveckling av skolan som föredragande statsrådet har redovisat i propositionen ingår som en viktig del att åstadkomma en mer flexibel och aktiv personalpolitik. Enligt hans uppfattning finns det tre huvudskäl för en sådan förändring.

För det första är det angeläget att personalpolitiken tydligare än i dag blir ett instrument för förnyelse och utveckling av skolan. Stat och kommun måste i fråga om personalpolitiska åtgärder vara mer aktiva om skolan i ökad utsträckning skall kunna nå de fastlagda målen för sin verksamhet.

Det andra huvudskälet är önskemålet om ökat lokalt inflytande över och ansvarstagande för skolan. Mycket har redan gjorts i detta avseende men inte tillräckligt. På det personaladministrativa området kvarstår alltså en stark central reglering. I författningar och i för skolväsendet gällande kollektivavtal finns ofta detaljerade bestämmelser. Från åtskilliga håll har riktats kritik mot denna centrala reglering av personalfrågorna inom skolan. Den upplevs av många – både inom och utom skolan – som ett hinder såväl för utveckling av skolan själv som för samverkan mellan skolan och annan kommunal verksamhet.

Ett tredje skäl till att statsrådet ser det som nödvändigt med förändringar i personalpolitiken är önskan att göra det möjligt att i större utsträckning än nu ta hänsyn till de anställdas behov, intressen och förutsättningar. Om arbetsuppgifter och arbetsvillkor bättre kan anpassas till den enskilde, ökar möjligheterna till arbetstillfredsställelse och en positiv utveckling för individen.

I propositionen anförs att det är viktigt att nuvarande starka *statliga reglering av lärartjänsterna* inte blir ett hinder för utveckling av skolan själv och för utveckling av bl.a. personalsociala åtgärder för lärarna. Enligt föredragande statsrådet finns det skäl som talar såväl för som mot en kommunalisering av bl.a. lärartjänsterna. För närvarande är statsrådet inte beredd att föreslå någon förändring när det gäller den statliga regleringen av tjänsterna. För honom är det väsentliga inte om tjänsterna är statligt eller kommunalt reglerade, utan att regleringen i avtal och på annat sätt kan förändras så att det i sak innebär bättre möjligheter till lokal anpassning i syfte att uppnå den ökade flexibilitet som bl.a. ligger bakom kraven på kommunalisering. I propositionen redovisas vidare att skolstyrelsen har mycket goda möjligheter att inom ramen för av riksdag och regering givna regler genom prioriteringar och extra satsningar "utveckla skolverksamheten så långt den själv och ytterst kommunens fullmäktige önskar och ger ekonomiska och andra förutsättningar för". Som framhålls i propositionen (s. 14) måste skolan kunna anpassas efter enskilda elevers varierande förutsättningar, behov och intressen för att kunna erbjuda en likvärdig utbildning.

I motionerna 1988/89:Ub9 (c) yrkande 8 och 1987/88:Ub801 (c) yrkande 3 hemställs att den statliga regleringen av skolans tjänster skall bibehållas.

Utskottet konstaterar med anledning av motionsyrkandena att det inte finns förslag i propositionen om ändring av nuvarande statliga tjänstereglering, varför utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub9 yrkande 8 och 1987/88:Ub801 yrkande 3.

Föredragande statsrådet anför i propositionen vissa mer övergripande synpunkter när det gäller tjänstesystem m.m. som i första hand bör uppfattas som en principiell inriktning för utvecklingen av personalpolitiken inom skolområdet. Bl.a. måste lärarna få ökade möjligheter till utveckling. Skickliga och ambitiösa lärare skall kunna ta ett bredare ansvar än bara för sin egen verksamhet när det t.ex. gäller utveckling av undervisning och elevvård utan att för den skull behöva lämna sina läraruppgifter. *Lönssystemet*

för lärare behöver i linje härmed utvecklas så att det blir möjligt att i ökad utsträckning ta hänsyn till olika lärares faktiska arbetsuppgifter.

I motion 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 1 anfördes tveksamhet till en ökad lönedifferentiering. Lönesättningen får inte bero på godtyckliga bedömningar. Enligt motion 1987/88:Ub375 (m.fp.c) bör det vara möjligt att ge lärare viss stimulans som ersättning för extra arbete. Det bör inte uteslutas att problemen i skolan skulle minska om duktiga lärare stod till förfogande med råd och lektionshjälp när andra lärare får svårigheter i sitt arbete. Erfarna lärare skulle också kunna äta sig de verkligt svåra uppgifterna inom en skolenhet.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att man vid lönesättningen bör ta ökad hänsyn till att lärare kan ha varierande arbetsuppgifter. Om det finns faktiska skillnader i arbetsinnehåll mellan lärare, skall detta också kunna beaktas när lönesättning sker. Detta är i princip inte möjligt att göra i dag.

Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub2 yrkande 1. Regeringens förslag i denna del bör godkännas. Syftet med motion 1987/88:Ub375 är i stort tillgodosett genom regeringens förslag, varför även det motionsyrkandet avstyrks.

I propositionen berörs även frågan om en mer ändamålsenlig *reglering av arbetstiden för lärare*. En ny reglering anses böra omfatta såväl undervisningstid som tid för annan verksamhet.

I motion 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 3 anses att vad statsrådet anført är olyckligt. Förslaget innebär enligt motionärerna att samtliga lärare åläggs en större närvaroplikt i skolans lokaler. Detta torde enligt motionärerna medföra krav på arbetsrum åt alla lärare, vilket medför betydande investeringskostnader. I motion 1987/88:Ub372 (m.fp.c) yrkande 4 anses det däremot angeläget med en mer rambetonad reglering av lärarnas arbetstid. En övergång till en sådan ordning innebär inte att omfattningen av deras åligganden ändras. Däremot ger den skolorna ökad frihet i valet mellan olika pedagogiska insatser och vid fördelning av uppgifter mellan lärarna. Den är också av betydelse för lärares möjlighet till fortbildning, eftersom nuvarande tjänstesystem vid lärares ledighet för fortbildning medför vissa olägenheter för skolan, såsom vikarieproblem och därmed bristande kontinuitet i skolarbetet.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionsyrkandena anföra följande.

Frågor om lärares fortbildning inom ramen för lärartjänst har utskottet behandlat ett flertal gånger, t.ex. år 1982 i UbU 1981/82:37 (s. 13; rskr. 1981/82:385) då riksdagen på utskottets förslag gjorde ett särskilt tillkännagivande till regeringen med anledning av motion 1980/81:1684 (m). Någon fullgod lösning på t.ex. dessa fortbildningsfrågor är inte lätt att finna inom ramen för nuvarande arbetstidsreglering för lärartjänst. Även om arbetstidsfrågor är av utpräglad partskaraktär, förhindrar detta inte regering och riksdag att redovisa sin principiella syn. Så skedde t.ex. år 1985 då

riksdagen behandlade frågan om den framtida statliga personalpolitiken (prop. 1984/85:219, AU 1985/86:6, rskr. 1985/86:48). Riksdag och regering ansågs därmed inte på något sätt inkräkta på den fria förhandlings- och avtalsrätten.

Som utskottet ser det kan man inte bortse ifrån att lärares fortbildning har stor betydelse för skolverksamhetens inriktning och kvalitet och att det därför är viktigt att staten som arbetsgivare anger sin uppfattning även i nu aktuell fråga. Om riksdag och regering inte har någon egen ståndpunkt, lämnas utformningen av statens personalpolitik helt till statens arbetsgivarverk. Enligt utskottets mening bör riksdagen godkänna vad föredragande statsrådet anfört i detta ärende. En mer flexibel arbetstidsreglering för lärare kan väsentligt förbättra bl.a. deras arbetssituation (jfr prop. 1988/89:100 bil. 10, s. 34). Utskottet avstyrker därmed motion 1988/89:Ub5 yrkande 3. Likaså avstyrks motion 1987/88:Ub372 yrkande 4, då yrkandet i huvudsak är tillgodosett med vad som anförts i proposition 1988/89:4. Utskottet vill tillfoga att en lösning av frågan om en flexibel arbetstidsreglering på skolområdet inte, lika litet som på högskoleområdet, behöver leda till en generell närvaroplikt i vissa lokaler.

Vad som i motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkandena 36 och 37 anförts om arbetsgivarstöd för ökade möjligheter till utveckling i arbetet för lärare genom fortbildning, vidareutbildning och utbytestjänstgöring och om en mer flexibel personalpolitik får anses vara i huvudsak tillgodosett med föreslagna riktlinjer i den nu framlagda propositionen. Självfallet bör *lärares karriärmöjligheter*, genom t.ex. befordringstjänster, ökas. Motionsyrkandena, vilka väcktes under allmänna motionstiden år 1988, avstyrks.

Vidare anförts i propositionen att den omfattande decentralisering i olika skolfrågor som skett under senare år till kommunerna som logisk följd nu bör få att varje kommun får ansvaret att genom sin skolstyrelse också *tillsätta tjänster som rektor, studierektor och lektor*. I och med att skolledarna och lektorerna har statligt reglerade anställningar skall enligt lagen om offentlig anställning (1976:600) vid tjänstetillsättning avseende fästas endast vid sakliga grunder såsom förtjänst och skicklighet. En decentralisering på detta område av tjänstetillsättningen innebär inte någon förändring av grunderna för urvalet bland sökande till berörda tjänster. Det anförts vidare i propositionen att en skolstyrelsens tillsättningsbeslut bör kunna överklagas till SÖ och, när det gäller skolledare, liksom hittills i sista hand till regeringen.

Enligt motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 17 hemställs om avslag på regeringens förslag om lokal tillsättning av rektorer och studierektorer. Staten bör enligt motionärernas mening behålla sitt inflytande vid tillsättning av dessa skolledare.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandet anföra följande.

Nuvarande – av staten fastställda – regler om behörighet, befordringsgrunder och överklagande skall finnas kvar oförändrade. Förslaget om lokal tillsättning av skolledare ligger i linje med de allmänna strävandena att öka det lokala ansvaret för skolan. Sedan den 1 juli 1986 skall skickligheten sättas främst bland de sakliga grunder som skall finnas vid tillsättning av

statligt reglerade tjänster, om det inte finns särskilda skäl för något annat. I motiven härtill anfördes bl.a. följande (prop. 1984/85:219):

1988/89:UbU7

Till skickligheten bör enligt min mening hänföras de faktorer som är av betydelse för att bedöma den sökandes lämplighet för den aktuella tjänsten. — — — All relevant erfarenhet bör värderas inom ramen för skickligheten. Det skall vara en kvalitativ helhetsbedömning.

Hit bör således räknas bl.a. teoretisk och praktisk utbildning, personliga egenskaper (som prestationsförmåga, yrkesskicklighet, ledaregenskaper, samarbetsförmåga m.m.) samt kunskaper och erfarenheter som har förvärvats i andra offentliga eller privata anställningar eller i egen verksamhet. Erfarenheter från områden som vård av barn, studier, utlandsvistelser, språkkunskaper, ideellt arbete m.m. bör också vägas in vid bedömningen av skickligheten, i den mån de är relevanta för den sökta tjänsten.

Av grundläggande betydelse för meritvärderingen är att det är de krav som är förknippade med tjänsten som bestämmer vilka skicklighetsfaktorer som skall beaktas och hur tungt dessa skall väga.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub4 yrkande 17 och godkänner regeringens förslag beträffande skolledare.

Utskottet har inte heller något att erinra mot vad regeringen föreslagit beträffande lektorer.

Utskottet vill till detta lägga att det är viktigt att SÖ i det nya läget noga följer utvecklingen och, om det behövs, lämnar erforderlig hjälp för samordning av tillsättningen av lektorat i riket, så att administrativa komplikationer m.m. undviks.

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 18 begärs att riksdagen i samband med att myndighet för tillsättning av lektorstjänst föreslås ändrad skall uttala att det är angeläget att *lektorstjänsterna i gymnasieskolan* besätts med behöriga befattningshavare. Behörighetsregler har fastställts av staten. Dessa höga tjänster har en stor betydelse för att upprätthålla en hög standard på ämnesundervisningen i gymnasieskolan.

Utskottet behandlade under riksmötet 1986/87 två motionsyrkanden om behörighet till gymnasielektorat. Därvid anförde utskottet följande:

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena erinra om att riksdagen år 1985 beslöt om möjlighet till överstatförande av gymnasielektorstjänster för att underlätta rekryteringen av högskolelektorer. Beslutet markerar att kravet på doktorsexamen gäller båda typerna av lektorstjänster (prop. 1984/85:100 bil. 10 s. 197–199, UbU1984/85:18, rskr. 1984/85:272). Utskottet utgår från att UHÅ och skolöverstyrelsen (SÖ) informerar om vad som gäller i denna fråga. Utskottet vill till detta lägga att gymnasielektorerna genom sitt ämneskunnande och vetenskapliga synsätt har betytt och betyder mycket för att hos elever i gymnasieskolan väcka intresse för fortsatta studier. Det finns anledning att slå vakt om denna ämnesmässiga kompetens för gymnasieskolans del. Även i detta sammanhang vill utskottet peka på att rekryteringen till forskarutbildningen främjas av att det finns tjänster på arbetsmarknaden för vilka krävs fullgjord forskarutbildning (doktorsexamen).

Riksdagen hade ingen erinran mot vad utskottet år 1987 anförde (UbU 1986/87:26, rskr. 1986/87:282). Utskottet anser att yrkande 18 i motion 1988/89:Ub4 är tillgodosett med vad utskottet här redovisat, varför det avstyrks.

Utskottet föreslår att riksdagen även i övrigt godkänner vad som i propositionen har förordats om riktlinjer för utvecklande av en mer flexibel personalpolitik.

7. Nytt statsbidragssystem för grundskolan, m.m.

Frågor om *ett nytt statsbidragssystem för grundskolan* tas upp i ett antal motioner.

I motionerna 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 5 och 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 7 föreslås att nuvarande basresurssystem ersätts av *en kostnadsrelaterad grundresurs per elev*. Grundresursen skall vara differentierad med hänsyn till den geografiska och demografiska situationen i resp. kommun. Differentieringen skall utgå från det genomsnittliga basresursmedeltalet för resp. kommun under den senaste treårsperioden och resultera i en uppräknig av den allmänna grundresursen med viss procentsats för de kommuner som har särskilda kostnader för sitt skolväsen. Den på så sätt för de olika kommunerna fastställda "kommunkoefficienten" innebär enligt motionärerna en rimlig garanti för att kommunerna inte skall drabbas av bidragsreduceringar vid den förenkling av statsbidragssystemet som anses nödvändig. Det bör vidare kunna föreskrivas att varje kommun, med utgångspunkt i framräknat statsbidragsbelopp, skall anordna undervisning motsvarande ett visst minsta antal lärarveckotimmar. En sådan ordning skulle garantera en miniminivå för undervisningsinsatserna i en kommun. Vidare anføres att statsbidragsberättigad fristående skola bör få ett statligt stöd som motsvarar vad som utgår till elev vid skolor med kommunal huvudman.

Likartade förslag förs fram i motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkande 4, 1987/88:Ub816 (m) yrkandena 1 och 2 samt 1987/88:Ub806 (m) yrkande 15. Det anses även av dessa motionärer möjligt att konstruera ett elevrelaterat bidragssystem utan att detta skapar några besvärande omfördelningseffekter för kommunerna i jämförelse med dagens bidragssystem. Mycket kan enligt motionärerna vinnas på den överblick och förenkling som ett elevrelaterat bidragssystem kan ge. I motion 1988/89:Ub10 (mp) yrkande 2 anses det rimligt och lämpligt att statsbidrag på grundskolenivå skall utgå per elev antingen det gäller elev i grundskola eller elev i fristående skola som godkänts av länskolnämnd. Särskilda resurstillskott behövs därvid för glesbygdskommunerna.

I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkande 3 behandlas grundskolans statsbidragssystem ur en annan synvinkel. När det gäller *basresurssystemet* föreslår motionärerna att detta bibehålls som en beräkningsteknisk metod. Varje kommun lämnar uppgifter till länskolnämnden om den planerade fördelningen av elever på skolenheter under nästkommande läsår, varefter nämnden fastställer antalet erforderliga basresurser enligt nuvarande regler.

Basresursberäkningen måste liksom nu grundas på en elevfördelning på skolenheter, som uppfyller rimliga krav på rationalitet. Kommunerna bör dock ges rätt att själva fatta slutligt beslut om elevernas fördelning på skolenheter och om anordnande eller indragning av skolenheter. Länskolnämnden skall räkna om det fastställda antalet basresurser till en summa basresurstimmar. Dessa basresurstimmar bör tilldelas kommunens grundskola som helhet och knyts alltså inte längre till visst stadium, viss årskurs eller viss skolenhet. Basresurstimmarna läggs sedan samman med det antal timmar som svarar mot den undervisningsbundna delen av nuvarande förstärkningsresurs till en undervisningsresurs. Det skall också finnas en tilläggsresurs (nuvarande icke undervisningsbundna del av förstärkningsresursen) och en skolledningsresurs samt bidrag till kostnader för vissa sociala avgifter. Fristående skolor bör enligt motionärerna kunna inordnas i statsbidragssystemet för det obligatoriska skolväsendet. Enligt motion 1987/88:Ub801 (c) yrkande 5 och 1987/88:Ub230 (c) yrkande 3 bör åtgärder vidtas för att delningsstalet för basresurserna på mellan- och högstadierna skall vara 25. En översyn av statsbidragssystemet bör göras, hävdar dessa motionärer.

I motionerna 1987/88:Ub801 (c) yrkande 6 och 1987/88:Ub230 (c) yrkande 4 framförs uppfattningen att varje klass bör ha högst 25 elever för att ge möjligheter till en bättre kvalitet i undervisningen. Enligt motion 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 9 bör en del av förstärkningsresursen få användas för att minska storleken på klasserna.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena om ett nytt statsbidragssystem för grundskolan anföra följande.

Styrningsberedningens förslag till förändringar i statsbidragssystemet för grundskolan skiljer sig från övriga delar av beredningens förslag genom att det inte enbart ger principiella riktlinjer för förändringar utan i detalj anger vilka förändringar som bör genomföras. Utskottet ser det för sin del nödvändigt med ytterligare överväganden innan förslag föreläggs riksdagen. Att nu besluta om större förändringar i statsbidragssystemet skulle, som föredragande statsrådet anför, försvåra möjligheterna att behandla statsbidrag till grundskolan i mer allmänna principdiskussioner om statsbidragsgivningen till kommunerna.

Vid behandlingen av proposition 1975/76:39 om skolans inre arbete m.m. konstaterade riksdagen att det inte finns några självklara, allmänna lösningar på hur eleverna skall grupperas eller hur förstärkningsresursen skall användas. Riksdagen uttalade att "det bör vara möjligt att använda *en del* av en skolenhets eller ett rektorsområdes samlade förstärkningsresurs för att under ett läsår generellt minska klassernas och undervisningsgruppernas storlek, om det finns skäl för en sådan undervisningsanordning. Den återstående delen av skolenhetens förstärkningsresurs måste självfallet vara så stor att det blir möjligt att tillgodose de olika behov av insatser som elever med särskilda skolsvårigheter har" (UbU 1975/76:30 s. 48).

Det sistnämnda påpekandet har lyfts fram med ökad skärpa de senaste åren. I 1985 års budgetproposition understryks att "förstärkningsresursen inte bör användas för att minska klasstorlekarna i grundskolan om det inte i det enskilda fallet finns särskilda skäl härför. En användning av förstärk-

ningsresursen för generellt bedrivande av undervisningen i s.k. 20-grupper på högstadiet bör således inte förekomma.”

Med anledning av motioner till 1985/86 års riksmöte angående förstärkningsresursens användning anförde utbildningsutskottet ett år senare att den del av förstärkningsresursen som inte erfordras för generella verksamheter bör ”användas på ett behovsriktat sätt, varvid behoven hos de elever som har de största problemen i skolan väger tungt. Att använda huvuddelen av förstärkningsresursen för generell delning av klasser står inte i överensstämmelse med en sådan behovsorienterad resursanvändning. Det är inom ramen för denna inriktning av resursanvändningen som en lokal frihet kan utövas. Det sagda utesluter inte delning av klass med hjälp av förstärkningsresursen om delning kan motiveras i det enskilda fallet” (UbU 1985/86:14 s. 14).

Utskottet anser att riksdagen, i avvaktan på ett förslag från regeringen beträffande ett nytt statsbidragssystem för grundskolan, bör avslå motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 4, 1988/89:Ub5 yrkandena 5 och 9, 1988/89:Ub9 yrkandena 1, 2 och 3, 1988/89:Ub10 yrkande 2, 1987/88:Ub230 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Ub246 yrkande 7, 1987/88:Ub801 yrkandena 5 och 6, 1987/88:Ub806 yrkande 15 och 1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2.

I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkandena 1 och 2 framförs uppfattningen att utbildningsområdet bör prioriteras och att förändringar i statsbidragsgivningen till kommunerna inte får innebära kostnadsövervältringar på kommunerna. Staten bör åter ta ansvar för ca 50 % av skolans kostnader.

Utskottet erinrar om att varken riksdag eller regering har fattat beslut om att stat och kommun skall svara för vardera ca 50 % av *skolkostnaderna*. Förändringar av procenttalen för statens respektive kommunernas bidragsandel måste givetvis komma att variera, eftersom stat och kommun bestrider kostnader för olika ändamål och kostnadsutvecklingen för ändamålen under en tidsperiod kan ändras högst väsentligt i relation till varandra. Därför blir det utan större mening att uttrycka statens del av skolkostnaden i form av procenttal. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub9 yrkandena 1 och 2.

8. Elevers och föräldrars inflytande i skolan (prop. s. 36–46)

I propositionen framläggs ett antal förslag i syfte att stärka inflytande och medansvar för elever i grundskolan och deras föräldrar samt för elever i gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen.

När det gäller grundskolan anføres att elever och föräldrar skall ha rätt till information och samråd innan rektor fattar beslut i frågor av stor betydelse för eleverna. Formerna för informationen och samrådet skall enligt propositionen fastställas av skolstyrelsen efter förslag från varje skolenhet och rektorsområde. Vidare anføres att formerna för information och kontakt mellan skolan och föräldrarna samt mellan lärarna och föräldrarna om de enskilda elevernas skolsituation skall avgöras gemensamt av berörda föräldrar och lärare.

Skolkonferensen i gymnasieskolan (7 kap. 1–13 §§ gymnasieförordningen) och den för vuxenutbildningen föreskrivna konferensen (1 kap. 7–9 §§ vuxenutbildningsförordningen) skall enligt propositionen ges rätt att besluta i frågor av stor betydelse för eleverna resp. de studerande. Skolkonferensen skall bestå av tio ledamöter. Hälften av dessa skall vara elevföreträdare och den övriga delen bestå av rektor, tre företrädare för lärarna och en för övrig skolpersonal. Rektor skall vara ordförande och ha utslagsröst. Elevföreträdarna utses av en valförsamling bestående av två ombud för varje klass. Konferensen skall sammanträda minst fem gånger per år på kallelse av rektor eller efter begäran från någon av de där representerade grupperna.

I motionerna 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 5 och 1988/89:Ub9 (c) yrkande 10 anförs att en detaljerad reglering av hur *företrädarna i gymnasieskolans skolkonferens* skall utses är obefogad. Beslut om formerna för elevernas och personalens representation i skolkonferensen bör fattas inom den enskilda skolan. I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 19 aktualiseras frågan om föräldrarnas rätt att genom företrädare närvara vid skolkonferenserna.

Utskottet vill hänvisa till resultaten från vissa undersökningar (SOU 1988:20 En förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet s. 101) som visar att nu gällande bestämmelser i vad gäller elevernas inflytande i skolan inte efterlevs i önskvärd grad. Mot denna bakgrund anser utskottet i likhet med föredragande statsrådet (prop. s. 45) att det till en början kan vara befogat med en reglering av skolkonferensens sammansättning i gymnasieskolan m.m. Utskottet vill vidare erinra om att en stor del av gymnasieskolans elever och de studerande i vuxenutbildningen är myndiga och att det därför saknas motiv att låta företrädare för elevernas föräldrar/vårdnadshavare närvara vid skolkonferensen. Detta får naturligtvis inte hindra att man finner andra former för att stärka samverkan mellan hemmen och skolan.

Med hänvisning till vad som anförts avstyrker utskottet motionerna 1988/89:Ub2 yrkande 5, 1988/89:Ub4 yrkande 19 och 1988/89:Ub9 yrkande 10 och föreslår att riksdagen bifaller propositionen i vad avser skolkonferens i gymnasieskolan m.m.

Motioner som behandlar frågor om *ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar* har väckts såväl under den allmänna motionstiden 1988 som i anledning av proposition 1988/89:4.

I motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23, 1987/88:Ub272 yrkande 1 och 1988/89:Ub5 yrkande 1 (samtliga fp) anförs att betydligt flera beslut än i dag bör fattas av de kategorier som närmast är berörda av skolans verksamhet, dvs. av elever, skolans personal och elevernas föräldrar. För att detta skall kunna ske bör ett beslutsorgan – ett skolråd – inrättas på den enskilda skolan. Skolrådets ansvarsområde och beslutsrätt får, menar motionärerna, avgöras av skolstyrelsen. Riksdagen bör med avslag på propositionens förslag i vad gäller hur inflytandet för elever och föräldrar skall organiseras som sin mening ge detta regeringen till känna. I motion 1987/88:Ub272 (fp) yrkande 2, som väckts under den allmänna motionstiden 1988, anförs att skolan skall stödja hemmen i deras uppgift att fostra. Från skolans sida förväntas att föräldrarna skall stödja dess fostrande arbete. I syfte att

engagera föräldrarna i skolans verksamhet och öka deras vilja till ansvarstagande för barnens skolgång bör enligt motionärerna ökade informationsinsatser göras till hemmen om skolans mål, innehåll och arbetsätt.

Även i motion 1988/89:Ub10 (mp) yrkande 1 föreslås att beslutsfattandet skall ske på den enskilda skolan. Enligt motionärerna skall varje skola ha en styrelse med lika många representanter för skolpersonal som för elever och föräldrar. Styrelsen skall ha ett ekonomiskt ansvar och fatta beslut om skolans verksamhet. Allt arbete inom skolan skall ses som ett gemensamt ansvar. Det skall organiseras så att varje elev efter hand får insikt om skolans hela verksamhet och under ledning av personal får arbetsuppgifter och växande ansvar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I motion 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 4 framhålls att klassen är skolans viktigaste enhet och att det därför är av stor betydelse att klassrumsdemokratin utvecklas. I detta arbete är klassrådets roll avgörande. Enligt motionärerna bör även klassrådet besluta i vissa ekonomiska frågor, t.ex. inköp av läromedel. I samma motion yrkande 3 framhålls att skolan bör underlätta för eleverna att engagera sig i skolans samråds- och beslutsorgan samt i skolans föreningsliv. Eleverna bör i viss omfattning kunna få ledigt från lektionsbunden undervisning och ha rätt till viss extra undervisning som ersättning för förlorade lektioner.

I motionerna 1987/88:Ub801 (c) yrkande 11 och 1987/88:Ub369 (vpk) yrkande 1 – som båda har väckts under den allmänna motionstiden år 1988 – begärs förslag till åtgärder i syfte att demokratisera skolan och ge eleverna ett reellt inflytande i skolans verksamhet.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

Riksdagen har vid riksmötet 1980/81 (prop. 1979/80:182, UbU 1980/81:9, rskr. 1980/81:142) fattat beslut om ett antal åtgärder i syfte att förstärka elevernas och föräldrarnas inflytande i grundskolan och gymnasieskolan. Bestämmelser om rektors informations- och samrådsplikt i vad gäller grundskolan finns i 3 kap. grundskoleförordningen och i vad gäller gymnasieskolan i 6–7 kap. gymnasieförordningen.

Som föredragande statsrådet framhåller i propositionen pågår på skilda håll i landet viss försöks- och utvecklingsverksamhet för att stärka elevernas inflytande (jfr Rapport om försöks- och utvecklingsarbetet i gymnasieskolan 1986/87, SÖ-R 88:1). Vidare anför föredragande statsrådet om grundskolan i propositionen (s. 40).

Det är enligt min mening angeläget att denna till omfattningen relativt begränsade försöks- och utvecklingsverksamhet förstärks och att information om den sprids. Kraftigare åtgärder än så måste emellertid till om skolan skall kunna bli den skola för demokrati, som den avsetts vara. Vad som därvid behövs är inte främst nya regler och föreskrifter utan sådana åtgärder, som leder till att befintliga bestämmelser verkligen efterlevs, vilket inte minst kräver en attitydförändring hos såväl skolpersonal som elever.

Utskottet instämmer i den grundsyn som ligger bakom regeringens åtgärder i syfte att stärka elevernas och föräldrarnas inflytande och medansvar. Skolans uppgift är viktig när det gäller att aktivt påverka eleverna till att omfatta en samhällssyn, som bygger på demokratiska värderingar samt

medborgerliga rättigheter och skyldigheter. Skolan skall även förbereda dem för ett yrkesliv, där medbestämmande och medansvar skall prägla verksamheten. Även föräldrar och vårdnadshavare bör få insyn i ungdomsskolans verksamhet.

Såväl förslaget till skolråd i motion 1988/89:Ub5 yrkande 1 som förslaget till styrelse för skolenhet i motion 1988/89:Ub10 yrkande 2 innebär att dessa organ skall ges beslutande funktioner i för den enskilda skolan viktiga frågor. Utskottet kan inte ställa sig bakom detta då ej sällan sådana beslut är av politisk natur. Enligt utskottets uppfattning är regeringens åtgärder för att stärka elevernas inflytande i grundskolan väl avvägda med tanke på elevernas ålder och rättsliga ställning. Utskottet ställer sig även bakom förslaget att det i gymnasieförordningen och i vuxenutbildningsförordningen inskrivs en rätt för eleverna att få delta i vissa beslut.

Beträffande informationen till hemmen om grundskolans verksamhet betonas i propositionen (s. 37) att föräldrarna måste få spela en aktiv roll i fråga om sina barns skolgång. Formerna för information, kontakt och samråd mellan skolan och föräldrarna bör få avgöras på den enskilda skolenheten. Sättet bör kunna redovisas i den lokala arbetsplanen. Utskottet konstaterar att ett genomförande av åtgärderna för information, kontakt och samråd – liksom andra förslag i vad gäller skolverksamhetens mål, utvärdering m.m. – förutsätter helt andra informationsinsatser från skolans sida till hemmen än vad som i dag är vanligt. Utskottet utgår från att skolstyrelserna kommer att vidta sådana åtgärder som gör det möjligt för den enskilda skolan att ge information till och hålla en god kontakt med hemmen i enlighet med riktlinjerna i propositionen i här berörd del.

Beträffande klassrådets sammansättning och uppgifter hänvisar utskottet till bestämmelserna i grundskoleförordningen (3 kap. 37–38 §§) och gymnasieförordningen (7 kap. 26–27 §§).

Enligt utskottets uppfattning är det viktigt att klassrådets betydelse som samrådsorgan framhävs. Inom klassrådets ram är det möjligt att på ett konkret sätt tillämpa demokratiska principer när det gäller att fatta beslut. Alla elever får därmed tillfälle att delta i den demokratiska beslutsprocessen. Förutom att klassrådet skall medverka i undervisningens planering, genomförande och utvärdering bör det även kunna ha en beredande funktion inom skolan i vad gäller frågor som skall beslutas i andra organ där eleverna är representerade.

När det gäller extra undervisning för elever som ersättning för förlorade lektioner i samband med konferenser o.d. konstaterar utskottet att denna fråga har tagits upp i propositionen när det gäller eleverna i grundskolan. Det framhålls vidare att elevföreträdare måste få möjligheter och tid att delge övriga elever innehållet i mottagen information. En möjlighet att erhålla tid för detta anses vara om en fast position i veckoschemat frigörs för sådan verksamhet. Som utskottet ser det bör det vara möjligt att överväga en sådan schemateknisk lösning även för gymnasieskolans del, om det kan ske utan större nackdel för övrig undervisning. Utskottet är dock medvetet om att vissa överläggningar av olika skäl måste förläggas även till annan tid. Frågan om extra undervisning för eleverna i gymnasieskolan som ersättning för förlorade lektioner får i sådana fall prövas och avgöras av skolkon-

ferensen i anslutning till dess beslut om "principer för användningen av tilldelade medel" (jfr prop. s. 45).

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag i här berörda delar och avstyrker motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23, 1987/88:Ub272 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Ub369 yrkande 1, 1987/88:Ub801 yrkande 11, 1988/89:Ub2 yrkandena 3 och 4, 1988/89:Ub5 yrkande 1 och 1988/89:Ub10 yrkande 1.

I detta sammanhang tar utskottet upp motion 1988/89:Ub8 (m,fp,c) yrkande 1. Motionärerna hänvisar till vad som anförs i propositionen (s. 19 resp. s. 45) om möjligheten att delegera avgörandet i frågor av rutinkaraktär inom skolstyrelsens arbetsområde samt frågan om att i gymnasieförordningen införa en bestämmelse av innebörd att skolstyrelsen får delegera till skolkonferensen att besluta om principer i vissa frågor av stor betydelse för eleverna. De anser att propositionen innehåller delar som är formulerade på ett sådant sätt att de inte stämmer överens med gällande kommunallag. *Skolstyrelsen* äger, säger motionärerna, *ingen egen delegationsrätt*.

Utskottet vill konstatera följande.

I kommunallagen (SFS 1977:179, senaste ändring 1988:134) finns regler om delegering (3 kap. 12 §). Delegering inom en kommunal nämnd måste alltid ske i två led. Dels fordras att fullmäktige ger nämnden rätt att delegera vissa grupper av ärenden, dels måste nämnden besluta om att utnyttja rätten att delegera. Ett delegeringsuppdrag kan lämnas till en avdelning (utskott) som består av ledamöter eller suppleanter i nämnden, en enskild ledamot eller suppleant i nämnden eller en anställd i kommunen eller landstinget. Ett delegeringsuppdrag får inte överlåtas på någon annan. Syftet med delegeringsinstitutet är att avlasta en nämnd löpande rutinärenden. Tanken är att nämnden skall kunna ägna mer tid och uppmärksamhet åt frågor av större betydelse.

Utskottet anser – sedan denna formfråga klarats ut – inte att det finns anledning till ett särskilt uttalande från riksdagens sida, varför motionsyrkandet avstyrks.

I regeringens förslag till att öka elevernas inflytande och medansvar i skolans verksamhet behandlas även elevers medverkan i skolans skyddsverksamhet. För varje årskurs på grundskolans högstadium bör utses två företrädare för eleverna med uppgift att medverka i denna verksamhet. Bland dem utses två representanter som med närvaro- och yttranderätt avses ingå i skolans skyddskommitté. När det gäller gymnasieskolan skall för varje studieväg i en gymnasieskola utses två företrädare för eleverna med uppgift att medverka i skolans skyddsverksamhet. Bland dem utses likaså två representanter som med närvaro- och yttranderätt skall ingå i skolans skyddskommitté. Motsvarande skall i princip gälla för vuxenutbildningen. Elevföreträdarna skall ha rätt att till beslut i protokoll anteckna kortfattad avvikande mening.

I motionerna 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 2 och 1988/89:Ub9 (c) yrkande 9 föreslås att *elevföreträdarna i skolans skyddskommitté bör ha förslagsrätt*. I den förstnämnda motionen hävdas även att elevföreträdarna bör ha rätt att till beslut i protokoll anteckna avvikande mening utan någon begränsning.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

I princip gäller arbetsmiljölagen (SFS 1977:1160, senaste ändring 1987:158) på hela skolområdet. I arbetsrättslig mening likställs elever fr.o.m. årskurs 7 med arbetstagare. Detta gäller dock inte bestämmelserna i 6 kap. om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare. Förutom i arbetsmiljölagen regleras frågor om skyddsombud och skyddskommitté i arbetsmiljöförordningen (SFS 1977:1166, senaste ändring 1987:357) och i särskilt avtal (allmänt arbetsmiljöavtal 1978:1128) och kollektivavtal. Elevföreträdare i skolans skyddskommitté är således att betrakta som adjungerade ledamöter. Mot denna bakgrund är det utskottets uppfattning att elevernas företrädare i skolans skyddskommitté inte kan ha förslagsrätt, varför motionerna 1988/89:Ub2 yrkande 2 och 1988/89:Ub9 yrkande 9 avstyrks. Inom den kommunala förvaltningen förutsätter förslagsrätt ledamotskap i ifrågavarande nämnd (styrelse). Ledamotskapet är också förenat med att ansvar skall kunna utkrävas för medverkan i felaktiga beslut. Det är mot denna bakgrund som uppnådd 18 års ålder krävs för ledamotskap. Elevernas medverkan i skolans skyddskommitté måste alltså bygga på andra förutsättningar än de nu nämnda. Utskottet utgår dock från att eleverna såväl på grundskolans högstadium som i gymnasieskolan och de studerande inom kommunal vuxenutbildning kommer att, i enlighet med intentionerna i propositionen, få ett reellt inflytande i skolans skyddsverksamhet.

I motionerna 1987/88:Ub268 (fp) och 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 2 betonas vikten av att *elevernas medverkan i skolans skyddsverksamhet* präglas av kontinuitet. I den sistnämnda motionen anføres i vad gäller skyddsarbetets organisation att det är oacceptabelt att elever på låg- och mellanstadierna ställs utanför denna verksamhet. Detta bör riksdagen med avslag på propositionens förslag i vad gäller hur elevskyddsarbetet skall organiseras som sin mening ge regeringen till känna. Även i motion 1987/88:Ub369 (vpk) yrkande 2, som väckts under den allmänna motionstiden 1988, tas frågan upp om de yngre elevernas möjligheter att delta i skolans skyddsverksamhet. Motionärerna föreslår att regeringen skall utarbeta riktlinjer för dessa elevs medverkan och även lägga fram förslag till reglering i bl.a. arbetsmiljölagen av elevs rätt till medverkan i skolans skyddsarbete.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

Utskottet har tidigare ställt sig positivt till ett antal förslag i syfte att stärka elevernas inflytande i skolans hela verksamhet. Enligt utskottets uppfattning bör alla elever – oavsett stadium och skolform – engageras i frågor om skolans arbetsmiljö. I arbetsmiljölagen jämställs – som utskottet tidigare påpekat – elever fr.o.m. årskurs 7 med arbetstagare utom i vad gäller regleringen av skyddsverksamheten. Regeringen har den 17 september 1987 beslutat tillkalla en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet för att se över tillämpningen av arbetsmiljölagen. Föredragande statsrådet förutsätter i propositionen (s. 36) att denna översyn kommer att leda till att elevernas ställning i skolans skyddskommitté i enlighet med vad som anförts i propositionen skrivs in i arbetsmiljölagen.

När det gäller eleverna på låg- och mellanstadierna kan deras medverkan i skolans skyddsarbete inte regleras på motsvarande sätt. Utskottet anser

dock att även dessa elever bör ges möjlighet att på olika sätt delta i skolans miljöarbete. Formerna för elevernas medverkan bör avgöras lokalt i rektorsområdet eller på varje skolenhet utifrån principen om elevers rätt till information och samråd i frågor av stor betydelse för dem. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag i här berörd del och avstyrker motionerna 1987/88:Ub268, 1987/88:Ub369 yrkande 2 och 1988/89:Ub5 yrkande 2.

Utskottet har inte något att erinra mot att statens bidrag till kommunerna för lokal skolutveckling får användas även till sådant utvecklingsarbete som har till syfte att främja och förstärka elevernas inflytande och medbestämmande.

I motion 1987/88:Ub280 (fp) framhålls vikten av att *eleverna i grundskolan omfattas av en skyddslagstiftning*. Utskottet hänvisar till sin behandling av samma yrkande vid riksmötet 1986/87 (UbU 1986/87:12 s. 11). Utskottet erinrade om skolans tillsynsansvar för eleverna med hänvisning till bestämmelserna i 14 kap. skolförordningen om bl.a. lärares åligganden och bestämmelserna i skadeståndslagen (1972:207). Därutöver vill utskottet lägga till följande.

Arbetsmiljölagen gäller i princip för hela skolområdet. Bestämmelserna i arbetsmiljölagen om bl.a. arbetsmiljöns beskaffenhet, tillsyns- och ansvarsfrågor gäller således för hela grundskolan. Beträffande skolans tillsynsansvar har skolförfattningsutredningen i sitt betänkande (SOU 1986:11) Enklare skolförfattning behandlat skolledares och lärares åligganden i skolan. Enligt vad utskottet erfarit bereds inom regeringskansliet för närvarande frågan om en ny personalförordning för skolväsendet på grundval av bl.a. utredningens förslag.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion 1987/88:Ub280.

9. En bättre utvärdering (prop. s. 46–50)

I propositionen framhålls att information i olika former är viktiga styrinstrument i framtiden. Informationen om skolväsendet måste vara väl genomtänkt när den lokala friheten ökar.

Utvärdering kan enligt propositionen göras på många olika sätt och med olika ambitionsnivå och kan bygga på data av olika slag. Även om ambitionen alltid skall vara att underlaget för en utvärdering är så objektivt och så kvalitativt bra som möjligt, måste i ett fortlöpande utvärderingsarbete olika uppgifter av varierande slag få användas. Säkerheten i de slutsatser som dras blir mycket beroende av vilka värderingar som utvärderingen grundas på. Det är väsentligt att dessa värderingar klart anges.

Enligt propositionen behöver utvärdering av verksamheten vara såväl intern, dvs. göras av dem som är verksamma inom skolan och dess organ på olika nivåer, som extern, dvs. göras av personer och institutioner utanför skolan, t.ex. forskare vid universitet m.m. Metoder och arbetssätt bör vara så enkla som möjligt.

Utvärdering och uppföljning av *den lokala arbetsplanen* m.m. (jfr Lgr 80 s. 59) är enligt propositionen grundläggande förutsättningar för att skolan skall kunna utvecklas. Denna utvärdering åvilar närmast skolans personal. I den bör även eleverna delta. Även föräldrar och intresseorganisationer bör ges möjlighet att delta i utvärderingen.

I propositionen stryks under att *utvärderingen* av skolverksamheten skall vara grunden för *planeringen*, som i sin tur är förutsättningen för *genomförandet*.

I propositionen redovisas också att det inom SÖ pågår ett arbete med en nationell utvärdering av skola och vuxenutbildning. Till SÖ bör därför knytas en grupp av vetenskapliga experter.

Enligt motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 12 är det anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte tar upp i vilken utsträckning mer konkreta målbeskrivningar i läroplanen och ett betygssystem relaterat till läroplanens krav i fråga om kunskaper och färdigheter skulle kunna vara ett av flera medel att bl.a. utvärdera skolverksamhet. Motionärerna hävdar vidare att den verkliga makten när det gäller skolans utveckling i dag skapas genom den överblick och möjlighet till initiativ som till stora delar ligger hos SÖ. SÖ svarar för utveckling av läroplaner, prioriteringar när det gäller personalfortbildning, anslagsframställningar m.m. Det är enligt motionärernas mening inte lämpligt att den centrala myndighet, som har ansvar för att organisera verksamheten, också ansvarar för att redovisa de övergripande resultaten. Utvärdering av skolans inre arbete – den pedagogiska utvärderingen – bör skötas av en fristående instans. Som förebild för ett sådant organ kan enligt motionärerna tjäna den utvärdering i form av särskilda skolinspektioner som förekommer i Storbritannien. En skolinspektion i Storbritannien innebär en genomgripande granskning av allt vid en skola. Inspektörerna rapporterar sina iakttagelser direkt till ansvarig minister. Rapporten har formen av en offentlig handling. Inspektörerna svarar därutöver för viss rådgivning. Ibland görs också tematiska inspektioner på flera skolor. Den offentliga inspektionsrapporten blir således ett redskap för vägledning både i andra skolor och inom den regionala och centrala administrationen. Motionärerna anser att en utredning bör tillsättas med uppgift att skyndsamt lägga fram förslag om ett system för en sådan utvärdering av den svenska skolan. Även i motion 1987/88:Ub806 (m) yrkande 20 framförs förslag om en från SÖ fristående inspektion som utvärderar skolan.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande.

Utskottet delar föredragande statsrådets uppfattning att man vid framtida läroplansöversyner bör eftersträva en ökad klarhet i formuleringarna av mål, riktlinjer m.m. för skolans arbete. Därmed ökar möjligheterna till en meningsfull utvärdering.

När det gäller den i propositionen föreslagna utvärderingen av skolans verksamhet måste bedömningen av eleverna självfallet avse såväl kunskaper och färdigheter i olika ämnen och ämnesgrupper som hur skolan lyckas med sin personlighetsutvecklande och fostrande uppgift. Liksom tidigare har utskottet uppfattningen att det är särskilt angeläget att inte bara mätbara faktorer som kunskaper och färdigheter utan även andra viktiga men inte lika lätt mätbara förhållanden kommer med i utvärderingen.

Utskottet erinrar om vad föredragande statsrådet anför om att det behövs inte bara en intern utan även en extern utvärdering av skolverksamheten, t.ex. av forskare vid universitetsinstitutioner. Också länskolnämnderna bör genom sin relativa närhet till skolorna kunna ha en stor betydelse för utvärderingen av arbetet i skolan. Enligt propositionen (s. 31) skall senare en bedömning göras av länskolnämndernas behov av särskild expertis. Som utskottet redovisat i det föregående (s. 21) har ett antal länskolnämnder genom samverkan i fråga om personella resurser tagit initiativ till s.k. samordnade skolinspektioner, då närmast inom gymnasieskola och vuxenutbildning (jfr länskolnämnden i Hallands län, dnr 511–697/88).

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 12 och 1987/88:Ub806 yrkande 20 godkänner vad som i propositionen har förordats om informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverksamheten. När det gäller den interna utvärderingen på lokal nivå kan det enligt utskottets mening finnas skäl att varna för en utvärdering helt eller i huvudsak koncentrerad till återkommande prov. En utveckling i denna riktning skulle vara olycklig för trivseln i skolan och ett mindre lämpligt sätt att använda den för undervisning avsedda tiden.

Utskottet föreslår beträffande ansvarsfördelningen och styrningen på skolområdet i övrigt att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna.

10. En ökad valfrihet (prop. s. 51–57)

I propositionen anføres att ett viktigt led i regeringens samlade politik är att utveckla och förnya den offentliga sektorn. Skolväsendet är en stor och viktig del av denna.

En individuell valfrihet i grundskolan finns i dag i viss utsträckning på högstadiet. Valfriheten för en hel klass eller en hel skola när det gäller innehåll är däremot förhållandevis begränsad på alla stadier om man med valfrihet menar möjlighet att välja en viss inriktning för delar av undervisningens innehåll. Vissa försök med sådana profiler pågår dock på mellan- och högstadierna, t.ex. musikklasser.

Föredragande statsrådet anser att det för grundskolans del är angeläget att dels öka möjligheterna för en skola att välja en viss inriktning för delar av undervisningens innehåll – profilering inom ett eller flera ämnen –, dels öka valfriheten när det gäller arbetssättet – profilering i form av en särskild pedagogisk grundsyn i det samlade lärararbetet. Ökade möjligheter i dessa avseenden leder enligt propositionen till att föräldrar och elever i ökad utsträckning kan förväntas vilja välja mellan olika skolor. En skolas ambitioner när det gäller profil i fråga om ämnesinnehåll resp. i fråga om arbetssätt bör framgå av den lokala arbetsplanen. Riksdagen föreslås godkänna vad som anförts om möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt och om elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet.

I ett antal motioner tas först upp frågor som gäller elevernas *individuella valalternativ på grundskolans högstadium*. Enligt motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkande 10 och 1987/88:Ub806 (m) yrkande 11 bör eleverna på grundskolans högstadium ha större möjlighet att välja inriktning efter anlag och intresse. I motion 1987/88:Ub211 (fp) begärs en bred försöksverksamhet på högstadiet med ett utökat praktiskt tillval där såväl praktiska moment som basfärdigheter tränas. Enligt motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 11 bör fördjupningskurs av ämne på timplanen kunna läsas inom ramen för tillvalstiden. I motion 1987/88:Ub347 (m) yrkande 3 begärs försök med utökat timtal i engelska och B-språk.

Utskottet vill erinra om att det i propositionen redovisas att regeringen i ett antal skolor medgivit försök med dubbelt tillval, dvs. att eleverna kan välja mer än ett tillvalsämne på högstadiet. Försöksverksamheten med dubbelt tillval pågår fortfarande. Med hänsyn härtill anser utskottet att riksdagen nu bör avslå motionerna 1987/88:Ub211, 1987/88:Ub246 yrkande 11, 1987/88:Ub347 yrkande 3, 1987/88:Ub806 yrkande 11 och 1988/89:Ub4 yrkande 10. I övrigt hänvisar utskottet till vad som sägs om tillval i läroplanen.

Regeringens förslag om försök med jämkning av timplanen för att pröva olika alternativ till *profilering* berörs i motion 1988/89:Ub6 (m,fp,c). Motionärerna anför att läraren i dag ägnar sin individualiserande förmåga i första hand åt de elever som har svårigheter. Det blir därför mycket litet tid över för att stödja och stimulera de elever som har ett särskilt intresse och särskilda förutsättningar i ett eller flera ämnen. Man behöver därför finna lösningar som ökar stimulansen för elever med särskilda förutsättningar och intressen utan att man tar resurser från elever med svårigheter i skolarbetet. Med utgångspunkt i musikklassernas timplan finner motionärerna det värdefullt att på motsvarande sätt få göra försök i t.ex. matematik och naturkunskap. Det är även enligt motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 5 viktigt att skolor får möjlighet att skapa en särskild ämnesprofil. Detta kan stimulera det pedagogiska förnyelsearbetet inom ungdomsskolan. I motion 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 6 föreslås däremot avslag på regeringens förslag. Det anses kunna åstadkomma klyftor inom skolväsendet.

Utskottet delar fördragande statsrådets uppfattning att en skolas arbete med att utforma en egen innehållslig profil eller ett eget pedagogiskt program kan få till resultat en ökad pedagogisk målmedvetenhet samt ett stärkt intresse för att utvärdera verksamheten och analysera resultaten. Som utskottet uppfattar propositionen, tar förslaget i första hand sikte på att öka möjligheten till profiler som omfattar hel skola och därmed alla elever vid skolan. Det är först då man kan förvänta sig positiva effekter hos personal och elever när det gäller t.ex. ökad arbetsglädje och stärkt sammanhållning i skolan. Utskottet vill i sammanhanget stryka under att vare sig profileringen sker genom timplanejämkning eller ej är det viktigt att eleverna får goda möjligheter att inhämta grundläggande baskunskaper. Utskottet föreslår att riksdagen godkänner att det bör ankomma på regeringen att i ett inledande skede ta ställning till ansökningar i enskilda fall om jämkningar av timplanen för att ge utrymme för profilering. Senare bör det, som anförs i

propositionen, bli möjligt att utifrån vunna erfarenheter låta länskolnämnderna besluta inom ramen för generella direktiv. Med det anförda avstyrker utskottet motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 5, 1988/89:Ub2 yrkande 6 och 1988/89:Ub6.

Utskottet vill i detta sammanhang ta upp yrkandena 14 och 15 i motion 1987/88:Ub246 (fp) som gäller en annan typ av individualiseringsåtgärder, nämligen att skolan bör ha möjlighet att för elever med speciella behov göra en *prioritering av undervisningen i svenska och matematik*.

Utskottet erinrar om bestämmelserna i grundskoleförordningen om extra tid för grundläggande färdighetsämnen (5 kap. 2 §):

2 § Om den tid som enligt timplanen för ett stadium är avsedd för undervisning i grundläggande färdighetsämnen, i första hand matematik och svenska, inte räcker för att en elev skall uppnå en normal kunskaps- och färdighetsnivå i ämnet eller ämnena, får mer tid än som följer av timplanen användas för eleven.

Den ytterligare tid som behövs bör i den utsträckning som är möjlig tas ut utöver gällande antal stadiesveckotimmar. Om det behövs får i stället timplanjämkningar ske. Därvid får antalet veckotimmar i färdighetsämnet ökas med motsvarande minskning av antalet veckotimmar i annat eller andra ämnen.

Innan rektor beslutar om sådana stödsatser skall rektor eller den rektor bestämmer samråda med eleven och dennes vårdnadshavare.

I 1980 års läroplan för grundskolan (Lgr 80) avsnittet mål och riktlinjer behandlas också frågan om undervisning av elever med särskilda behov.

Utskottet erinrar vidare om skolöverstyrelsens allmänna råd för tillämpning av föreskrifterna i läroplanen för grundskolan om individuella åtgärdsprogram för elever med svårigheter (SÖ-FS 1987:242).

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub246 yrkandena 14 och 15.

Enligt bestämmelser i 2 kap. 2 § grundskoleförordningen (1988:655) skall eleverna i kommunens grundskola fördelas på skolenheterna med hänsyn till vad som är ändamålsenligt från kommunikationssynpunkt, till vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra utbildningsresurser samt till elevers och föräldrars önskemål. Fördelningen skall göras av skolstyrelsen, om inte länskolnämnden meddelat särskilda föreskrifter om fördelning på skolenheter.

Om det i kommun – i enlighet med vad som föreslagits i propositionen – organiseras skolenheter med profilering inom ett eller flera ämnen eller med pedagogisk profilering, blir det enligt föredragande statsrådet naturligt att i framtiden i större utsträckning än i dag tillgodose elevers och föräldrars önskemål om att få göra ett *val av en viss skola*. Någon ovillkorlig rätt att få gå i viss skola anser föredragande statsrådet dock inte möjlig att införa. I propositionen sägs vidare att om tillgodoseende av önskemålen om viss skola skulle medföra behov av fler klasser totalt i kommunen än vad länskolnämnden räknat med får klassen finansieras med hjälp av förstärkningsresursen.

Enligt motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkande 9 och 1987/88:Ub806 (m)

yrkande 14 samt 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 4 och 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 6 bör det fria valets princip i fråga om skola i ökad utsträckning gälla inom det allmänna skolväsendet. Fristående skolor kan därjämte främja mångfalden i utbildningsutbudet inom en kommun. Liknande tankegång framförs i motion 1987/88:Ub400 (m) yrkande 1. I motion 1987/88:Ub9 (c) yrkande 11 framförs inga invändningar mot föredragande statsrådets grundläggande resonemang i avsnittet En ökad valfrihet men väl mot tanken att finansiera eventuella nya klasser för detta ändamål med hjälp av förstärkningsresursen som bör användas för elever med svårigheter. Motionärerna menar att deras förslag till ett nytt statsbidragssystem ger andra möjligheter till en mer flexibel skolorganisation. I motion 1988/89:Ub2 (vpk) yrkandena 7, 8 och 9 hemställs om avslag på regeringens förslag om att elever och föräldrar skall kunna välja skola inom det kommunala skolväsendet. Motionärerna vill i stället föreslå att SÖ får 100 000 kr. för att föra ut exempel på pedagogiskt utvecklingsarbete inom den allmänna skolan. De begär även särskilda projektanslag för studiecirkelverksamhet inom området profilering – pedagogisk professionalism i 90-talets skola.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Skolorganisationens storlek inom den enskilda kommunen, tillgången på lokaler och andra utbildningsresurser sätter en gräns för möjligheten att tillgodose önskemål om viss skola. Som framhålls i propositionen är det dock angeläget att inom ramen för de begränsningar som finns försöka tillmötesgå önskemålen från elever och föräldrar i nyssnämnt avseende. I större kommuner eller i kommuner med goda allmänna kommunikationer är det lättare att tillgodose deras önskemål. När det gäller mindre kommuner eller de delar av större kommuner som har dåliga allmänna kommunikationer, får olika åtgärder för profilering i allt väsentligt knytas till åtgärder inom arbetsenheterna i den enskilda skolenheten.

Beträffande den i motion 1988/89:Ub9 diskuterade användningen av förstärkningsresursen för viss klass konstaterar utskottet att ungefär 40 % av förstärkningsresursens undervisningsbundna del gäller generella verksamheter som normalt inte avser insatser för elever med svårigheter (DsU 1984:16, Del 1, s. 10). Det är vidare skolstyrelsen som ytterst fattar beslut i den aktuella resursfrågan, varvid vidtagen åtgärd – som framgår av propositionen – inte får gå ut över insatser för elever med svårigheter.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner vad som i propositionen anförts om elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet. Med hänvisning till vad som anförts i det föregående avstyrker utskottet samtidigt motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 6, 1987/88:Ub400 yrkande 1, 1987/88:Ub806 yrkande 14, 1988/89:Ub2 yrkandena 7, 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkande 9, 1988/89:Ub5 yrkande 4 och 1988/89:Ub9 yrkande 11.

11. Kultur i skolan (prop. s. 58–66)

Enligt propositionen är en viktig utgångspunkt för kulturarbetet i skolan att detta arbete måste vara en naturlig del i skolans verksamhet. Kulturansvaret måste därvid vila på skolans alla ämnen, men ett speciellt ansvar ligger

självfallet på de ämnen som har till uppgift att utveckla elevernas uttrycks- och kommunikationsförmåga som svenska, bild, musik och slöjd.

I ett antal försöksverksamheter prövas enligt propositionen en utveckling av kulturverksamheten inom ramen för den samlade skoldagen. Kommunala bildskolor (i Västerbottens län), kommunala kulturskolor (bl.a. i Härnösand) och utveckling av den kommunala musikskolan till att omfatta t.ex. dans är enligt föredragande statsrådet exempel på hur eleverna kan erbjudas ett värdefullt kulturutbud vid sidan av den direkta undervisningen. Enligt statsrådet bör samlad skoldag i betydande utsträckning kunna ges ett kulturellt innehåll.

Föredragande statsrådet hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som anförts om det fortsatta arbetet med kultur i skolan (prop. s. 58–66).

Utskottet föreslår att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna.

12. Skolstarten. Samverkan mellan skola och barnomsorg (prop. s. 67–71)

I motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkandena 7 och 8 samt 1987/88:Ub806 (m) yrkandena 8 och 9 föreslås att *skolstarten* sänks till *sexårsåldern*. Lågstadiet bör vara årskurslöst och omfatta tre år för flertalet och fyra år för dem som behöver en lågstadietid av sådan omfattning. Ett kursplanearbete bör snarast sättas i gång som tar sin utgångspunkt i barns utveckling i åldersgruppen 6–9 år. En tidigareläggning av skolstarten innebär enligt motionerna 1988/89:Ub5 (fp) yrkande 6 och 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 1 att man under hela lågstadiet måste utgå från det enskilda barnets mognadsnivå, motivation, behov och förutsättningar när kunskaper lärs in och olika färdigheter tränas. Barn i sexårsåldern bör få delaktighet i en välstrukturerad pedagogisk verksamhet med successiva inlärningsmål. En sådan verksamhet sker bäst inom ramen för grundskolan, som bör bli tioårig. Ett principbeslut om skolstart vid sex års ålder bör fattas nu. Frågor om en tidigareläggning av skolstarten tas även upp i motion 1987/88:Ub255 (m). Enligt motion 1987/88:Ub219 (c) är tiden nu inne att låta barn börja skolan vid sex års ålder. Skolstart vid denna tidpunkt innebär start i en ålder då barn ofta är särskilt receptiva och motiverade.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Barnomsorg och skola är verksamheter med många likheter och gemensamma ambitioner, men också med skillnader och delvis olika utgångspunkter och uppgifter. Ambitionen inom barnomsorg och skola bör inte vara att utjämna alla skillnader. Men det är angeläget att minska och utjämna sådana skillnader som kan skapa svårigheter vid övergången från den ena verksamheten till den andra. Det är naturligt att sträva efter en ökad flexibilitet i verksamheterna, bl.a. genom ett nära samarbete som kan bidra till att förstärka de gemensamma dragen i verksamheterna och till att underlätta strävan att anpassa verksamheten till varje enskilt barns förutsättningar och intressen.

Mellan personal i förskola och grundskola förekommer informationsutbyte, varvid frågan om ett barns skolmognad är central. Barnens vistelse i den skolliknande miljö som förskolan erbjuder ger ett bra underlag för att få ett så tillförlitligt svar som möjligt på denna fråga. I Lgr 80 (s. 24) behandlas samverkan mellan förskola och skola varvid särskilt betonas att man genom denna samverkan skall söka förhindra att enskilda elever får problem vid skolstarten.

Enligt 3 kap. 8 § skollagen (1987:1100) får på begäran av ett barns vårdnadshavare skolstyrelsen i barnets hemkommun tillåta att barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år börjar i grundskolan eller i en motsvarande skola för barn med vanlig skolplikt. Tillstånd får lämnas endast om barnet är moget för skolgång. Önskar vårdnadshavarna att barnet skall börja skolgången det kalenderår, när barnet fyller sex år, skall barnet samma år anmälas vid inskrivningsförrättningen. Enligt 6 kap. 2 § grundskoleförordningen (1988:655) beslutar skolstyrelsen om tid och sätt för inskrivning.

Är barnet skolmoget är det vårdnadshavarna som i samråd med dem som förrättar inskrivningen avgör om barnet skall börja skolan vid sex års ålder. Hithörande frågor är alltså inte längre reglerade centralt utan avgörs på det lokala planet.

Enligt uppgifter från statistiska centralbyrån har skolstyrelserna under åren 1974–1987 årligen skrivit in i grundskolan mellan 520 och 1 260 elever, vilka var sex år eller yngre.

Utskottet är inte berett att nu föreslå riksdagen att vidta åtgärder i enlighet med de olika önskemål som förs fram i motionsyrkandena. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub219, 1987/88:Ub246 yrkande 1, 1987/88:Ub255, 1987/88:Ub806 yrkandena 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkandena 7 och 8 samt 1988/89:Ub5 yrkande 6.

Av propositionen framgår att formerna för skolbarnsomsorgen varierar starkt kommuner emellan. I vissa kommuner kan de flesta barn erbjudas plats på fritidshem, medan andra kommuner i första hand erbjuder plats i familjedaghem. Ytterligare andra har än så länge en lägre ambitionsnivå och kan inte erbjuda skolbarnsomsorg alls. Somliga kommuner har valt att integrera fritidshemmen i skolans lokaler, medan andra valt att förlägga fritidshemmen i nära anslutning till förskola. Bilden är enligt propositionen splittrad och kännetecknas av en osäkerhet om på vilket sätt ett närmande mellan skolan och skolbarnsomsorgen skall ske. Det har också på många håll funnits fackliga motsättningar kring frågor om *samverkan mellan skola och fritidshem*.

Enligt föredragande statsrådet finns det mot denna bakgrund skäl att överväga på vilket sätt verksamhet inom skoldagen och den fortsatta utbyggnaden av skolbarnsomsorgen kan utvecklas och utformas så att ett närmande mellan skola och skolbarnsomsorg kan ske. För att påskynda och stimulera utvecklingen avser statsråden Göransson och Lindqvist att gemensamt föreslå regeringen att tillsätta en särskild arbetsgrupp. Det framhålls dock i propositionen att det är den enskilda kommunen som bäst avgör på vilket sätt man lokalt kan skapa en helhetslösning för barnen. Behoven

och därmed formerna för samverkan kan se mycket olika ut i en storstad och i en glesbygd med omfattande skolskjutsverksamhet.

Enligt propositionen bör målsättningen vara att alla barn som behöver heldagsomsorg får det inom ramen för den obligatoriska skolan och den frivilliga skolbarnsomsorgen i kommunen, men att verksamheterna i större utsträckning får växa samman och i praktiken fungera som den helhet som barn och föräldrar är bekanta med sedan förskolan.

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkandena 21 och 22 hävdas en annan uppfattning. Enligt motionärerna bör största möjliga valfrihet och inflytande för den enskilde finnas när det gäller val av form för skolbarnsomsorg. Motionärerna vill därför avvisa att den aviserade arbetsgruppen kommer till stånd.

Utskottet uppfattar för sin del inte vad som anförts i propositionen på samma sätt som motionärerna. Självfallet skall de föräldrar som önskar en skolbarnsomsorg i annan form än den som nämns i propositionen kunna välja det även i fortsättningen. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1988/89:Ub4 yrkandena 21 och 22 och föreslår att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna.

13. Ett särskilt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium (prop. s. 72–73)

Riksdagen beslutade våren 1985 om en ny lärarutbildning för grundskolan (prop. 1984/85:22, UbU 1984/85:31, rskr. 1984/85:366). De lärare som kommer ut på arbetsmarknaden med början år 1992 och som kommer att tjänstgöra bl.a. på högstadiet kommer i framtiden att ha utbildning för att undervisa eleverna i fler ämnen än vad som är fallet i dag.

Det kommer enligt föredragande statsrådet att ta lång tid innan effekterna av den nya lärarutbildningen får genomslag ute i skolorna. I 1988 års budgetproposition har särskilt framhållits att flera av de nuvarande lärargrupperna på högstadiet behöver bredda sin ämneskompetens. Frivillig fortbildning som syftar till breddning av ämneskompetensen för lärare som undervisar i samhälls- och naturorienterande ämnen kommer därför att erbjudas. Under lång tid framöver kommer det dock att vara ganska få lärare som har en sådan bredd i sin ämnesutbildning att de kan täcka hela det samhälls- eller det naturorienterande området. Det vanligaste kommer att vara att ett par lärare med olika ämnesinriktning tillsammans kommer att ansvara för undervisningen. Detta förhållande gör det enligt föredragande statsrådet angeläget med särskilda insatser för att främja samverkan mellan olika ämnen. Det föreslås att ett lokalt utvecklingsarbete, som inriktas på utveckling av arbetsformer och arbetssätt på grundskolans högstadium, inleds fr.o.m. läsåret 1989/90. Det anmäls vidare att särskilda medel senare kommer att anvisas för ändamålet.

I motionerna 1988/89:Ub4 (m) yrkande 2 delvis och 1987/88:Ub806 (m) yrkande 4 delvis hävdas att blockämnesprincipen är helt genomförd i den nya lärarutbildningen. Det föreslås att varje orienteringsämne skall få en egen kursplan och ett eget timtal i läroplanen, så att fortsatt upplösning av ämnesstrukturen i skolan kan förhindras. I förstnämnda motions yrkande 20

avvisas därefter föreslaget utvecklingsarbete samtidigt som i propositionen aviserade medel för detsamma föreslås föras till grundskolans förstärkningsresurs och användas för undervisningsändamål.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Påståendet i motion 1988/89:Ub4 om en helt genomförd blockämnesprincip i den nya lärarutbildningen är inte korrekt. De blivande lärarna skall ha en studiegång med klart definierbara ämnen (jfr UbU 1987/88:2 och 12). Enligt grundskollärlinjens utbildningsplan för inriktningen mot undervisning i årskurserna 4–9 – daterad den 31 maj 1988 – skall för blivande lärare i samhällsorienterande ämnen poängramen för de ingående ämnena sättas så att inget ämne understiger 20 poäng. Vidare skall den valfria fördjupningen i två av ämnena omfatta sammanlagt ca 40 poäng, vilket innebär att den blivande läraren till slut kommer att ha bedrivit studier motsvarande som regel ca 40 poäng i två av ämnena. När det gäller blivande lärare i de naturorienterande ämnena är studiegången i princip densamma. Utöver denna ämnesvisa utbildning skall enligt utbildningsplanen anordnas utbildning om minst 10 poäng av ämnesövergripande karaktär. Det är ca 8 % av den totala ämnesutbildningen. Utskottet har i tidigare sammanhang slagit fast att det i läroplan för grundskolan inte är fråga om att ersätta studierna i de enskilda ämnena på grundskolans högstadium med en total integrering av ämnena i ämnesblock och att det är en angelägen uppgift för den lokala skolledningen att se till att undervisningen i de olika orienteringsämnena på högstadiet handhas av lärare som har behörighet för uppgiften. En ordning med två lärare som är behöriga i olika ämnen i en och samma ämnesgrupp är en fullgod lösning av lärarfrågan (UbU 1985/86:1).

Utskottet har inte något att erinra mot att ett lokalt utvecklingsarbete kommer till stånd i vad gäller arbetssätt och arbetsformer på grundskolans högstadium – enligt propositionen skall det inledas med en rikskonferens med bl.a. ämnesföreningarna i orienteringsämnena – och föreslår att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub806 yrkande 4 delvis och 1988/89:Ub4 yrkandena 2 delvis och 20 godkänner regeringens förslag.

14. Alternativkurser i engelska och matematik på grundskolans högstadium (prop. s. 73–75).

I propositionen anmäler föredragande statsrådet bl.a. att han inte är beredd att nu föreslå att uppdelningen i allmän kurs och särskild kurs i engelska och matematik tas bort. Ett fortsatt utvecklingsarbete bör dock bedrivas med olika grupperingar av eleverna i matematik och engelska.

Med hänvisning till vad som anförts i propositionen i denna fråga föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 10, där förslag läggs fram om ett avskaffande av alternativkurserna, och 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 12, enligt vilket kurserna bör finnas kvar. Sistnämnda motionsyrkande, som väcktes under allmänna motionstiden år 1988, är i stort tillgodosett genom vad som anförts i propositionen.

Utskottet avser att senare under år 1989 behandla dels förslaget i propositionen om betygssättning i engelska och matematik i grundskolan, dels yrkanden i motioner som väckts under allmänna motionstiden år 1988 om betygssystem i grundskolan.

Regeringens förslag om *principer för inriktning av specialundervisningen i skolan* tar sin utgångspunkt i begreppet "En skola för alla", som fördes fram som den övergripande inriktningen för regeringens politik på skolområdet i 1985 års budgetproposition. Föredragande statsrådet pekar på olika åtgärder som vidtagits för att förbättra lärarnas kompetens för att bättre kunna hjälpa elever med svårigheter. I samband med beslutet om den nya grundskolläraryrket utbildningen framhölls att alla blivande lärare måste få insikter i vilka svårigheter elever kan ha. Enligt gällande utbildningsplan för grundskolläraryrket skall specialpedagogik motsvarande minst 10 poäng ingå som en del i utbildningen för alla lärare i grundskolan. För nu aktiva lärare har riksdagen beslutat om en plan för kompletterande fortbildning (prop. 1987/88:100, bil. 10 s. 51 f., UbU 1987/88:12, rskr. 1987/88:203). Ett viktigt inslag i denna fortbildning är en obligatorisk fortbildning för alla lärare i grundskolan om 2–3 veckor med inriktning mot specialpedagogik i vid mening. Fortbildning i specialpedagogik har vidare varit ett prioriterat fortbildningsområde för lärare i grundskolan sedan läsåret 1985/86.

Det framhålls i propositionen att skolans specialpedagogiska insatser skall utgå från den enskilda elevens behov och förutsättningar och bygga på en analys av elevens totala situation. De skall vara en del av det övergripande elevvårdande och pedagogiska arbetet i skolan. De elever som har de mest påtagliga behoven av specialpedagogiska insatser är bl.a. elever med uttalade fysiska och psykiska handikapp, flerhandikappade elever och elever med hjärnskador. Dessa elever finns ofta i särskolan eller specialskolan. En annan grupp elever med behov av specialpedagogisk undervisning är elever som har en komplicerad inlärningssituation i form av uttalade inlärningssvårigheter, koncentrationssvårigheter, relationsstörningar, läs- och skrivsvårigheter, matematiksvårigheter och allvarliga språkliga störningar. Enligt föredragande statsrådet är det de här nämnda elevgrupperna som bör få tillgång till merparten av de specialpedagogiska insatserna.

I motion 1987/88:Ub328 (fp,s,m,c,vpk), delvis, begärs att ett samlat åtgärdsprogram för elever med läs- och skrivsvårigheter utarbetas. Motionärerna anför att mellan 5 000 och 10 000 elever med s.k. dyslexi lämnar grundskolan varje år utan att ha uppnått den läs- och skrivförmåga som anses normal för elever i årskurs 6. Dessa dyslektiker är i övrigt normalt begåvade elever. Mot denna bakgrund måste dessa elever få en adekvat specialundervisning i grundskolan. I motionen föreslås vidare att talböcker bör kunna användas för dyslektiker. Även i gymnasieskolan och i högskolan måste det finnas resurser för att möta problem hos elever med läs- och skrivsvårigheter. I motion 1988/89:Ub7 (m.fp,c) yrkande 1 framhålls att antalet språkstörda elever har ökat under senare år. Åtgärder bör därför vidtas för att hjälpa elever med sådana störningar.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

I läroplan för grundskolan (Lgr 80) finns under Mål och riktlinjer ett särskilt avsnitt om elever med särskilda behov (s. 52–57). Där framhålls bl.a. följande:

Framför allt är det nödvändigt att den grundläggande färdighetsträningen i att tala, läsa, skriva och räkna bedrivs målmedvetet och konsekvent. Brister i dessa färdigheter förstärker skolsvårigheter på högre stadier. Stadiegränser får inte utgöra gräns för färdighetsträning. Oberoende av stadium måste eleverna exempelvis kunna få kontinuerlig läsundervisning. — — —

Arbetsenheten är den naturliga enhet inom vilken man skall försöka lösa olika problem. Diskussionerna inom ett arbetslag eller i elevvårdskonferensen kring en elevs problem skall utmyнна i ett åtgärdsprogram. Av programmet, som bör utarbetas av skola, elev och föräldrar tillsammans och utgå från elevens behov, skall framgå vad det är man vill söka åstadkomma, exempelvis bättre läsfärdigheter, ökad närvaro, större motivation, bättre samarbetsförmåga. Av programmet bör dessutom framgå med vilka medel och metoder man vill arbeta. Det är viktigt att söka stärka elevernas självuppfattning och självtillit genom att utgå från elevens starka sidor.

SÖ har gett ut allmänna råd (SÖ-FS 1987:242) för tillämpning av föreskrifterna i läroplan för grundskolan om individuella åtgärdsprogram för elever med svårigheter. Där anförs bl.a. följande:

Ett individuellt åtgärdsprogram kan ses som en ömsesidig överenskommelse eftersom det utarbetas av skola, elev och föräldrar tillsammans. Det finns skäl att markera dessa förhållanden genom att i programmet ange hur och när man tillsammans skall följa upp överenskommelsen. Åtgärdsprogrammet kan härigenom tjäna som ett underlag för återkommande samtal mellan hem och skola. — — — De mål som sätts upp i ett åtgärdsprogram bör vara realistiska och möjliga att uppnå inom rimlig tid så att eleven kan uppfatta sina framsteg och härigenom få ett ökat självförtroende. Programmet kan behöva förändras fortlöpande.

Utskottet förutsätter att länskolnämnderna tillser att individuella åtgärdsprogram utformas i enlighet med de regler som nu finns. I kommentarmaterial till Lgr 80 Hjälptill elever med svårigheter (SÖ, Läroplaner 1982:7) och i SÖ:s skrift En skola för alla (Skola i utveckling 1985) ges ytterligare vägledning om hur arbetet med åtgärdsprogram kan utformas. Utskottet vill i likhet med föredragande statsrådet stryka under att det är av utomordentlig betydelse att lärare m.fl. i skolan är införstådda med orsakerna till behovet av stöd för en enskild elev, hur detta stöd bör utformas och vilken uppföljning av åtgärderna som bör göras för att hjälpa eleven.

I gymnasieskolan kan stödundervisning (10 kap. 34 § gymnasieförordningen) anordnas för elever med läs- och skrivsvårigheter. För sådan undervisning utgår statsbidrag — i form av timmar för förstärkningsändamål (17 kap. 29–30 §§ gymnasieförordningen). Timmar för förstärkningsändamål skall främst användas för elever med särskilt behov av stöd och hjälp i sitt skolarbete. Styrelsen för skolan skall fastställa en plan med allmänna riktlinjer för användningen av timmar för förstärkningsändamål (17 kap. 31 § gymnasieförordningen). Utskottet vill vidare erinra om att om det på en gymnasieskolenhet inte finns lärare med speciallärarutbildning kan lärarfrågan lösas med s.k. fyllnadstjänstgöring för lärare inom grundskolan (14 kap. 5–21 §§ skolförordningen).

Beträffande hjälpmedel för elever med läs- och skrivsvårigheter har utskottet fått veta att efterfrågan på talböcker har blivit allt större från denna elevgrupp. Statens institut för läromedel (SIL) som producerar talböcker

för synskadade elever har möjlighet att erbjuda talböcker även till elever med läs- och skrivsvårigheter. SIL måste dock ta ut en viss ersättning för bandkopiering och distribution. Enligt vad utskottet inhämtat kan SIL i form av talböcker tillhandahålla de vanligaste läroböckerna på marknaden, bredvidläsningsböcker m.m. för grundskolans mellan- och högstadier samt för gymnasieskolan.

Utskottet förutsätter mot bakgrund av gällande bestämmelser dels om individuella åtgärdsprogram för elever med svårigheter i grundskolan, dels om resursanvändningen i grundskolan och i gymnasieskolan att elever med läs- och skrivsvårigheter eller språkliga störningar bör kunna få adekvat stöd och hjälp i sitt skolarbete. Utskottet är medvetet om de problem som finns att på ett tidigt stadium upptäcka och identifiera elevers läs- och skrivsvårigheter. Inte sällan försöker den enskilda eleven att dölja dessa svårigheter så länge som möjligt. Utskottet förväntar sig emellertid att stora ansträngningar nu kommer att göras av lärare och berörd skolpersonal för att finna former för kontroll och utvärdering av elevers läs- och skrivförmåga. Så långt det är möjligt måste åtgärder vidtas för att hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter *redan* i grundskolan.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om inriktning av specialundervisningen. Utskottet konstaterar att motion 1987/88:Ub328 delvis, som väcktes under allmänna motionstiden år 1988, i stort tillgodosetts genom nämnda förslag och genom vad utskottet anfört i det föregående. Den avstyrks därför i denna del. Likaledes avstyrks motion 1988/89:Ub7 yrkande 1. Utskottet vill i detta sammanhang även erinra om riksdagens beslut våren 1988 (prop. 1987/88:100 bil. 10, UbU 1987/88:11, rskr. 1987/88:161) om medel till Förbundet mot läs- och skrivsvårigheter (FMLS) och dess verksamhet Skriv-Knuten. FMLS har sedan början av år 1986 drivit denna verksamhet med medel från Allmänna arvsfonden. Förbundet sysslar bl.a. med opinionsbildning riktad till allmänhet, myndigheter och massmedier, stöd och rådgivning till personer med läs- och skrivsvårigheter samt fortbildningsverksamhet för lärare.

I propositionen föreslås att *organisandet av de specialpedagogiska insatserna i grundskolan* skall bygga på att alla lärare i sin allmänna lärarkompetens har grundläggande kunskaper i specialpedagogik. För att kunna ge adekvat stöd åt elever med svårigheter skall skolan ha tillgång till speciallärare, dvs. lärare med en fördjupad specialpedagogisk utbildning.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i denna del.

Utskottet har heller inte något att erinra mot regeringens förslag när det gäller *arbetsenhetens ansvar för planering m.m. av de specialpedagogiska insatserna*. Enligt föredragande statsrådet utgör arbetsenheten en viktig grund för skolans totala elevvårdsarbete. Utskottet tillstyrker att ett utvecklingsarbete avseende specialpedagogiska insatser inleds i ett antal kommuner.

16. Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning (prop. s. 84–92)

1988/89:UbU7

I propositionen föreslås en ny *specialpedagogisk påbyggnadsutbildning*. Utbildningen bör bygga på fem års fullgjord tjänstgöring inom skolan eller annan berörd verksamhetsform. Det bör ankomma på UHÄ att besluta om behörighetsregler för utbildningen.

Den nya specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen bör omfatta 40 eller 60 poäng beroende på vilken skolform eller annan verksamhetsform som utbildningen är avsedd för. En ytterligare specialisering bör omfatta 20 eller 40 poäng. Utbildningen avses bli inriktad mot fyra elevgrupper – elever med komplicerad inlärningssituation, hörselskadade och döva elever, synskadade elever resp. utvecklingsstörda elever. Inom varje gruppering bör finnas inriktningar mot olika skolformer och verksamhetsformer.

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 24 begärs förslag till utbildning om 60 poäng av lärare för elever med tal- och språksvårigheter. I motion 1988/89:Ub7 (m,fp.c) framförs samma förslag (yrkandena 2 och 3). Vidare föreslås i den sistnämnda motionen att antagningen till denna specialisering skall motsvara dimensioneringen av antagningen av lärare för elever med komplicerad inlärningssituation (yrkande 4). Som skäl för utbildning av lärare för elever med tal- och språksvårigheter anförs i motionen att det i skolan konstaterats att de elever som har de största svårigheterna har det gemensamt att de har ett dåligt fungerande språk och därmed kommunikationssvårigheter. Språkliga störningar kan yttra sig på många olika sätt, t.ex. i talsvårigheter, läs- och skrivsvårigheter, matematiksvårigheter, inlärningssvårigheter, relationsstörningar. Det är ofta så att den språkliga störningen är primär och de andra svårigheterna en komplikation till eller en följd av denna språkliga störning. För att elever med språkliga störningar skall klara sin skolsituation måste det finnas lärare med utbildning i specialpedagogik som står på språkvetenskaplig grund.

I detta sammanhang behandlar utskottet även motionerna 1987/88:Ub328 (fp,s,m,c,vpk) delvis och 1987/88:Ub505 (s). I den förstnämnda motionen anförs att speciallärarutbildningen måste få en starkare inriktning mot undervisning av elever med läs- och skrivsvårigheter. Att lära dyslektiker läsa är en komplicerad uppgift som kräver en gedigen speciallärarutbildning. I den sistnämnda motionen behandlas stamning hos elever i skola och förskola. Det är av stor vikt, anser motionärerna, att barn med stamning tidigt får extra stöd i sin språkutveckling och att det i utbildningen av speciallärare/talpedagoger ges gedigen kunskap om barns språkutveckling och försenad eller avvikande språk- och läsutveckling.

Med anledning av motionerna vill utskottet anföra följande.

UHÄ har – som tidigare redovisats – i utbildningsplan för grundskollärrarlinjen fastställt att kunskaper i specialpedagogik motsvarande minst 10 poäng skall ingå som en del av utbildningen för alla lärare i grundskolan. Alla blivande lärare avses få viss utbildning i vad gäller barns språkförmåga och språkutveckling. Vidare erinrar utskottet om riksdagens beslut (UbU 1987/88:12, rskr. 1987/88:203) om kompletterande fortbildning av nuvarande lärare, vilket bl.a. innebär att alla lärare skall ges viss fortbildning med inriktning mot bl.a. specialpedagogik.

Utskottet konstaterar att det i förslaget till en ny specialpedagogisk påbyggnadsutbildning saknas en specialisering som finns i nuvarande utbildning, nämligen en särskild utbildning av lärare för elever med språk-, tal- och röststörningar. Utskottet utgår från att den påbyggnadsutbildning som nu skall komma till stånd för lärare för barn med komplicerad inlärningssituation kommer att innehålla utbildningsmoment i logopedi och lingvistik av sådan omfattning att speciallärarna får erforderliga kunskaper för behandling av barn med språk- och talsvårigheter. Det är även viktigt att de som skall bli speciallärare för barn med läs- och skrivsvårigheter (dyslexi) får en gedigen kunskap om barns språkutveckling och språkliga svårigheter. Utskottet förutsätter vidare att det i den nya utbildningsorganisationen för specialpedagogik kommer att finnas en fördjupningskurs, utöver påbyggnadsutbildningen, om minst 20 poäng med inriktning mot grava språk- och talsvårigheter. Det är naturligt att behandling av elevers stamning tas upp där.

Det är angeläget att den specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen planeras och genomförs utifrån tidigare redovisade principer om specialundervisningens inriktning och organisation i skolväsendet.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub328 delvis, 1987/88:Ub505, 1988/89:Ub4 yrkande 24 och 1988/89:Ub7 yrkandena 2, 3 och 4 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1990 inrätta en påbyggnadslinje, specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, om 40–60 poäng med möjlighet till ytterligare specialisering eller fördjupning om 20–40 poäng.

Enligt propositionen bör utbildning på den nya specialpedagogiska påbyggnadslinjen ges fr.o.m. budgetåret 1990/91. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att riksdagen *bemyndigar regeringen att avveckla nuvarande speciallärarlinje fr.o.m. budgetåret 1990/91.*

I propositionen föreslås vidare en *begränsning av antagningen till den nuvarande speciallärarutbildningen för budgetåret 1989/90* för att frigöra resurser för ett utvecklingsarbete i vad gäller de specialpedagogiska insatserna i grundskolan. Inför läsåret 1989/90 föreslås att antagningen till speciallärarlinjen görs till enbart gren 1, 21–40 poäng.

I motion 1988/89:Ub2 (vpk) avvisas förslaget till en minskad dimensionering av nuvarande speciallärarutbildning för läsåret 1989/90 med hänvisning till att bristen på speciallärare inom bl.a. handikappområdena fortfarande är stor (yrkande 11). I stället bör särskilda medel anvisas för förberedelser inför starten av den nya specialpedagogiska påbyggnadsutbildningen (yrkande 12).

Utskottet anser i likhet med föredragande statsrådet att en temporär begränsning av nuvarande utbildning på speciallärarlinjen inte bör få några allvarliga konsekvenser när det gäller den samlade specialpedagogiska kompetensen i skolväsendet. Med hänvisning härtill tillstyrker utskottet regeringens förslag i här berörd del och avstyrker motion 1988/89:Ub2 yrkandena 11 och 12.

När det gäller *utbildningsarvode för studerande på den nya specialpedagogiska påbyggnadslinjen* framhåller föredragande statsrådet i propositionen (s. 90) att alla studerande på denna linje bör ha samma arvode. För närvarande utgår olika förmåner till de studerande vid genomgång av utbildning på speciallärarlinjen beroende på vilken arbetsgivare de har. Enligt regeringens förslag bör utbildningsarvode motsvarande lön enligt lönegrad L 1:0 utgå vid genomgång av utbildning på specialpedagogisk påbyggnadslinje. Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

17. Litteratur och läsning m.m. (prop. s. 94–96)

En av skolans viktigaste uppgifter är enligt föredragande statsrådet att skapa ett bestående bok- och läsintresse hos *alla* barn och ungdomar. En bedömning av läromedelssituationen måste därför också inrymma frågan om barns och ungdomars tillgång till litteratur och deras förhållande till böcker och läsning. Insatser som på ett avgörande sätt kan bidra till att litteraturen och läsningen får en central roll i skolan är enligt föredragande statsrådet angelägna. På många håll har lärare, bibliotekarier och elever tillsammans byggt upp en verksamhet som ger alla barn en bestående läsglädje och en förmåga att söka sig fram till god litteratur. Men verksamheten förutsätter fungerande bibliotek, dvs. skolbibliotek och/eller folkbibliotek.

I motion 1987/88:Ub314 (fp) – som väcktes under allmänna motionstiden 1988 – stryks under att ett välfungerande skolbibliotek är en förutsättning för att en skola skall kunna bedriva en god undervisning. Ett bra skolbibliotek bör ha fackutbildad personal, ett genomtänkt urval av böcker, tidningar och tidskrifter samt lokaler som är centralt belägna i skolan. Det bör ha ett nära samarbete med folkbiblioteket i kommunen, och lärare och elever bör ha tillgång till biblioteket hela dagen. Motionären anser att länskolnämnd bör ha ett tillsynsansvar inte bara beträffande läromedelstandarden i en kommun utan även beträffande skolbibliotekssituationen.

Utskottet vill först erinra om att regeringen i juni år 1988 i grundskoleförordningen har infört, liksom i den tidigare skolförordningen, en bestämmelse om att varje skolenhet skall ha bibliotek och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning. Skolbiblioteket är en integrerad del i skolans hela arbete. Skolbibliotekets mediabestand och arbetsform måste därför anpassas till undervisningens krav. Som framgått av det föregående (avsnittet 5. En förändrad roll för skolöverstyrelsen och länskolnämnderna) skall länskolnämnds tillsyn även avse skolbiblioteken.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub314.

18. Tillgången till läromedel (prop. s. 96–98)

Gällande föreskrift om gåvoläromedel återfinns i läroplanen för grundskolan (Lgr 80 s. 50). I denna anges, med hänsyftning på s.k. basläromedel, att "vissa sådana läromedel, eller väsentliga hjälpmedel som lexikon och kartböcker, skall eleverna få som gåva".

Enligt vad utskottet erfarit är i dag lärobokskostnadens andel av den totala skolkostnaden ca 2 %.

I den nu föreliggande propositionen anser föredragande statsrådet att en bestämmelse om skyldighet att ge eleverna egna exemplar av vissa grundläggande läroböcker bör införas. Bestämmelsen skall ses som ett komplement till och ett förtydligande av gällande gävoläromedelsbestämmelse i läroplanen. Genom den inom regeringskansliet gjorda läromedelsöversynen är det styrkt att eleverna i grundskolan i alldeles för liten omfattning får behålla egna läroböcker. Gällande bestämmelse om gävoläromedel har i många fall kommit att tolkas alltför restriktivt.

En ny *bestämmelse om gävoläromedel* bör enligt föredragande statsrådet bygga på förutsättningen att det finns vissa ämnen där det är mer eller mindre nödvändigt med en lärobok och att eleverna också bör få behålla vissa böcker i dessa ämnen. De pedagogiska motiven är ofta starka. Eleven måste få använda boken aktivt och göra understrykningar och anteckningar för att kunna tillägna sig en god studieteknik. Vissa läroböcker måste eleven kunna gå tillbaka till för att kontrollera ett avsnitt som han eller hon har glömt eller inte deltagit i. Andra böcker är av den karaktären att eleven kan ha både glädje och nytta av dem långt efter grundskoletiden.

I propositionen hemställs att riksdagen godkänner vad föredragande statsrådet anfört i ärendet.

I ett antal motioner betonas starkt vikten av att eleverna har tillgång till egna läromedel. I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 26 anförs att en lärobok är ett mycket personligt arbetsredskap där man gör understrykningar och *minnesanteckningar*. Alla elever bör ha egna böcker i de centrala ämnena. Likartade synpunkter framförs i motion 1987/88:Ub246 (fp) yrkande 27. I motionerna 1988/89:Ub9 (c) yrkande 13 delvis, 1987/88:Ub230 (c) yrkande 8, 1987/88:Ub801 (c) yrkande 13 delvis, framhålls bl.a. att det är en central uppgift för skolan att lära eleverna en aktiv studieteknik, där stoffet bearbetas genom understrykningar, marginalanteckningar m.m. Med ett lånesystem som inte tillåter en sådan teknik hämmas en effektiv inläring. Därför är det även av studietekniska skäl viktigt att få läromedel som gåva. Enligt motion 1987/88:Ub374 (m,fp,c) bör eleverna i första hand få de basläromedel som används i svenska, matematik, orienteringsämnen och främmande språk.

Utskottet vill med anledning av motionsyrkandena anföra följande.

Utskottet delar föredragande statsrådets och motionärernas uppfattning att läroboken i fortsättningen måste ha en stark ställning inom ramen för ett vitt läromedelsbegrepp. Det föreligger i dag stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller anvisande av medel för att eleverna skall ha tillgång till egna läromedel. Detta är inte acceptabelt ur rättvisesynpunkt. Det är viktigt att alla elever får arbeta aktivt med sina skolböcker. Länskolnämnderna bör enligt utskottets uppfattning i sin nya tillsynsroll ha att beakta att eleverna måste ha tillgång till goda läromedel. Detta bör gälla grundskolans samtliga tre stadier.

Med hänsyn till vad utskottet här anfört anser utskottet att regeringens förslag bör godkännas. Motionerna avstyrks.

I motion 1988/89:Ub9 (c) yrkande 13 delvis, 1988/89:Ub2 (vpk) yrkande 13 och 1987/88:Ub801 (c) yrkande 13 delvis begärs förslag om ett särskilt *stimulansbidrag till kommunernas läromedelsinköp*.

1988/89:UbU7

Utskottet vill hänvisa till vad som i dag gäller i fråga om statligt och kommunalt kostnadsansvar på skolans område och avstyrker därmed motionsyrkandena.

19. Granskning av läromedel (prop. s. 98–100)

Enligt föredragande statsrådets mening är det viktigt att det blir en aktiv och nyanserad kvalitetsdebatt när det gäller läromedel. Mot den bakgrunden önskar han på läromedelsområdet pröva en ny form av ämnesgranskning ”där sakkunniga inom olika områden får bedöma läroböckernas kvalitet i fråga om språk, pedagogisk uppläggning, aktualitet etc. och inte minst jämföra olika böcker i ett ämne med varandra”. Denna verksamhet anses bära knytas till statens institut för läromedel (SIL). I propositionen markeras särskilt att avsikten med denna granskning inte är att inskränka den pedagogiska mångfalden i skolan. Riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad som anförts i denna fråga.

Enligt motion 1988/89:Ub9 (c) yrkande 13 delvis är det viktigt att slå vakt om både mångfald och lokal valfrihet då det gäller läromedel. Lärarnas och ämneskonferensens möjlighet att välja fritt får inte begränsas av en alltför snäv och statligt styrd recensionsverksamhet. Det kan finnas risk för att nu aktuella granskningsutlåtanden kan uppfattas som en statlig auktorisation av vissa läromedel. Därför skulle det vara till fördel med flera, sinsemellan fristående, granskningsutlåtanden. En viktig åtgärd för att främja ett gott läromedelsval ute i skolorna är vidare att göra lärarna bättre skickade att välja bland de olika läromedel som finns. Läromedelskunskap bör ingå i den grundläggande lärarutbildningen och i fortbildningen för lärare. Enligt motion 1987/88:Ub316 (m) yrkande 2 bör det tillsättas en utredning med uppdrag att bl.a. sätta upp kriterier på vad som skall utmärka en god lärobok.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande.

Läroplanerna är med sina tim- och kursplaner utfärdade som föreskrifter av regeringen. Skolorna har att följa dem i sitt arbete. Kursplanernas utformning kommer därför att – och skall – vara styrande för såväl läroboksförfattare som de enskilda skolornas val av läromedel. Det är därför nödvändigt att kursplanerna konkret anger vad som skall göras till föremål för undervisning (jfr detta betänkande s. 15 baskunskaper och basfärdigheter). Utöver undervisning i fråga om baskunskaper och basfärdigheter, som måste ges plats i varje lärobok i ämnet eller ämneskretsen, blir det den enskilde lärarens uppgift att efter läggning och intresse lägga upp undervisningen i övrigt. Det är sammantaget kursplanerna samt lärarnas kunskaper och ytterst deras grad av professionalism, som skapar efterfrågan på vissa läromedel och därmed styr utformningen av läromedlen. Utskottet anser att det därför är viktigt att frågor om läromedlens utformning behandlas både i den grundläggande lärarutbildningen och i fortbildningen av lärare.

I nuvarande läromedelsregister finns totalt närmare 1 800 basläromedel förtecknade, varav ca 800 för grundskolan fördelade på 36 ämnen. Enligt propositionen skall SIL ta initiativ till granskningen av samtliga aktuella läroböcker som av SIL fastställts som basläromedel för grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande vuxenutbildning inom ett ämnesområde.

Utskottet delar uppfattningen att granskningsverksamheten inte får inkräkta på den pedagogiska mångfalden inom kursplanernas ram. Det är också angeläget att granskningsverksamheten utformas och görs tillgänglig på ett sådant sätt att den stimulerar till debatt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger propositionen i denna del till handlingarna. Samtidigt avstyrker utskottet, med hänvisning till vad som anförts i det föregående, motionerna 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis och 1987/88:Ub316 yrkande 2.

20. Stöd och allmän stimulans till läroboksförfattare (prop. s. 100)

Enligt propositionen bör särskilda medel anslås för arbetsstipendier för läroboksförfattare (två årliga stipendier om ca 100 000 kr.).

I motion 1988/89:Ub4 (m) yrkande 25 avvisas denna tanke. Även i motion 1988/89:Ub9 yrkande 13, delvis, redovisas tveksamhet i frågan. Det finns, menar motionärerna, inga garantier för att en god idé också blir en bra lärobok. Det är först när boken utprovats genom användning i skolor av lärare och elever som resultatet av projektiden kan bedömas. Vad motionärerna anför bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet anser att erfarenheterna får utvisa om ett stipendiesystem av denna typ är ett bra sätt att använda medel, som SIL får att fördela. Motionsyrkandena bör inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. De avstyrks därför. Propositionen bör läggas till handlingarna i denna del.

21. Läroboksmarknaden (prop. s. 101–102)

Enligt föredragande statsrådet bör prisutvecklingen på läromedelsmarknaden ägnas särskild uppmärksamhet. Formerna för detta bör enligt honom tas upp vid överläggningar med förlagen.

Utskottet har inget att erinra häremot.

22. Övrigt

I motion 1987/88:Ub312 (vpk) begärs att regeringen tillsätter en utredning med uppgift att undersöka hur läromedlen förmedlar *kunskap om tredje världen*.

Utskottet erinrar om att det är en uppgift för SIL att låta granska alla läromedel som skall fastställas som basläromedel i samhällsorienterande ämnen. Med hänvisning till gällande granskningsbestämmelser föreslår utskottet att motion 1987/88:Ub312 avslås av riksdagen.

I motion 1988/89:Ub3 (c), slutligen, begärs att riksdagen skall tillkalla en utredning om de *handikappades läromedelssituation*. 1988/89:UbU7

Utskottet har så sent som i mars 1988 behandlat läromedelsförsörjningen för synskadade elever m.fl. (UbU 1987/88:11, s. 7–10). Det ankommer på de myndigheter som ansvarar för de handikappades läromedelssituation att vidta de åtgärder som behövs. Utskottet, som utgår från att så sker, avstyrker härmed motionen.

Hemställan

Åberopande vad som anförts i det föregående hemställer utskottet

1. beträffande *principer för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkandena 2, 4 och 16, 1987/88:Ub372 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Ub801 yrkande 4, 1987/88:Ub806 yrkandena 1, 2, 4 delvis och 13 samt 1988/89:Ub4 yrkandena 1, 2 delvis, 3, 13 och 14 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

2. beträffande *program för utbildningsinsatser riktade till förtroendevalda inom en kommun*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub9 yrkande 4,

3. beträffande *terminologier i läroplansspråket*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub371,

4. beträffande *kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub267 yrkande 6, 1987/88:Ub801 yrkande 2, 1988/89:Ub4 yrkande 15 och 1988/89:Ub9 yrkande 5 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

5. beträffande *inriktningen av åtgärder för en effektivisering av skolledningsfunktionen*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

6. beträffande *ett forsknings- och utbildningsprojekt om skolan som arbetsplats*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub230 yrkande 9,

7. beträffande *förändrad inriktning av skolöverstyrelsens roll och uppgifter*

att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Ub4 yrkande 16 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

8. beträffande *förändrad inriktning av länskolnämndernas roll och uppgifter*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ub241 godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:4,

9. beträffande *länskolnämnderna*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub9 yrkandena 6 och 7,

10. beträffande *elevernas rätt till de schemalagda lektionerna*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 25 och 1987/88:Ub373,

11. beträffande *klassanordningar med årskurslös undervisning i grundskolan*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub372 yrkande 3,

12. beträffande *statlig reglering av lärartjänster*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub801 yrkande 3 och 1988/89:Ub9 yrkande 8.

13. beträffande *flexibelt lönesystem för lärare*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub375 och 1988/89:Ub2 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

14. beträffande *en rambetonad reglering av arbetstiden för lärare*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub372 yrkande 4 och 1988/89:Ub5 yrkande 3 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

15. beträffande *lärares karriärmöjligheter m.m.*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Ub246 yrkandena 36 och 37 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

16. beträffande *tillsättning av tjänster som rektor och studierektor och överklagande av tillsättningsbeslut*
att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Ub4 yrkande 17 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

17. beträffande *tillsättning av tjänst som lektor och överklagande av tillsättningsbeslut*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

18. beträffande *betydelsen av lektorer i gymnasieskolan*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub4 yrkande 18,

19. beträffande *riktlinjer för utvecklande av en mer flexibel personalpolitik i övrigt*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

20. beträffande *ett nytt statsbidragssystem för grundskolan*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub230 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Ub246 yrkande 7, 1987/88:Ub801 yrkandena 5 och 6, 1987/88:Ub806 yrkande 15, 1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub4 yrkande 4, 1988/89:Ub5 yrkandena 5 och 9, 1988/89:Ub9 yrkande 3 samt 1988/89:Ub10 yrkande 2,

21. beträffande *kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid statsbidragsgivningen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub9 yrkandena 1 och 2,

22. beträffande *företrädare i gymnasieskolans skolkonferens*
att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Ub2 yrkande 5, 1988/89:Ub4 yrkande 19 och 1988/89:Ub9 yrkande 10 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

23. beträffande *ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23, 1987/88:Ub272 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Ub369 yrkande 1, 1987/88:Ub801 yrkande 11, 1988/89:Ub2 yrkandena 3 och 4, 1988/89:Ub5 yrkande 1 och 1988/89:Ub10 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

24. beträffande *delegering av ärenden inom skolområdet*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub8 yrkande 1,

25. beträffande *elevföreträdares förslagsrätt i skolans skyddskommitté*

att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub2 yrkande 2 och 1988/89:Ub9 yrkande 9,

26. beträffande *elevmedverkan i skolans skyddsverksamhet*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub268, 1987/88:Ub369 yrkande 2 och 1988/89:Ub5 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

27. beträffande *förstärkning av inflytande och medansvar för elever och deras föräldrar samt för vuxenstuderande i övrigt*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

28. beträffande *skyddslagstiftning för elever i grundskolan*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub280,

29. beträffande *informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverksamheten*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub806 yrkande 20 och 1988/89:Ub4 yrkande 12 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

30. beträffande *ansvarsfördelningen och styrningen på skolområdet i övrigt*

att riksdagen lägger proposition 1988/89:4 till handlingarna,

31. beträffande *individuella valalternativ på grundskolans högstadium*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub211, 1987/88:Ub246 yrkande 11, 1987/88:Ub347 yrkande 3, 1987/88:Ub806 yrkande 11 och 1988/89:Ub4 yrkande 10,

32. beträffande *möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 5, 1988/89:Ub2 yrkande 6 och 1988/89:Ub6 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

33. beträffande *prioritering av undervisningen i svenska och matematik*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub246 yrkandena 14 och 15,

34. beträffande *elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 6, 1987/88:Ub400 yrkande 1, 1987/88:Ub806 yrkande 14, 1988/89:Ub2 yrkandena 7, 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkande 9, 1988/89:Ub5 yrkande 4 och 1988/89:Ub9 yrkande 11 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

35. beträffande *det fortsatta arbetet med kultur i skolan*

att riksdagen lägger proposition 1988/89:4 till handlingarna,

36. beträffande *skolstart vid sex års ålder*

att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub219, 1987/88:Ub246 yrkande 1, 1987/88:Ub255, 1987/88:Ub806 yrkandena 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkandena 7 och 8 samt 1988/89:Ub5 yrkande 6,

37. beträffande *en bättre samverkan mellan barnomsorg och skola* att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Ub4 yrkandena 21 och 22 lägger proposition 1988/89:4 till handlingarna,

38. beträffande *lokalt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium fr.o.m. läsåret 1989/90*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub806 yrkande 4 delvis och 1988/89:Ub4 yrkandena 2 delvis och 20 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

39. beträffande *allmän och särskild kurs i engelska och matematik* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 12 och 1988/89:Ub2 yrkande 10,

40. beträffande *principer för inriktningen av specialundervisningen* att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub328 delvis och 1988/89:Ub7 yrkande 1 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

41. beträffande *organisering av de specialpedagogiska insatserna i grundskolan, m.m.*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

42. beträffande *arbetsenhetens ansvar för planering, fördelning och uppföljning av de specialpedagogiska insatserna, m.m.*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

43. beträffande *inrättande av en påbyggnadslinje, m.m.*

att riksdagen med bifall till proposition 1988/89:4 och med avslag på motionerna 1987/88:Ub328 delvis, 1987/88:Ub505, 1988/89:Ub4 yrkande 24 och 1988/89:Ub7 yrkandena 2, 3 och 4 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1990 inrätta en påbyggnadslinje, specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, om 40–60 poäng med möjlighet till ytterligare specialisering eller fördjupning om 20–40 poäng,

44. beträffande *avveckling av nuvarande speciallärarlinje*

att riksdagen med bifall till proposition 1988/89:4 bemyndigar regeringen att avveckla nuvarande speciallärarlinje fr.o.m. budgetåret 1990/91,

45. beträffande *begränsning av antagningen till speciallärarutbildningen inför läsåret 1989/90*

att riksdagen med avslag på motion 1988/89:Ub2 yrkandena 11 och 12 godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

46. beträffande *rätt till utbildningsarvode för studerande på specialpedagogisk påbyggnadslinje*

att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1988/89:4,

47. beträffande *tillsyn av skolbiblioteken m.m.*

att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub314,

48. beträffande *gåvoläromedelsbestämmelse*

att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub230 yrkande 8, 1987/88:Ub246 yrkande 27, 1987/88:Ub374, 1987/88:Ub801 yrkande 13 delvis, 1988/89:Ub4 yrkande 26 och 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis godkänner vad som föreslagits i proposition 1988/89:4,

49. beträffande *stimulansbidrag till kommunernas läromedelsinköp* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Ub801 yrkande 13 delvis, 1988/89:Ub2 yrkande 13 och 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis,

50. beträffande *granskning av läromedel*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Ub316 yrkande 2
och 1988/89:Ub9 yrkande 13, delvis, lägger proposition 1988/89:4 till
handlingarna.

51. beträffande *arbetsstipendier för läroboksförfattare*
att riksdagen med avslag på motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 25 och
1988/89:Ub9 yrkande 13, delvis, lägger proposition 1988/89:4 till
handlingarna.

52. beträffande *kunskap om tredje världen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub312,

53. beträffande *handikappades läromedelssituation*
att riksdagen avslår motion 1988/89:Ub3.

Stockholm den 19 januari 1989

På utbildningsutskottets vägnar

Lars Gustafsson

Närvarande: Lars Gustafsson (s), Larz Johansson (c), Helge Hagberg (s),
Ann-Cathrine Haglund (m), Bengt Silfverstrand (s), Lars Leijonborg (fp),
Lars Svensson (s), Ingvar Johnsson (s), Berit Löfstedt (s), Birger Hagård
(m), Marianne Andersson (c), Eva Goës (mp), Ewa Hedkvist Petersen (s),
Ingegerd Wärnersson (s), Ulf Melin (m), Isa Halvarsson (fp) och Ylva
Johansson (vpk).

Reservationer

1. Principer för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet (mom. 1)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf
Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utskottet
har" och på s. 16 slutar med "bör avslås" bort ha följande lydelse:

I propositionen om skolans utveckling och styrning saknas reella, fram-
åtsyftande förslag. Propositionen är inte heller trovärdig när det gäller t.ex.
underlag för målstyrning, utvärdering och utveckling. Målformuleringar är
nämligen till intet förpliktigande om man inte talar om eller ens vet hur
målen skall utvärderas. Ett verkligt utvecklingsarbete är inte heller möjligt
utan ändring i grundskolans statsbidragssystem. Det sätt på vilket det
nuvarande är utformat utgör det största hindret för den förnyelse och
utveckling av skolan, som är propositionens ledmotiv. Propositionen hand-
lar – tillspetsat – för mycket om styrning och för litet om utveckling. Det
finns därmed en risk att skolan blir fastlåst i gamla tänkesätt och att
verksamheten stagnerar.

Utskottet vill till detta lägga följande.

Enligt utskottets uppfattning har skolan under en lång följd av år tagit på sig allehanda uppgifter som tillsammans bidragit till att tiden för skolans huvuduppgift – att ge alla elever grundläggande kunskaper och färdigheter – begränsats. Det är visserligen rimligt att det i en skola som syftar till att ge en allmän medborgarkompetens förekommer vitt skilda ämnen eller moment. Men sådana uppgifter får inte utvecklas till så tidskrävande avsnitt eller organiseras på ett sådant sätt att huvudsyftet med skolarbetet får stå tillbaka. Utskottet kan inte acceptera en skola där ytlig orientering får breda ut sig på bekostnad av kunskap och kvalitet. För att ta ett exempel – en "miljömedvetenhet" som inte grundas på faktiska kunskaper i bl.a. biologi och kemi blir sällan objektiv eller konstruktiv.

Det är därför nödvändigt att skolarbetet inriktas på det centrala – att ge alla goda kunskaper och färdigheter – och att annan verksamhet ges ett utrymme som inte inkräktar på denna centrala uppgift. Utskottet anser att det genom en översyn och precisering av grundskolans läroplan måste skapas en balans i olika åtaganden så att skolans huvuduppgift blir tydlig och möjlig att genomföra. Utskottet har vidare uppfattningen att skolans arbetsmiljö starkt präglas av hur personal, elever och även föräldrar uppfattar skolans huvuduppgift. Genom en fokusering av skolans mål på goda kunskaper och färdigheter ställs krav på en arbetsdisciplin, som i sig är fostrande och som därvid motverkar våldstendenser samt mobbning av bl.a. lärare.

Nuvarande målbeskrivningar för skolverksamheten i Lgr 80 är allmänt ansedda som mångtydiga. Utvecklingen har visat att bilden är motsägelsefull när det gäller det praktiska genomförandet av Lgr 80. Det råder i forskarkretsar enighet om att "de nationellt fastslagna målen och riktlinjerna för skolans verksamhet" har olika innebörd för olika människor. Om målstyrning av undervisningen skall införas i Sverige, är det därför logiskt att först börja med att precisera målen bättre än för närvarande. Lgr 80 hör därför omgående ses över.

SÖ har fått regeringens uppdrag att beskriva den kärna av sådana kunskaper och färdigheter i skolans olika ämnen som alla elever behöver behärska. Det är därvid enligt utskottets uppfattning viktigt att man noggrant preciserar de grundläggande kunskaper som skall läras in för att undervisningen skall ha någon mening för fortsatta studier och i ett längre perspektiv. En precisering av den nivå man normalt bör uppnå ämnesvis och årskursvis är också en oundgänglig förutsättning för att den utvärdering som föredraganden fäster så stort avseende vid skall bli meningsfull. Detta gäller i särskilt hög grad de s.k. färdighetsämnena. En sådan precisering bör anförtros åt lärare med lång erfarenhet av undervisning. Genom kunskapspreciseringen får man det effektivaste medlet för att avgöra när olika slag av individualiseringsåtgärder måste sättas in. Det får inte uteslutas att det i de högre årskurserna kan vara en vinst om undervisningen erbjuds som grundkurser, tilläggskurser och repetitionskurser. Utskottet förutsätter att SÖ i sin översyn beaktar vad som sägs i motion 1988/89:Ub4 om kunskaper, kursplaner och skolans fostrande uppgift.

Det måste ske en rejäl minskning av de regler som styr skolan. Läroplanen för grundskolan bör – som framhålls i motion 1988/89:Ub4 – vara så utformad att skolans personal, elever och föräldrar med minsta möjliga reglering av arbetssätt och av hur verksamheten i skolan skall organiseras ges förtroendet att på det sätt man finner bäst arbeta för att nå syftena med och målen för skolverksamheten. Den svenska skolan behöver ett förändringsarbete som startar lokalt. Klara mål och en stor frihet att inom varje skola lägga upp arbetet är enligt utskottets uppfattning det bästa sättet att frigöra den kreativitet som finns ute i de enskilda skolorna.

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner de av utskottet förordade principerna för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av Lgr 80 för att läroplanen skall kunna fungera i sin roll som styrdokument.

dels att moment 1 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. *beträffande principer för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkandena 2, 4 och 16, 1987/88:Ub806 yrkandena 1, 2, 4 delvis och 13 samt 1988/89:Ub4 yrkandena 1, 2 delvis, 3, 13 och 14 samt med anledning av proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub372 yrkandena 1 och 2 samt 1987/88:Ub801 yrkande 4 godkänner vad utskottet förordat samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av läroplanen för grundskolan,

2. Program för utbildningsinsatser riktade till förtroendevalda inom en kommun (mom. 2)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 16 börjar med "Utskottet inser" och slutar med "Motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

SÖ har nyligen publicerat en undersökning om lärarnas inställning till sitt arbete. Av undersökningen framgår bl.a. att det finns en stor förtroendeklyfta mellan lärarna och de lokala skolpolitikerna. Lärarna anser att skolpolitikerna vet för litet om förhållandena i skolan och att de saknar kompetens att styra verksamheten. Detta är allvarligt i ett läge där avsikten är att decentralisera ytterligare beslutsfunktioner till den lokala nivån. Uppenbarligen krävs det betydande utbildningsinsatser, riktade till de förtroendevalda. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett program för sådana utbildningsinsatser. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 2 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

2. beträffande *program för utbildningsinsatser riktade till förtroendevalda inom en kommun*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande (mom. 4)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns en betydande risk att den föreskrivna skolplanen sväller ut till ett omfattande dokument som binder resurser vid byråkrati i stället för att användas till undervisning. Dessutom utarbetar kommunerna i anslutning till budgetarbetet planer som fyller behoven av planering. Mot denna bakgrund avvisar utskottet regeringens förslag.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkande 15 avslår proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub267 yrkande 6, 1987/88:Ub801 yrkande 2 och 1988/89:Ub9 yrkande 5,

4. Kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande (mom. 4)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Utskottet ansluter" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att en kommunal skolplan är så viktig – inte minst för att stimulera den kommunala debatten om skolan – att den bör upprättas och antas årligen. En kommunal verksamhetsplan gör det kommunala ansvaret tydligare för kommuninvånarna.

dels att moment 4 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

4. beträffande *kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkande 5, med anledning av proposition 1988/89:4 samt motionerna 1987/88:Ub267 yrkande 6 och 1987/88:Ub801 yrkande 2 och med avslag på motion 1988/89:Ub4 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Förändrad inriktning av länskolnämndernas roll och uppgifter (mom. 8, motiveringen)

1988/89:UbU7

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "När det" och slutar med "motion 1987/88:Ub241" bort ha följande lydelse:

Inte heller länskolnämnderna bör tillföras nya fasta tjänster. Utskottet redovisar längre fram i sitt betänkande sin syn på utvärderingen av skolan och föreslår att en fristående instans skall utvärdera skolan. Detta berör även länskolnämndernas verksamhet. Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion 1987/88:Ub241 och godkänner regeringens förslag.

6. Länskolnämnderna (mom. 9)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 21 börjar med "Utskottet, som" och slutar med "och 7" bort ha följande lydelse:

Länskolnämnderna bör ha elva ledamöter som väljs av landstingen och de kommuner som fullgör landstingsuppgifter. Även vid en länsförvaltningsreform bör länskolnämnderna finnas kvar som självständiga förtroendemannaorgan. Den centrala roll som skolfrågorna intar i den allmänna debatten – inte minst på länsnivå – gör det nödvändigt att det finns ett kompetent lekmanforum där denna diskussion kan föras. Vad som här anförts rörande länskolnämndernas framtida ställning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 9 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

9. beträffande *länskolnämnderna*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkandena 6 och 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

7. Elevernas rätt till de schemalagda lektionerna (mom. 10)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Eva Goës (mp), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "1987/88:Ub373" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att eleverna bör ha rätt till viss minsta undervisningstid i de olika ämnena och årskurserna. Vissa ämnen kräver en särskilt systematisk och välplanerad lärogång med täta och många övningstillfällen. En mängd olika aktiviteter avbryter undervisningen i dagens grundskola. Den praktiska arbetslivsorienteringen skall vidare omfatta totalt mellan sex och tio veckor inom ramen för undervisningstiden. Effekterna på grundskoleundervisningen av såväl olika former av arbetslivsorientering som andra aktiviteter av icke undervisningskaraktär bör enligt utskottets uppfattning snarast kartläggas. Resultatet av granskningen bör i vad gäller såväl grundskola som gymnasieskola redovisas för riksdagen med eventuella förslag till

åtgärder. Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

1988/89:UbU7

dels att moment 10 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

10. beträffande *elevernas rätt till de schemalagda lektionerna* att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 25 och 1987/88:Ub373 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Statlig reglering av lärartjänster (mom. 12, motiveringen)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "I propositionen anförs" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

I motionerna 1988/89:Ub9 (c) yrkande 8 och 1987/88:Ub801 (c) yrkande 3 hemställs att den statliga regleringen av skolans tjänster skall bibehållas.

Utskottet konstaterar följande.

I propositionen anförs att det är viktigt att nuvarande starka centrala reglering av lärartjänsterna inte blir ett hinder för utveckling av skolan själv och för utveckling av bl.a. personalsociala åtgärder för lärarna. Enligt föredragande statsrådet finns det skäl som talar såväl för som mot en kommunalisering av bl.a. lärartjänsterna. För närvarande är statsrådet inte beredd att föreslå någon förändring när det gäller den statliga regleringen av tjänsterna. För honom är det väsentliga inte om tjänsterna är statligt eller kommunalt reglerade, utan att regleringen i avtal och på annat sätt kan förändras så att det i sak innebär bättre möjligheter till lokal anpassning i syfte att uppnå den ökade flexibilitet som bl.a. ligger bakom kraven på kommunalisering.

I propositionen redovisas vidare att skolstyrelsen har mycket goda möjligheter att inom ramen för av riksdag och regering givna regler genom prioriteringar och extra satsningar "utveckla skolverksamheten så långt den själv och ytterst kommunens fullmäktige önskar och ger ekonomiska och andra förutsättningar för" (prop. s. 17). Samtidigt som utskottet vill ansluta sig till vad statsrådet här uttalat måste emellertid konstateras att nuvarande statsbidragsordning m.m. inte medger en kommun att – utöver den av länsskolnämnd fastställda lärarveckotimramen – tillskjuta egna medel för angelägna åtgärder i den direkta undervisningssituationen. Detta har lett till att en optimal avvägning inte alltid kunnat göras mellan sådana undervisningsåtgärder som fullgörs av personal på statligt reglerade tjänster (främst lärare) och åtgärder med hjälp av skolpersonal på kommunala tjänster (främst skolpsykologer och skolkuratorer) vid kommunernas strävan att åstadkomma en så bra undervisningssituation som möjligt. Utskottet förutsätter därför – i anslutning till statsrådets nyss citerade uttalande och vad som tidigare anförts om ett ökat ansvar för kommunerna när det gäller undervisningen – att regeringen vid mer generella överväganden om statsbidragsgivningen till kommunerna prövar möjligheten att ge kommun rätt att tillskjuta egna medel för undervisningsverksamhet för att åstadkomma

en mer flexibel personalpolitik och ett för alla kommuner gagneligt utvecklingsarbete. Eftersom lärartjänster är statligt reglerade, måste kommunerna därför få möjlighet att erlagga avgifter för den s.k. kompletteringspensionen direkt till staten när det gäller lärartjänst utöver den av länskolnämnd fastställda, mer generella ramen (jfr SFS. 1984:222). Härför krävs ett särskilt regeringsbeslut.

Med hänvisning till vad som anförts och då det inte finns förslag i propositionen om avskaffande av de statligt reglerade lärartjänsterna föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 1988/89:Ub9 yrkande 8 och 1987/88:Ub801 yrkande 3.

9. Flexibelt lönesystem för lärare (mom. 13)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c), Eva Goës (mp) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet är tveksamt till en ökad lönedifferentiering i skolan. För att skolan skall fungera behövs inte bara undervisning. I en fungerande skola finns det en rad viktiga arbetsuppgifter: planering, samordning, utvärdering, uppföljning och utveckling förutom själva undervisningen. Lönesättningen får inte bero på godtyckliga bedömningar om vad som är viktigast. Alla dessa uppgifter är viktiga och inbördes beroende av varandra. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 13 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

13. beträffande *flexibelt lönesystem för lärare*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkande 1 och med anledning av proposition 1988/89:4 och motion 1987/88:Ub375 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

10. En rambetonad reglering av arbetstiden för lärare (mom. 14)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Eva Goës (mp), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 24 börjar med "Frågor om" och på s. 25 slutar med "vissa lokaler" bort ha följande lydelse:

De allra flesta lärare bedriver ett omfattande arbete utanför lektionstiden. På eftermiddagar, kvällar och helger förbereds lektioner och förs samtal med elever och deras föräldrar. På loven ägnas tid åt fortbildning och annan förberedelse för kommande läsår.

Tanken bakom föredragandens formulering måste vara att de lärare som – enligt föredragandens mening – inte i tillräcklig utsträckning utför arbete vid sidan av lektionerna skall tvingas till detta genom att samtliga lärare åläggs en större närvaroplikt i skolans lokaler. Detta torde snart medföra

krav på arbetsrum åt alla lärare, vilket medför betydande investeringskostnader.

Utskottet anser det rimligt att arbetstidsreglerna skall ge utrymme för en lindrigare tjänstgöring för äldre lärare.

Om regeringen har någon preciserad synpunkt på de arbetsuppgifter som skall rymmas inom statligt reglerad lärartjänst – t.ex. deltagande i fortbildning eller vidareutbildning – kan detta tas upp av den statliga arbetsgivaren direkt utan särskild anmälan till riksdagen. Frågor av detta slag bör avvisas av riksdagen.

dels att moment 14 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

14. beträffande *en rambetonad reglering av arbetstiden för lärare* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub5 yrkande 3 och med anledning av proposition 1988/89:4 och motion 1987/88:Ub372 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

11. Tillsättning av tjänster som rektor och studierektor och överklagande av tillsättningsbeslut (mom. 16)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Nuvarande – av" och på s. 26 slutar med "beträffande skolledare" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att staten bör behålla sitt inflytande vid tillsättning av tjänster som rektor och studierektor. Regeringens förslag om lokal tillsättning av dessa tjänster bör därför, med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkande 17, avslås.

dels att moment 16 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

16. beträffande *tillsättning av tjänster som rektor och studierektor och överklagande av tillsättningsbeslut* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkande 17 avslår proposition 1988/89:4,

12. Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan (mom. 20)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Eva Goës (mp), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Styrningsberedningens förslag" och på s. 29 slutar med "1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör statsbidraget till grundskolan vara så utformat att det blir möjligt att tillgodose elevers och föräldrars önskemål att välja skola. Riksdagen bör hos regeringen begära förslag till nya statsbidragsbestämmelser utifrån principen att statsbidraget skall beräknas per elev och följa elevens val av skola oavsett om denna är fristående eller offentlig. Samtidigt bör av skollagen framgå att elever och föräldrar har rätt

att fritt välja skola inom det offentliga skolväsendet. Det finns mycket att vinna på den överblick och förenkling av fördelningsprocessen som ett elevrelaterat bidragssystem kan ge.

Ett nytt bidragssystem bör vara så utformat att det garanterar kommuner i glesbygd sådana resurser att deras små skolor kan fortleva.

I avvaktan på det nya statsbidragssystemet bör en del av förstärkningsresursen få användas för att minska storleken på klasserna i grundskolan.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

20. beträffande *ett nytt statsbidragssystem för grundskolan* att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 7, 1987/88:Ub806 yrkande 15, 1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub4 yrkande 4, 1988/89:Ub5 yrkandena 5 och 9 samt 1988/89:Ub10 yrkande 2 och med avslag på motionerna 1987/88:Ub230 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Ub801 yrkandena 5 och 6 samt 1988/89:Ub9 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan (mom. 20)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 28 börjar med "Styrningsberedningens förslag" och på s. 29 slutar med "1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att *basresurssystemet* bör behållas som en beräknings-teknisk metod när det gäller statsbidrag till grundskolan. Varje kommun bör lämna uppgifter till länskolnämnden om den planerade fördelningen av elever på skolenheter under nästkommande läsår, varefter nämnden fastställer antalet erforderliga basresurser enligt nuvarande regler. Basresursberäkningen måste liksom nu grundas på en elevfördelning, som uppfyller rimliga krav på rationalitet. Kommunerna bör dock ges rätt att själva fatta slutligt beslut om elevernas fördelning på skolenheter och om anordnande eller indragning av skolenheter. Länskolnämnden skall räkna om det fastställda antalet basresurser till en summa basresurstimmar. Dessa basresurstimmar bör tilldelas kommunens grundskola som helhet och knyts alltså inte längre till visst stadium, viss årskurs eller viss skolenhet. Basresurstimmarna läggs sedan samman med det antal timmar som svarar mot den undervisningsbundna delen av nuvarande förstärkningsresurs till en undervisningsresurs. Det skall också finnas en tilläggsresurs (nuvarande icke undervisningsbundna del av förstärkningsresursen) och en skolledningsresurs samt bidrag till kostnader för vissa sociala avgifter. Delningstalet för basresurserna på mellan- och högstadierna bör vara 25. Strävan bör vara att varje klass i grundskolan skall ha högst 25 elever.

dels att moment 20 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1988/89:UbU7

20. beträffande *ett nytt statsbidragssystem för grundskolan*
att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub230 yrkandena 3 och 4, 1987/88:Ub801 yrkandena 5 och 6 samt 1988/89:Ub9 yrkande 3 och med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 7, 1987/88:Ub806 yrkande 15, 1987/88:Ub816 yrkandena 1 och 2, 1988/89:Ub4 yrkande 4, 1988/89:Ub5 yrkandena 5 och 9 samt 1988/89:Ub10 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till kännas vad utskottet anfört,

14. Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid statsbidragsgivningen (mom. 21)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet erinrar" och slutar med "1988/89:Ub9 yrkandena 1 och 2" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att utbildningsområdet bör prioriteras och att förändringar i statsbidragsgivningen till kommunerna inte får innebära kostnadsöverväldningar på kommunerna. Den kostnadsförskjutning från staten till kommunerna som har ägt rum under de senaste åren måste nu ersättas med ett återställande av kostnadsrelationerna. År 1980 svarade staten för drygt 50 % av kostnaderna för skolväsendet. 1986 hade denna andel sjunkit till ca 43 % och kommunernas del av skolkostnaden ökat i motsvarande grad. Efter 1986 har de statliga besparingarna fortsatt, och det finns alltså goda skäl att anta att kostnadsförskjutningen nu är ännu större. En strävan måste vara att staten åter tar ansvar för ca 50 % av skolans kostnader.

dels att moment 21 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

21. beträffande *kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid statsbidragsgivningen*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkandena 1 och 2 som sin mening ger regeringen till kännas vad utskottet anfört,

15. Företrädare i gymnasieskolans skolkonferens (mom. 22)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "gymnasieskolan m.m." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att eleverna med stigande ålder och mognad bör kunna ta ökat ansvar för sitt arbete i skolan. Utskottet konstaterar att gymnasieskolans elever har blivit allt yngre till följd av vissa bestämmelser om prioritering av elever vid intagningen till gymnasieskolan. Nästan alla elever i årskurs 1 är numera endast ca 16 år. Mot denna bakgrund kan det enligt utskottets uppfattning vara en fördel om företrädare för föräldrarna kan få

insyn i skolkonferensens beslut när det gäller vissa frågor. Enligt vad utskottet erfarit finns det fortfarande aktiva föräldraföreningar i gymnasieskolan. I syfte att även i denna skolform öka samarbetet mellan hemmen och skolan bör det övervägas om inte företrädare för elevernas föräldrar bör få rätt att närvara vid skolkonferensen i gymnasieskolan. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. *beträffande företrädare i gymnasieskolans skolkonferens* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkande 19, med anledning av proposition 1988/89:4 och med avslag på motionerna 1988/89:Ub2 yrkande 5 och 1988/89:Ub9 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Företrädare i gymnasieskolans skolkonferens (mom. 22)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "gymnasieskolan m.m." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att formerna för hur elevernas företrädare i gymnasieskolans skolkonferens skall utses inte bör regleras centralt. Enligt utskottets uppfattning är det tillräckligt att på central nivå fastställa vilka grupper som skall vara företrädare i skolkonferensen och till vilket antal. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 22 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

22. *beträffande företrädare i gymnasieskolans skolkonferens* att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub2 yrkande 5 och 1988/89:Ub9 yrkande 10, med anledning av proposition 1988/89:4 och med avslag på motion 1988/89:Ub4 yrkande 19 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (mom. 23)

Lars Leijonborg och Isa Halvarsson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Riksdagen har" och på s. 33 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att inflytandet i skolan för elever och föräldrar måste förstärkas mer än vad som föreslås i propositionen. Beslutsrätten på skolområdet bör decentraliseras. I största möjliga utsträckning bör beslut fattas av elever, lärare och annan skolpersonal samt elevernas föräldrar. För detta ändamål bör ett skolråd inrättas vid varje skolenhet. Skolrådet bör bestå av rektor som ordförande och representanter för lärare, annan skolpersonal, elever och föräldrar. Skolrådets ansvarsområde och beslutsrätt bör avgöras

av skolstyrelsen och kommunfullmäktige. Skolrådet bör få rätt att besluta inom de ekonomiska ramar som ges. Bestämmelserna om skolråd bör vidare vara så utformade att det görs möjligt att efter särskilt beslut överföra vissa av rektors beslutsbefogenheter till skolrådet.

Utskottet föreslår att riksdagen med avslag på regeringens förslag i vad gäller hur inflytandet för elever och föräldrar skall organiseras hos regeringen begär bestämmelser om ett skolråd vid varje enskild skolenhet.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23 och 1988/89:Ub5 yrkande 1, med anledning av motion 1987/88:Ub272 yrkandena 1 och 2 samt med avslag på proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub369 yrkande 1, 1987/88:Ub801 yrkande 11, 1988/89:Ub2 yrkandena 3 och 4 samt 1988/89:Ub10 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

18. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (mom. 23)

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "När det" och på s. 33 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

När det gäller extra undervisning för elever som ersättning för förlorade lektioner i samband med konferenser, skyddsarbete eller föreningsverksamhet konstaterar utskottet att denna fråga har tagits upp i propositionen när det gäller eleverna i grundskolan. Det framhålls vidare att elevföreträdare måste få möjligheter och tid att delge övriga elever innehållet i mottagen information. En möjlighet att erhålla tid för detta anses vara om en fast position i veckoschemat frigörs för sådan verksamhet. Som utskottet ser det bör en sådan schemateknisk lösning kunna komma i fråga även för gymnasieskolans del, om det kan ske utan större nackdel för övrig undervisning. Utskottet är dock medvetet om att vissa överläggningar av olika skäl måste förläggas även till annan tid. Vad utskottet anfört om ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkandena 3 och 4, med anledning av proposition 1988/89:4 och med avslag på motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23, 1987/88:Ub272 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Ub369 yrkande 1, 1987/88:Ub801 yrkande 11, 1988/89:Ub5 yrkande 1 och 1988/89:Ub10 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

19. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (mom. 23)

Eva Goës (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 31 börjar med "Riksdagen har" och på s. 33 slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med vad som anförs i motion 1988/89:Ub10 yrkande 1 att den enskilda skolan är den enda nivå där beslut om skolans verksamhet skall fattas. Varje skola skall ha en styrelse bestående av lika många representanter för skolpersonal som för elever och föräldrar. Styrelsens sammansättning och storlek varierar med skolans storlek och stadium. Skolpersonalen skall företrädas av olika yrkeskategorier inom skolan. I gruppen elever och föräldrar skall förhållandet successivt förändras från en övervikt av föräldrar på lägre stadier till en övervikt av elever i gymnasieskolan.

Skolans styrelse skall ha ett ekonomiskt ansvar för den egna organisationen samt för personal, måltider m.m. Med utgångspunkt i läroplanens mål och riktlinjer skall beslut om skolans verksamhet – klassernas storlek, fördelningen av resurser, pedagogisk försöksverksamhet m.m. – fattas av styrelsen. Regeringen bör lägga fram förslag till lag som gör det möjligt för kommun att där förutsättningar härför finns överlämna till styrelse för enskild skolenhet att driva enheten på sätt som anges i motion 1988/89: Ub10.

Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 23 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

23. beträffande *ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub10 yrkande 1 och med avslag på proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 23, 1987/88:Ub272 yrkandena 1 och 2, 1987/88:Ub369 yrkande 1, 1987/88:Ub801 yrkande 11, 1988/89:Ub2 yrkandena 3 och 4 samt 1988/89:Ub5 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

20. Elevföreträdarens förslagsrätt i skolans skyddskommitté (mom. 25)

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "I princip" och slutar med "skolans skyddsverksamhet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att elevrepresentanterna i skolans skyddskommitté bör förutom närvaro- och yttranderätt även ha förslagsrätt. Detta bör öka elevernas intresse för att komma med egna förslag i skyddsfrågor och bidra till att göra deras medverkan i skolans

skyddsverksamhet mera meningsfull. Enligt utskottets uppfattning bör även elevföreträdarna i skolans skyddskommitté ha rätt att till beslut i protokoll anteckna avvikande mening utan någon begränsning.

Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 25 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

25. beträffande *elevföreträdares förslagsrätt i skolans skyddskommitté*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkande 2 och med anledning av motion 1988/89:Ub9 yrkande 9 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

21. Informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverksamheten (mom. 29)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Utskottet delar" och på s. 37 slutar med "avsedda tiden" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill i detta sammanhang framföra uppfattningen att det är anmärkningsvärt att regeringen i propositionen inte tar upp i vilken utsträckning konkreta målbeskrivningar i läroplanen och ett betygssystem som är relaterat till läroplanens krav i fråga om kunskaper och färdigheter skulle kunna vara ett av flera medel att bl.a. utvärdera skolverksamheten. Utskottet återkommer till denna fråga senare under året.

Enligt utskottets mening är det inte lämpligt att den centrala myndighet som har ansvar för att organisera verksamheten också ansvarar för att redovisa de övergripande resultaten. Utvärdering av skolans inre arbete – den pedagogiska utvärderingen – bör skötas av en fristående instans. Som förebild för ett sådant utvärderande organ kan de särskilda skolinspektioner tjäna som finns i Storbritannien. En skolinspektion i Storbritannien innebär en genomgripande granskning av allt vid en skola. Inspektörerna rapporterar sina iakttagelser direkt till ansvarig minister. Rapporten har formen av en offentlig handling. Inspektionsrapporterna blir således ett redskap för vägledning, både i andra skolor och inom den regionala och centrala administrationen.

En utredning bör snarast tillsättas för att lägga fram förslag om hur den svenska skolan skall kunna utvärderas på ett motsvarande sätt.

dels att moment 29 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

29. beträffande *informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverksamheten*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub806 yrkande 20 och 1988/89:Ub4 yrkande 12 och med avslag på proposition 1988/89:4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. Individuella valalternativ på grundskolans högstadium (mom. 31)

1988/89:UbU7

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "i läroplanen" bort ha följande lydelse:

Av högstadiets ca 100 stadiesveckotimmar kan eleverna i dag använda elva timmar för tillvalsämnen. Utskottet föreslår att utrymmet för tillval skall utökas och att ett högstadium med flera valmöjligheter utformas utifrån följande principer:

- De olika tillvalsmöjligheterna skall anges i läroplanen för att garantera kvaliteten på tillvalen.
- Varje elev skall ha möjlighet att välja flera alternativ. Valet skall avse dels ämnen som är obligatoriska (fördjupningskurser), dels sådana ämnen som inte är obligatoriska för alla. Undervisningen i de olika ämnena skall kunna ges i kurser av olika svårighetsgrad.
- Antalet tillvalstimmar bör gradvis öka ju längre upp i högstadiet eleven når.

Grundskolans timplan bör ge möjlighet till specialisering i fråga om såväl bredd som djup. Samtidigt bör den ge erforderligt utrymme för det lärostoff som bör vara gemensamt för alla elever. Hänsyn till personlig utveckling skall alltså förenas med hänsyn till behovet av en för alla gemensam kunskapsbas.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 31 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

31. beträffande *individuella valalternativ på grundskolans högstadium*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub211, 1987/88:Ub246 yrkande 11, 1987/88:Ub347 yrkande 3, 1987/88:Ub806 yrkande 11 och 1988/89:Ub4 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

23. Möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt (mom. 32)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet delar" och på s. 39 slutar med "1988/89:Ub6" bort ha följande lydelse:

I teorin finns det i dag enligt läroplanen möjligheter att individualisera undervisningen för varje elev i en klass. I praktiken är det för den enskilde läraren en nästan omöjlig uppgift att i en stor klass motsvara alla de krav som ställs på honom eller henne i nyssnämnda avseenden.

Utskottet är för sin del övertygat om att den svenska skolan kommer att

bli bättre av en större pedagogisk mångfald, t.ex. om skolor (eller vertikala arbetsenheter inom en skola) får skapa sig en profil genom en pedagogisk eller annan gemensam idé för skolarbetet. En sådan profilering hos närliggande skolor (eller vertikala arbetsenheter inom en skola) bör för elevernas del kombineras med en möjlighet att välja profil.

Det är viktigt att alla elever i grundskolan inhämtar grundläggande kunskaper och färdigheter, i första hand i svenska och matematik. Från detta får avkall inte göras när en skola bygger upp en profil. Under denna förutsättning kan försök med profilering av en skola (eller en vertikal arbetsenhet) ge värdefulla bidrag när det gäller att finna lösningar på skolans individualiseringsproblem och att öka arbetsglädjen i skolan. Möjligheterna till profilering ökar med ett elevrelaterat statsbidragssystem.

dels att moment 32 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

32. beträffande *möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetsätt*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 5 och 1988/89:Ub6, med anledning av proposition 1988/89:4 och med avslag på motion 1988/89:Ub2 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

24. Möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetsätt (mom. 32)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Utskottet delar" och på s. 39 slutar med "1988/89:Ub6" bort ha följande lydelse:

Utskottet motsätter sig möjligheten att profilera en skola med hjälp av timplanejämkningar. Lgr 80 ger klassen tillräckliga möjligheter att ge undervisningen en profil. Skolpolitiken måste syfta till att skapa möjligheter för alla att få tillgång till en bra skola.

En offensiv skolpolitik måste formulera bildningsideal med betydligt vidare syftning än "basfärdigheter". Skolans mål måste vara att ge alla elever så mycket kunskap och bildning att de tillsammans kan styra samhällsutvecklingen i ett demokratiskt samhälle.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 32 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

32. beträffande *möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetsätt*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkande 6 avslår proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 5 och 1988/89:Ub6,

25. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet (mom. 34)

1988/89:UbU7

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Skolorganisationens storlek" och slutar med "yrkande 11" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att det i 1985 års regeringsförklaring har uttalats, att möjligheterna bör ökas för den enskilde att inom den offentliga sektorn välja t.ex. skola.

För grundskolans del är det naturligt att de elever som finns inom en viss skolas naturliga upptagningsområde ges förtur till skolgång vid denna skola. Men det kan finnas skäl för elever att vilja gå i en annan skola än den som ligger närmast, t.ex. då de upplever att skolan i vissa delar ger en undermålig eller ineffektiv undervisning eller då de av olika skäl känner stark otrygghet i skolan. För att regeringens förslag om möjlighet till val av skola skall få reell innebörd bör regeringen förordna att varje skolstyrelse skall ha skyldighet att tillhandahålla elever och föräldrar information om var i kommunens skolväsende lediga platser finns att söka för dem som önskar gå i en annan skola än den som ligger närmast. Det måste för den som är underkastad skolplikt vara en medborgerlig rättighet att få lämna en skola, där verksamheten inte fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Likaledes bör regeringen, när det gäller den gymnasiala nivån, snarast uppdra åt SÖ att lägga fram förslag till andra urvalsrutiner för intagning än de nuvarande. I dag tas i princip, när det finns flera gymnasieenheter inom upptagningsområdet, endast hänsyn till var gymnasieeleven är bosatt.

Vad utskottet här anfört om elevers och föräldrars möjlighet till val av skola bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 34 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

34. beträffande *elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 6, 1987/88:Ub400 yrkande 1, 1987/88:Ub806 yrkande 14, 1988/89:Ub2 yrkandena 7, 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkande 9 och 1988/89:Ub5 yrkande 4 samt med anledning av proposition 1988/89:4 och med avslag på motion 1988/89:Ub9 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

26. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet (mom. 34)

Larz Johansson och Marianne Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Beträffande den" och slutar med "yrkande 11" bort ha följande lydelse:

Utskottet vänder sig bestämt mot resonemanget om att finansiera ett

utökat antal klasser – som föranletts av elevers och föräldrars val av skola – med hjälp av förstärkningsresursen. Det kan inte ske utan att de sämst ställda eleverna drabbas i någon form. Om man skall bilda klasser med hjälp av förstärkningsresursen skall detta i första hand tillgripas för att dela redan stora klasser. Förslaget till ett nytt statsbidragssystem som utskottet redovisat i det föregående ger dock andra möjligheter till en mer flexibel skolorganisation.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 34 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

34. beträffande *elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkande 11 och med anledning av proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 6, 1987/88:Ub400 yrkande 1, 1987/88:Ub806 yrkande 14, 1988/89:Ub2 yrkandena 7, 8 och 9, 1988/89:Ub4 yrkande 9 och 1988/89:Ub5 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

27. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet (mom. 34)

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Skolorganisationens storlek" och slutar med "yrkande 11" bort ha följande lydelse:

Utskottet vänder sig bestämt mot resonemanget om att finansiera ett utökat antal klasser – som föranletts av elevers och föräldrars val av skola – med hjälp av förstärkningsresursen. Det kan inte ske utan att de sämst ställda eleverna drabbas i någon form. Om man skall bilda klasser med hjälp av förstärkningsresursen skall detta i första hand tillgripas för att dela redan stora klasser. Förslaget till ett nytt statsbidragssystem som utskottet redovisat i det föregående ger dock andra möjligheter till en mer flexibel skolorganisation.

Utskottet motsätter sig att möjligheten att välja skola blir större än i dag.

Det finns redan i dag stora möjligheter att profilera undervisningen inom en och samma skolenhet. Utskottet anser att det är viktigt att föräldrar, lärare och elever får ökad kunskap om detta. Utskottet föreslår därför att regeringen lägger fram förslag om ett särskilt belopp om 100 000 kr. till SÖ, så att SÖ kan föra ut exempel på och ge viss handledning beträffande pedagogiskt utvecklingsarbete inom den allmänna skolan.

Utskottet anser att det är viktigt att demokratisera och bredda den svenska skoldebatten. Föräldrar och de som arbetar i skolan måste få större kunskap om skolan ur ett historiskt perspektiv och om olika pedagogiska arbetsformer. I ett sådant arbete kan studieförbunden spela en viktig roll. Riksdagen bör därför hos regeringen begära särskilda projektanslag. Dessa projektanslag kan enligt utskottets mening fördelas via studieförbunden

som anslag till studiecirkelverksamhet inom området profilering–pedagogisk professionalism i 90-talets skola.

1988/89:UbU7

dels att moment 34 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

34. beträffande *elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kommunala skolväsendet*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkandena 7, 8 och 9 och med avslag på proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 6, 1987/88:Ub400 yrkande 1, 1987/88:Ub806 yrkande 14, 1988/89:Ub4 yrkande 9, 1988/89:Ub5 yrkande 4 och 1988/89:Ub9 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

28. Skolstart vid sex års ålder (mom. 36)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Barnomsorg och" och på s. 42 slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

En sen skolstart missgynnar de elever som inte hemma eller i förskolan kan få utlopp för sitt spontana intresse för att lära. I synnerhet barn med behov av särskilt stöd får med nuvarande ordning inte en så god start i livet som eljest skulle ha varit möjlig. Mot denna bakgrund anser utskottet att skolstartsåldern bör sänkas. Viss flexibilitet bör dock finnas. Föräldrar bör få rätt att uppskjuta skolstarten för sitt barn till sjuårsåldern om detta anses passa barnet bättre.

Lågstadiet bör göras årskurslöst och flexibelt till sin omfattning. Med en studieuppläggning av detta slag kan skolan se till att eleverna, innan de skall fortsätta till mellanstadiet, har förmåga att tillgodogöra sig den utbildning som erbjuds där. Om barnen kan ges en god skolstart undviks åtskilliga problem, som skolan i annat fall skulle tvingas söka lösa senare. Särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan om hur den kompetens som finns hos förskollärarna skall tas till vara inom skolan.

Med det förslag utskottet här har lagt fram kan elever komma att lämna grundskolan vid en lägre ålder än i dag. För de elever som går vidare till gymnasieskolan är detta knappast något problem. I synnerhet gäller detta om gymnasieskolans tvååriga utbildningsvägar förlängs. För den mycket lilla grupp, som inte vill gå vidare till utbildningen inom gymnasieskolan och som inte fyllt 16 år det kalenderår grundskolan avslutas bör man överväga ett skolpliktskrav av innebörd att eleverna är skolpliktiga till dess de fyllt 16 år.

Regeringen bör lägga fram förslag om försöksverksamhet med dels skolstart vid sex års ålder, dels ett flexibelt lågstadium i enlighet med vad som anförts i motionerna 1988/89:Ub4 yrkandena 7 och 8 och 1987/88:Ub806 yrkandena 8 och 9. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 36 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1988/89:UbU7

36. beträffande *skolstart vid sex års ålder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub806 yrkandena 8 och 9 och 1988/89:Ub4 yrkandena 7 och 8 och med anledning av motionerna 1987/88:Ub219, 1987/88:Ub246 yrkande 1, 1987/88:Ub255 och 1988/89:Ub5 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

29. Skolstart vid sex års ålder (mom. 36)

Lars Leijonborg och Isa Halvarsson (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "Barnomsorg och" och på s. 42 slutar med "yrkande 6" bort ha följande lydelse:

Genom en tidigarelagd skolstart ger man samtliga barn, när de är i en mycket receptiv ålder, möjlighet att få ett års extra träning av basfärdigheter. Detta är en stor fördel. En tidigareläggning av skolstarten förutsätter självfallet att man under hela lågstadiet utgår från det enskilda barnets mognadsnivå, motivation, behov och förutsättningar när kunskaper lärs in och olika färdigheter tränas. Barn i sexårsåldern bör få delaktighet i en välstrukturerad pedagogisk verksamhet med successiva inlärningsmål under beaktande av det enskilda barnets tillväxtprocess såväl fysiskt, psykiskt, tankemässigt och språkligt som socialt. En verksamhet enligt dessa intentioner sker enligt utskottets mening bäst för sexåringarna genom en tidigarelagd skolstart.

Ett ytterligare skäl för att sexåringens verksamheten bör ske inom ramen för skolplikten är att barn med behov av särskilt stöd tidigare kommer i åtnjutande av skolans stödresurser.

Utskottets förslag innebär en utvidgning av skolplikten från nio till tio år, vilket medför att eleverna kommer att sluta grundskolan vid samma ålder som nu.

Med en tidigarelagd skolstart slipper man vidare ett system med två huvudmän för den pedagogiska verksamheten för å ena sidan sexåringar och å andra sidan sjuåringar. Ett system med två huvudmän riskerar att leda till omfattande extra arbetsinsatser.

Vad utskottet anfört bör riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub5 yrkande 6 och 1987/88:Ub246 yrkande 1 och med anledning av övriga motioner i ärendet som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 36 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

36. beträffande *skolstart vid sex års ålder*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub246 yrkande 1 och 1988/89:Ub5 yrkande 6 och med anledning av motionerna 1987/88:Ub219, 1987/88:Ub255, 1987/88:Ub806 yrkandena 8 och 9 och 1988/89:Ub4 yrkandena 7 och 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

30. En bättre samverkan mellan barnomsorg och skola (mom. 37)

1988/89:UbU7

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Utskottet uppfattar" och slutar med "till handlingarna" bort ha följande lydelse:

Utskottet förordar största möjliga valfrihet och inflytande för den enskilde. Barn och föräldrar måste kunna välja den form av skolbarnsomsorg som är bäst i varje enskilt fall. Detta kräver många olika former av skolbarnsomsorg. Familjedaghemmen spelar en stor roll i skolbarnsomsorgen och kommer även i framtiden att göra detta.

Det är viktigt att slå fast att skolbarnsomsorgen inte får bli "en andra skola". Barn har behov av avkoppling, vila samt lugn och ro för att förbereda sig för skolans arbete. Skolan och skolbarnsomsorgen bör även i fortsättningen ha skilda målsättningar och innehåll.

Vad föredragande statsrådet anfört i ärendet kan leda till att all skolbarnsomsorg ges på institution. Mot denna bakgrund kan utskottet inte ansluta sig till vad som anförts i propositionen om skolbarnsomsorg. En arbetsgrupp för barnomsorgsfrågor behövs inte.

dels att moment 37 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

37. beträffande *en bättre samverkan mellan barnomsorg och skola* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkandena 21 och 22 och med anledning av proposition 1988/89:4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

31. Lokalt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium fr.o.m. läsåret 1989/90 (mom. 38)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "Påståendet i" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

Läroplanens indelning i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen är ett sätt att tona ned de traditionella ämnenas betydelse. Detta synsätt växer nu in i den nya lärarutbildningen.

Utskottet anser beträffande orienteringsämnena att antalet lektioner per stadium bör anges i läroplanen inte bara för ämnet religionskunskap utan även för övriga orienteringsämnen. Så är fallet i den tidigare läroplanen (Lgr 69 s. 121).

Regeringen aviserar i propositionen ett s.k. utvecklingsarbete på högstadiet. Förslaget innebär att särskilda pengar skall anslås för att utveckla elevaktiva arbetsformer och arbetssätt samt stimulera ökad ämnessamverkan. Riktade bidrag förrycker enligt utskottets mening planeringen i skolan. Skolan får ständigt i uppgift att syssla med saker, som växlar allt efter strömningar i samhället. Utskottet anser att beslut om arbetets inriktning och om resursanvändningen bör fattas lokalt. De aktuella medlen

bör därför tillföras den undervisningsbundna delen av förstärkningsresurser.

1988/89:UbU7

dels att moment 38 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

38. *beträffande lokalt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium fr.o.m. läsåret 1989/90*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub806 yrkande 4 delvis och 1988/89:Ub4 yrkandena 2 delvis och 20 och med avslag på proposition 1988/89:4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

32. Allmän och särskild kurs i engelska och matematik (mom. 39)

Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion 1987/88:Ub246 att systemet med allmän och särskild kurs i engelska och matematik bör behållas. Propositionstextens utformning, där det sägs att regeringen "inte nu" är beredd att föreslå att systemet tas bort, ger utrymme för tolkningen att regeringen avser att återkomma med ett förslag om avskaffande. Särskilt om frågan ses i ljuset av regeringens förslag till nya principer för betygsättningen i allmän och särskild kurs, finns det skäl för riksdagen att slå fast att denna form av valfrihet på högstadiet är värdefull och bör finnas kvar. Vad utskottet här anför bör riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ub246 och med avslag på motion 1988/89:Ub2 yrkande 10 som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 39 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

39. *beträffande allmän och särskild kurs i engelska och matematik* att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ub246 yrkande 12 och med avslag på motion 1988/89:Ub2 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

33. Allmän och särskild kurs i engelska och matematik (mom. 39)

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 44 börjar med "Med hänvisning" och slutar med "i propositionen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att eleverna skall ha rätt till den undervisning och det stöd de behöver för att målet om en likvärdig utbildning skall kunna nås. Systemet med alternativkurser försvårar en sådan utveckling. Utskottet föreslår att den nuvarande uppdelningen i allmän och särskild kurs i matematik och engelska avskaffas.

dels att moment 39 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1988/89:UbU7

39. beträffande *allmän och särskild kurs i engelska och matematik* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkande 10 och med avslag på motion 1987/88:Ub246 yrkande 12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

34. Inrättande av en påbyggnadslinje, m.m. (mom. 43)

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "20–40 poäng" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motionärerna att regeringens förslag till en ny specialpedagogisk påbyggnadsutbildning bör kompletteras med utbildning av lärare för elever med tal- och språksvårigheter. Enligt gjorda undersökningar finns det för närvarande ca 200 000 barn med någon form av språklig störning i vårt land. Sådana störningar kan yttra sig på många sätt, i t.ex. talsvårigheter, röststörningar, läs- och skrivsvårigheter, relationsstörningar m.m. Ofta är den språkliga störningen primär och de andra svårigheterna en följd av denna störning. Elever som har sådana störningar måste få hjälp av särskilda lärare med en gedigen specialistkompetens på språk- och talområdet. Deras främsta uppgift är att hjälpa eleverna att utveckla sitt språk så att det blir ett fungerande kommunikationsmedel och möjliggör läs- och skrivinlärning och kunskapsinhämtande. Mot denna bakgrund bör det alltså finnas lärare med en grundlig utbildning i en specialpedagogik som står på språkvetenskaplig grund.

Utskottet föreslår med hänvisning till det anförda att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett kompletterande förslag rörande utbildningen av lärare för elever med tal- och språksvårigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 43 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

43. beträffande *inrättande av en påbyggnadslinje, m.m.*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 24 och 1988/89:Ub7 yrkandena 2, 3 och 4 samt med anledning av proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub328 delvis och 1987/88:Ub505 bemyndigar regeringen att den 1 juli 1990 inrätta en påbyggnadslinje, specialpedagogisk påbyggnadsutbildning, om 40–60 poäng med möjlighet till ytterligare specialisering eller fördjupning om 20–40 poäng samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om komplettering av denna linje.

35. Begränsning av antagningen till speciallärarutbildningen inför läsåret 1989/90 (mom. 45) 1988/89:UbU7

Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 49 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "yrkandena 11 och 12" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att antagningen till speciallärarutbildningen budgetåret 1989/90 inte bör begränsas. En slopad antagning till grenarna 2 och 3 på nuvarande speciallärarlinje, vilket föreslås i propositionen, skulle drabba vissa områden inom skolväsendet som fortfarande har stora behov av specialpedagogisk kompetens. Utskottet föreslår att riksdagen begär att regeringen i särskild ordning skall lägga fram förslag om särskilda medel för en oförändrad utbildningsvolym. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 45 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

45. beträffande *begränsning av antagningen till speciallärarutbildningen inför läsåret 1989/90*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub2 yrkandena 11 och 12 och med avslag på proposition 1988/89:4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

36. Tillsyn av skolbiblioteken m.m. (mom. 47)

Eva Goës (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "motion 1987/88:Ub314" bort ha följande lydelse:

Ett välutrustat skolbibliotek spelar en lika viktig roll i skolans arbete som tillgången på goda läromedel. Det finns utmärkta skolbibliotek med fackutbildad personal och ett genomtänkt urval av böcker, tidningar och tidskrifter. De har egna lokaler, centralt belägna i skolan. Lärare och elever har tillgång till biblioteket hela dagen. Men det finns också alltför många skolbibliotek med för små lokaler, föråldrat och slitet bokbestånd och otillräckliga resurser i form av personal och medier och lite öppethållande.

För att förbättra situationen för dessa skolbibliotek bör länskolnämnden utöva tillsyn också över skolbibliotekens standard enligt vissa av staten angivna riktlinjer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 47 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

47. beträffande *tillsyn av skolbiblioteken m.m.*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Ub314 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

37. Gävoläromedelsbestämmelse (mom. 48)

1988/89:UbU7

Ann-Cathrine Haglund, Birger Hagård och Ulf Melin (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "Motionerna avstyrks" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att skälet till att dagens elever inte alltid har tillgång till aktuella läromedel står att finna i synen på skolans huvuduppgift. Med en målsättning för skolarbetet som sätter kunskaper och färdigheter i centrum, är boken ett oöverträffat hjälpmedel.

Utskottet vill understryka att elevernas möjligheter att tillägna sig kunskaper och god studieteknik är beroende av att de har tillgång till egna läromedel och anser vidare att alla elever skall få de centrala läromedlen i form av böcker i varje ämne.

dels att moment 48 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

48. beträffande *gävoläromedelsbestämmelse*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub4 yrkande 26 och med anledning av proposition 1988/89:4 och motionerna 1987/88:Ub230 yrkande 8, 1987/88:Ub246 yrkande 27, 1987/88:Ub374, 1987/88:Ub801 yrkande 13 delvis och 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

38. Stimulansbidrag till kommunernas läromedelsinköp (mom. 49)

Larz Johansson (c), Marianne Andersson (c) och Ylva Johansson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Utskottet vill" och slutar med "därmed motionsyrkandena" bort ha följande lydelse:

Utskottet är medvetet om att läromedel i skolan är en kommunal angelägenhet men anser läromedelsfrågan så viktig att statsmakterna också måste ta ett ansvar härvidlag. Utskottet föreslår att regeringen får i uppdrag att utforma ett förslag till ett särskilt stimulansbidrag i syfte att förbättra kommunernas läromedelsanskaffning.

dels att moment 49 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

49. beträffande *stimulansbidrag till kommunernas läromedelsinköp*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Ub801 yrkande 13 delvis, 1988/89:Ub2 yrkande 13 och 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

39. Granskning av läromedel (mom. 50)

Larz Johansson (c), Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Marianne Andersson (c), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "Utskottet delar" och slutar med "yrkande 2" bort ha följande lydelse:

Den i propositionen föreslagna granskningen av läromedel innebär problem i flera avseenden. Bl.a. får granskningen karaktär av påbud och auktorisation som skolan har svårt att värja sig emot. Samtidigt kommer granskningen självfallet att rymma den subjektivitet som utmärker normal bokrecensionsverksamhet. Granskarna har vidare stor möjlighet att centralt påverka undervisningens inriktning genom att favorisera en speciell pedagogisk eller metodisk lösning av vissa undervisningsfrågor.

Det är därför angeläget att det finns flera, sinsemellan fristående, granskningsutlåtanden. Regeringen bör vidare i lämpligt sammanhang slå fast att granskarnas utlåtanden inte skall inkräkta på skolans, lärarnas och elevernas rätt att välja lärobok efter egen bedömning. Tills vidare bör ifrågavarande granskning, med hänsyn till nyssnämnda problem och den planerade granskningsverksamhetens stora omfattning, bedrivas som försöksverksamhet.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis och med anledning av motion 1987/88:Ub316 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

dels att moment 50 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

50. beträffande *granskning av läromedel*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis och med anledning av proposition 1988/89:4 och motion 1987/88:Ub316 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

40. Arbetsstipendier för läroboksförfattare (mom. 51)

Larz Johansson (c), Ann-Cathrine Haglund (m), Lars Leijonborg (fp), Birger Hagård (m), Marianne Andersson (c), Ulf Melin (m) och Isa Halvarsson (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "Utskottet anser" och slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet ställer sig avvisande till förslaget om arbetsstipendier för läroboksförfattare. Sådana stipendier bör inte beviljas redan på projektstadiet. Det finns inga garantier för att en god idé också blir en bra lärobok. Det är först när boken utprovats genom användning i skolan bland lärare och elever som man kan bedöma resultatet av projektidén. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att moment 51 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

51. beträffande *arbetsstipendier för läroboksförfattare*
att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:Ub4 yrkande 25 och 1988/89:Ub9 yrkande 13 delvis och med anledning av proposition 1988/89:4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Sammanfattning	1
Propositionen	2
Motionerna	4
Motioner med anledning av proposition 1988/89:4	4
Motioner från allmänna motionstiden	7
Utskottet	12
1. Utgångspunkter	12
2. Ansvarsfördelning och styrning på skolområdet	13
3. Ökat kommunalt ansvar	17
4. En effektivare skollledning	18
5. En förändrad roll för skolöverstyrelsen och länskolnämnderna	19
6. En mer flexibel personalpolitik	22
7. Nytt statsbidragssystem för grundskolan, m.m.	27
8. Elevers och föräldrars inflytande i skolan	29
9. En bättre utvärdering	35
10. En ökad valfrihet	37
11. Kultur i skolan	40
12. Skolstarten. Samverkan mellan skola och barnomsorg	41
13. Ett särskilt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium ...	43
14. Alternativkurser i engelska och matematik på grundskolans högstadium	44
15. Specialpedagogik i skolan	45
16. Specialpedagogisk påbyggnadsutbildning	48
17. Litteratur och läsning m.m.	50
18. Tillgången till läromedel	50
19. Granskning av läromedel	52
20. Stöd och allmän stimulans till läroboksförfattare	53
21. Läroboksmarknaden	53
22. Övrigt	53
Hemställen	54
Reservationer	58
1. Principer för en förändrad ansvarsfördelning och styrning på skolområdet (m.fp)	58
2. Program för utbildningsinsatser riktade till förtroendevalda inom en kommun (c,vpk)	60
3. Kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande (m.fp) ..	61
4. Kommunala skolplaner m.m. för att öka det kommunala och lokala ansvaret för skolverksamhetens genomförande (c)	61
5. Förändrad inriktning av länskolnämndernas roll och uppgifter (m)	62
6. Länskolnämnderna (c)	62
7. Elevernas rätt till de schemalagda lektionerna (m.fp.mp)	62

8. Statlig reglering av lärartjänster (m.fp)	63	1988/89:UbU7
9. Flexibelt lönesystem för lärare (c.vpk.mp)	64	
10. En rambetonad reglering av arbetstiden för lärare (m.fp,mp) .	64	
11. Tillsättning av tjänster som rektor och studierektor och över- klagande av tillsättningsbeslut (m)	65	
12. Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan (m.fp,mp)	65	
13. Ett nytt statsbidragssystem för grundskolan (c.vpk)	66	
14. Kostnadsfördelningen mellan staten och kommunerna vid stats- bidragsgivningen (c)	67	
15. Företrädare i gymnasieskolans skolkonferens (m)	67	
16. Företrädare i gymnasieskolans skolkonferens (c.vpk)	68	
17. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (fp)	68	
18. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (vpk)	69	
19. Ökat inflytande och medansvar i skolan för elever och föräldrar (mp)	70	
20. Elevföreträdarens förslagsrätt i skolans skyddskommitté (vpk) .	70	
21. Informationen om skolväsendet och utvärderingen av skolverk- samheten (m.fp)	71	
22. Individuella valalternativ på grundskolans högstadium (m.fp) .	72	
23. Möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt (m.fp)	72	
24. Möjlighet att profilera den enskilda kommunala skolan när det gäller innehåll och arbetssätt (vpk)	73	
25. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kom- munala skolväsendet (m,fp)	74	
26. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kom- munala skolväsendet (c)	74	
27. Elevers och föräldrars möjlighet till val av skola inom det kom- munala skolväsendet (vpk)	75	
28. Skolstart vid sex års ålder (m)	76	
29. Skolstart vid sex års ålder (fp)	77	
30. En bättre samverkan mellan barnomsorg och skola (m)	78	
31. Lokalt utvecklingsarbete på grundskolans högstadium fr.o.m. läsåret 1989/90 (m)	78	
32. Allmän och särskild kurs i engelska och matematik (m,fp) . . .	79	
33. Allmän och särskild kurs i engelska och matematik (vpk)	79	
34. Inrättande av en påbyggnadslinje för speciallärarutbildning, m.m. (m)	80	
35. Begränsning av antagningen till speciallärarutbildningen inför läsåret 1989/90 (vpk)	81	
36. Tillsyn av skolbiblioteken m.m. (mp)	81	
37. Gävoläromedelsbestämmelse (m)	82	
38. Stimulansbidrag till kommunernas läromedelsinköp (c,vpk) . .	82	
39. Granskning av läromedel (m,fp,c)	82	
40. Arbetsstipendier för läroboksförfattare (m,fp,c)	83	

